

Centrālā statistikas pārvalde

Arvien
tuvāk
faktiem
un
cilvēkiem!

MĀJSAIMNIECĪBU PATĒRIŅA TENDENCES LATVIJĀ

2015

CENTRĀLĀ STATISTIKAS PĀRVALDE

**MĀJSAIMNIECĪBU PATĒRIŅA
TENDENCES LATVIJĀ**

**Rīga
2015**

Publikācijā ietverta vispārīga un metodoloģiska informācija par Mājsaimniecību budžeta apsekojumu (turpmāk - MBA), tā izmaiņām pēdējo 20 gadu laikā, kā arī apkopotī Mājsaimniecību budžeta apsekojuma rezultāti līdz 2014. gadam. Metodoloģisku izmaiņu dēļ MBA dati ir pilnībā salīdzināmi no 2002. gada. Atsevišķos gadījumos dati salīdzināti ar 1996. gadu.

Publikācijā sniegta analītiska informācija un galvenie rādītāji par apsekoto mājsaimniecību sastāvu, patēriņa izdevumiem, pārtikas produktu patēriņu, mājsaimniecību nodrošinātību ar ilglietošanas precēm. Dati sniegti par valsti kopumā, sadalījumā pa pilsētām un laukiem, pa reģioniem, kā arī pēc dažādām mājsaimniecību grupām.

Atsevišķos gadījumos datu elektroniskās apstrādes tehnoloģijas specifikas dēļ skaitļu noapažošanā

iespējamās nelielas atšķirības starp uzrādīto kopējo apjomu un saskaitāmo summu.

Mājsaimniecību budžetu apsekojuma statistikas dati ir pieejami arī Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk - CSP) mājaslapas datubāzes sadaļā „Mājsaimniecību budžets” un *Eurostat* datubāzes sadaļā „Iedzīvotāji un sociālie apstākļi -> Dzīves apstākļi un labklājība -> Privāto mājsaimniecību patēriņa izdevumi”. Datu krājumā izmantotajiem statistikas datiem, kas ir publicēti CSP un *Eurostat* datubāzē, ir norādīti tabulu kodi, pēc kuriem tos var atrast internetā. *Eurostat* datubāzē Mājsaimniecību budžetu apsekojuma dati pieejami par 1999., 2005. un 2010. gadu.

Apsekojuma datu apstrādi veikusi un krājumu izdošanai sagatavojusi CSP Sociālās statistikas departamenta Dzīves līmeņa statistikas daļa.

NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Parādība nav konstatēta	–
Parādība ir konstatēta, bet tās lielums ir mazāks par pusi no lietotās mērvienības	0; 0,0
Trūkst datu, vai tie ir apšaubāmi	...
Datu avoti	

Atbildīgā par izdevumu
Publikāciju sagatavoja

Lidija Spārīte
Kristīne Germane, Kalvis Okmanis,
Aija Dārzniece, Ieva Zabarovska,
Anna Leiškalne, Ieva Aināre

Konsultants

Edmunds Vaskis

© Centrālā statistikas pārvalde, 2015.

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce obligāta.

ISBN 978-9984-06-478-9
15-015-000

SATURS

1. MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA IEVIEŠANA.....	4
2. MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA ATTĪSTĪBA UN VEIKTĀS IZMAIŅAS	5
3. MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA METODOLOĢIJAS PAMATPRINCIPI	9
4. IZLASE UN DATU SVĒRŠANA	13
5. PUBLIKĀCIJĀ IZMANTOTIE TERMINI.....	16
6. GALVENĀS PATĒRIŅA IZMAIŅU TENDENCES	18
7. MĀJSAIMNIECĪBU SASTĀVS	19
8. MĀJSAIMNIECĪBU PATĒRIŅA IZDEVUMU IZMAIŅAS	24
9. MĀJSAIMNIECĪBU PATĒRIŅA IZDEVUMU SASTĀVS UN STRUKTŪRA	34
10. IZDEVUMI PĀRTIKAI UN PĀRTIKAS PRODUKTU PATĒRIŅŠ	45
11. ILGLIETOŠANAS PRIEKŠMETI MĀJSAIMNIECĪBĀS	56
12. STARPVALSTU SALĪDZINĀJUMI.....	65
PIELIKUMS (TABULAS)	
1. Patēriņa izdevumu sastāvs visās mājsaimniecībās.....	73
2. Patēriņa izdevumu sastāvs pilsētu mājsaimniecībās	73
3. Patēriņa izdevumu sastāvs Rīgā.....	74
4. Patēriņa izdevumu sastāvs lauku mājsaimniecībās	74
5. Vidējie un ekvivalentie patēriņa izdevumi atkarībā no mājsaimniecības tipa	75
6. Patēriņa izdevumu detalizēts sastāvs	76
7. Svarīgāko pārtikas produktu patēriņš mājsaimniecībās.....	78
8. Mājsaimniecību patēriņa izdevumu novērtējumu kvalitātes rādītāji 2014. gadā.....	80

1. MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA IEVIEŠANA

Latvija ir viena no retajām valstīm, kurās jau pirmskara periodā tika veikti Mājsaimniecību budžeta apsekojumi (MBA) un tos organizēja Valsts statistikas pārvalde. Pirmais šāds apsekojums notika 1926./1927. gadā, nākamais 1936./1937. gadā. To izlases apjoms bija neliels, izlases izveide balstījās uz brīvprātīgas pieteikšanās principiem, tādēļ iegūtos rezultātus varēja izmantot vienīgi pētnieciskos nolūkos.

Padomju laikā Latvijā nepārtraukts MBA (tolaik tika izmantots termins „Ģimeņu budžetu apsekojums”) tika uzsākts 1952. gadā. Izlase tika veidota pēc nozaru principa. Sākotnēji tika apsekoti tikai rūpniecības strādnieki un kolhoznieki, vēlāk arī citu nozaru strādnieki un kalpotāji, kā arī pensionāri. Tas deva iespēju iegūt informāciju par iedzīvotājiem kopumā, kā arī par atsevišķām iedzīvotāju sociālām grupām. Vienas mājsaimniecības apsekošanas ilgums nebija ierobežots, līdz ar to informācija par vienu mājsaimniecību tika iegūta ilgstošā laika posmā. Ģimeņu budžetu apsekojums pēc padomju laika modeļa tika turpināts līdz 1994. gadam.

90. gadu sākumā valstī norisinājās ļoti straujas izmaiņas: notika ekonomikas transformācija no plānveida ekonomikas uz tirgus ekonomiku. Tāpēc bija nepieciešams statistiskais instruments, kas sniegtu informāciju par Latvijas iedzīvotāju dzīves līmeni.

MBA ir viens no sarežģītākajiem apsekojumiem, līdz ar to tas prasīja rūpīgu un pārdomātu tā sagatavošanu un darbu organizāciju. Šajā procesā piedalījās ne tikai Latvijas statistikas speciālisti, bet arī eksperti no Pasaules Bankas, Labklājības un Finanšu ministrijas, Latvijas Universitātes, kā arī citi eksperti un zinātnieki.

1993. gada decembrī Latvijā ieradās Pasaules Bankas misija. Tās uzdevums bija sociālās aizsardzības sistēmas reforma Latvijā, ko apliecināja 1994. gada martā ar Latvijas valdību parakstīts nodomu protokols.

Pirmās tikšanās laikā ar CSP darbiniekiem Pasaules Bankas pārstāvji apliecināja gatavību sniegt palīdzību, lai Latvijā tiktu ieviests MBA, kas atbilstu *Eurostat* rekomendācijām. Viena no pamatnostādnēm bija sagatavot apsekojumu, kura rezultāti ir pieejami zinātniskai un lietišķai izpētei.

1994. gadā sākās intensīvs darbs, kurā bez Pasaules Bankas iesaistījās un finansiāli atbalstīja arī ANO Attīstības programma. Pasaules Bankas finansējums aptvēra datoru, servera, programmatūras un tehniskā aprīkojuma piegādi CSP, tās uzaicināto ārvalstu ekspertu darba apmaksu. Savukārt ANO Attīstības programma galvenokārt finansēja iesaistīto CSP darbinieku, tai skaitā intervētāju un pārraugu, apmācību programmas.

Sagatavošanās darbi noritēja no 1994. gada līdz 1995. gada septembrim. Apsekojuma programmā bez kvantitatīvās informācijas par patēriņa izdevumiem MBA tika iekļautas tēmas par dzīves līmeņa kvalitatīviem rādītājiem. Pirms tam tika izveidots profesionāls un labi apmācīts intervētāju dienests, veikts pilotapsekojums.

Pilotapsekojums notika 1995. gada aprīlī un tajā tika iekļautas 300 mājsaimniecības. Tas ļāva novērtēt apsekojuma instrumentus (anketas un intervētāju rokasgrāmatas) un pilnveidot to kvalitāti, pārbaudīt datu ievada programmas un novērtēt apsekojuma organizētāju sagatavotību galvenā apsekojuma sākšanai.

2. MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA ATTĪSTĪBA UN VEIKTĀS IZMAIŅAS

MBA uzsākšana un attīstība

MBA tika uzsākts 1995. gada septembrī atbilstoši Eurostat rekomendācijām. Tas bija nopietns ieguldījums starptautiski salīdzināmas statistikas izveidē attiecībā uz iedzīvotāju dzīves līmeņa un materiālās labklājības rādītājiem (ienākumi, patēriņš, izdevumi u.c.) par sabiedrību kopumā, kā arī dažādās mājsaimniecību grupās. Sākotnēji apsekojuma neto izlases apjoms bija 8000 mājsaimniecības gadā. MBA bija nepārtraukts, informācija no mājsaimniecībām tika iegūta katru mēnesi. Izlases sarakstos iekļautās mājsaimniecības aptaujā piedalījās vienu mēnesi, tad tās tika nomainītas ar citām mājsaimniecībām no tās pašas izlases vienības. Tādējādi MBA izlasē tika aptverts lielāks mājsaimniecību skaits, kas ļāva iegūt augstāku apsekojuma rezultātu reprezentativitātes pakāpi. Šāds apsekojums bez būtiskām izmaiņām ilga 5 gadus – līdz 2000. gadam.

Datu vākšanai tika izmantotas divas metodes:

- intervija, kuru veica intervētājs respondenta mājsaimniecībā;
- pašreģistrācija, ko veica mājsaimniecība, pierakstot visus savas mājsaimniecības locekļu pirkumus un maksājumus patēriņa izdevumu dienasgrāmatās.

Apsekojuma īstenošanai tika izstrādātas divas pamatanketas:

- „Mājsaimniecības aptauja”, ko aizpildīja intervētājs, veicot respondentu aptauju. Tajā bija divas daļas: ievadaptauja un noslēguma aptauja. Ievadaptauja tika uzdoti vispārīgi jautājumi par mājsaimniecības sastāvu, mājsaimniecības locekļu nodarbinātību, mājokļa labiekārtotību, bet noslēguma aptaujā tika uzdoti jautājumi par mājsaimniecības locekļu visu veidu naudas ienākumiem, iespēju lietot kultūras un sadzīves priekšmetus, kā arī par izdevumiem dažādiem ilglietošanas priekšmetiem un pakalpojumiem, materiālā stāvokļa pašnovērtējumu,
- „Mājsaimniecības dienasgrāmata” (1. un 2. daļa), ko aizpildīja respondenti. Respondenti tika lūgti dienasgrāmatās ierakstīt visus mājsaimniecības locekļu veiktos izdevumus par precēm un pakalpojumiem, izdevumus par mājokli un komunālajiem pakalpojumiem, nomaksātos nodokļus un brīvprātīgos maksājumus, kā arī preces un pakalpojumus, kas patēriņa vajadzībām iegūti no piemājas

saimniecības, pašu sagādāti vai bez maksas saņemti no citiem avotiem.

Paralēli jau uzsāktajam MBA, ar Pasaules Bankas līdzdalību 1996. gadā no maija līdz jūlijam tika veikts arī eksperimentālais (retrospektīvais) apsekojums, kura mērķis bija salīdzināt rezultātu precizitāti par mājsaimniecību izdevumu apjomu un struktūru, kādu iespējams sasniegt ar divām atšķirīgām informācijas vākšanas metodēm. Pirmā metode (MBA) – mājsaimniecības veic regulāru personīgo izdevumu un maksājumu reģistrāciju vienu mēnesi, un otra eksperimentālā metode – iegūt datus par visas mājsaimniecības locekļu veiktajiem pirkumiem un maksājumiem pēdējā mēneša laikā tikai ar vienas aptaujas palīdzību.

Šī eksperimentālā apsekojuma mikro datu apstrādi uzņēmas Pasaules Banka. Protams, ka attiecībā uz ikdienas pārtikas preču pirkumiem aptaujas metode nedeva pietiekami labus rezultātus, taču attiecībā uz ilglietošanas un retāk pirktu preču pirkumiem šādas metodes priekšrocības bija lielas. Galvenā atziņa, kas tika gūta – nepieciešams kombinēt ierakstus mājsaimniecības dienasgrāmatā ar retrospektīvo aptauju.

1998. gadā, lai samazinātu mājsaimniecību noslodzi, Mājsaimniecības dienasgrāmata tika saīsināta, samazinot pārtikas izdevumu reģistrāciju no 4 nedēļām uz 2 nedēļām, saglabājot 4 nedēļu reģistrācijas periodu tikai nepārtikas precēm un pakalpojumiem, jo mēnesi ilga intensīva pārtikas izdevumu reģistrēšana respondentiem bija apgrūtināša un veicināja mājsaimniecību atteikšanos veikt pierakstus vai tos pārtraukt, nesasniedzot novērošanas perioda beigas. Veiktā pirmdatu analīze liecināja, ka pierakstu intensitāte (tai skaitā datu kvalitāte) pēc pirmajām nedēļām krasi samazinās.

1998. gadā tika uzsākta arī MBA datu kalibrācija, lai apsekoto mājsaimniecību sastāvu vairāk pietuvinātu ģenerālkopumam.

No **1998. gada ceturktā ceturkšņa** finansiālu apsvērumu dēļ apsekojuma izlases apjoms tika samazināts uz pusi – līdz 4000 mājsaimniecībām gadā. Šāds apsekojuma izlases apjoms ir joprojām.

No **1999. gada** anketās tika iekļauts jautājums par mājokļa īres un komunālo pakalpojumu parāda summu, kā arī par aprēķinātās mājokļa īres summu.

2000. gada 31. decembrī MBA tika uz laiku pārtraukts. Jebkurš sarežģīts apsekojums, kāds nenoliedzami ir MBA, prasa tā pastāvīgu pilnveidošanu. Analizējot iegūtos rezultātus, CSP nonāca pie secinājuma, ka apsekojumam piemīt vairākas nepilnības, kuras nebija iespējams paredzēt apsekojuma sagatavošanas stadijā:

- MBA mājsaimniecību izlase vienmērīgi nenosedza visu valsts teritoriju. Vienas un tās pašas izlases teritorijas, sevišķi lauku pagasti tika apsekoti visa apsekojuma laikā. Rezultātā paaugstinājās izlases kļūda un dizaina efekts.
- Tika konstatētas problēmas lauksaimnieciskās ražošanas ieņēmumu un izdevumu uzskaitē, kura tika veikta par pēdējo mēnesi, piemēram, vienai daļai mājsaimniecību pavasarī tika

MBA no 2001. gada maija līdz mūsdienām

MBA pēc pilnveidotas metodoloģijas tika atsākts **2001. gada maijā**, un tas lielā mērā pamatojās uz pasaules praksē aprobētu analogisku apsekojumu pieredzi. Jaunajā MBA tika uzlabots anketu dizains, kā arī veiktas izmaiņas izlases veidošanā, lai uzlabotu datu kvalitāti un sasniegtu augstāku atbilstību *Eurostat* prasībām apsekojuma harmonizācijas jomā.

Lai ievērotu Eiropas Savienības Statistikas biroja *Eurostat* prasības, jaunā MBA organizēšanā tika veiktas šādas izmaiņas:

- **Būtiski uzlabots izlases pārklājums.** Lai apsekojuma izlase vienmērīgi pārklātu visu valsts teritoriju, tā tiek veidota, izmantojot 2000. gada tautas skaitīšanas reģistrus. Izlases veidošanas procedūra nodrošināja visiem pilsētās un laukos dzīvojošiem respondentiem vienādas iespējas (varbūtību) tikt iekļautiem izlasē. Izlase sadalīta 52 apakšizlasēs atbilstoši nedēļu skaitam gadā. Katra mājsaimniecība piedalās apsekojumā tikai vienu reizi un tiek apsekota vienu mēnesi. Pēc tam to nomaina cita mājsaimniecība.
- **Jaunajā aptaujas anketā pilnveidots rādītāju loks jautājumos par ienākumiem un patēriņa izdevumiem.** Lai precīzāk novērtētu ienākumus no lauksaimnieciskās ražošanas un uzņēmējdarbības, dati tiek vākti par pēdējiem 12 mēnešiem. Par darba samaksu un sociālajiem transfertiem, kas tiek saņemti regulāri, respondents tiek izvaicāts par pēdējo mēnesi un tikai par to apjomu, kas tiek saņemts neto izteiksmē jeb „uz rokas”.

reģistrēti negatīvi ienākumi, savukārt citām rudenī – augsti ienākumi, kuriem faktiski nebija nekāda sakara ar viena mēneša ienākumiem. Lai arī visu mājsaimniecību vidējais gada ienākumu līmenis līdzsvarojās, tomēr, pētot datus un tos grupējot, varēja tikt izdarīti aplami secinājumi. Līdzīgas problēmas eksistēja arī attiecībā uz retāk saņemtiem ienākumiem (sezonas darbs, neregulāri sociālie pabalsti), kā arī uz citiem neregulāriem pirkumiem un maksājumiem.

- Reģistrējot datus par patēriņa izdevumiem tikai par vienu mēnesi, tika nepietiekami novērtēti izdevumi ilglietošanas preču iegādei, jo šo preču iegādes varbūtība apsekojuma mēneša laikā mājsaimniecībā bija visai maza.

Savukārt dati par neregulāriem ienākumiem tiek vākti par pēdējiem 12 mēnešiem.

- Lai pilnīgāk novērtētu patēriņa izdevumus **ilglietošanas preču iegādei, novērošanas periods pagarināts uz pēdējiem 12 mēnešiem.**
- **Mājsaimniecības patēriņa izdevumu reģistrācijai izstrādāts pilnīgi jauns dienasgrāmatas dizains.** Pirmajās divās nedēļās katras dienas pirkumu reģistrācijai ir paredzēts atsevišķs lapas atvērums, kas ļāva atsevišķās tabulās reģistrēt izdevumus pārtikai, maltītēm ārpus mājas, nepārtikas precēm un pakalpojumiem, kā arī pārtikas produktiem, kas mājsaimniecības patēriņa vajadzībām iegūti no piemājas saimniecības vai saņemti bez maksas. Jaunais dizains nenoliedzami uzlaboja datu kvalitāti un veicināja respondentu aktivitāti un ierakstu intensitātes pieaugumu. Turklāt informācija par patēriņa izdevumiem tiek iegūta lielākā detalizācijas pakāpē nekā iepriekš. Papildus jau esošajai mājsaimniecības dienasgrāmatai tika sagatavota arī kabatas formāta „Individuālā dienasgrāmata”.
- **Preces, kas pirktas uz kredīta vai finanšu līzingu** (saskaņā ar *Eurostat* rekomendācijām un nacionālo kontu metodoloģiju), **uzsāka reģistrēt iegādes brīdī pilnā to vērtībā.**
- Preces, kas paredzētas dāvanai, turpmāk reģistrēja tikai tā mājsaimniecība, kura tās nopirka.

- Tika uzsākta patēriņa izdevumu dienasgrāmatu ierakstu centralizēta automatiskā kodēšana, kas būtiski uzlaboja datu ievada kvalitāti un deva iespēju patēriņa izdevumus kodēt vairāk zīmju līmenī.

2003. gadā dienasgrāmatā mājokļa komunālo maksājumu tabulu papildināja ar jaunu aili par otrā mājokļa maksājumiem.

2005. gadā, lai novērtētu nosacītās īres maksu privātā īpašumā esošos mājokļos, uzsāka veikt aprēķinus, izmantojot esošos mājokļa rādītājus un *Eurostat* piedāvātu aprēķinu metodi.

2007. gadā, lai samazinātu respondentu noslodzi, apsekojuma periods tika samazināts no 4 nedēļām uz 2 nedēļām (tika atcelta pēdējo divu nedēļu laikā veikto nepārtikas izdevumu un pakalpojumu maksājumu reģistrēšana). Attiecībā uz komunālo pakalpojumu maksājumiem turpmāk jānorāda periods –

mēnešu skaits, par kādu maksājums veikts. Izglītības līmeni sāka klasificēt atbilstoši ISCED-97 klasifikācijai.

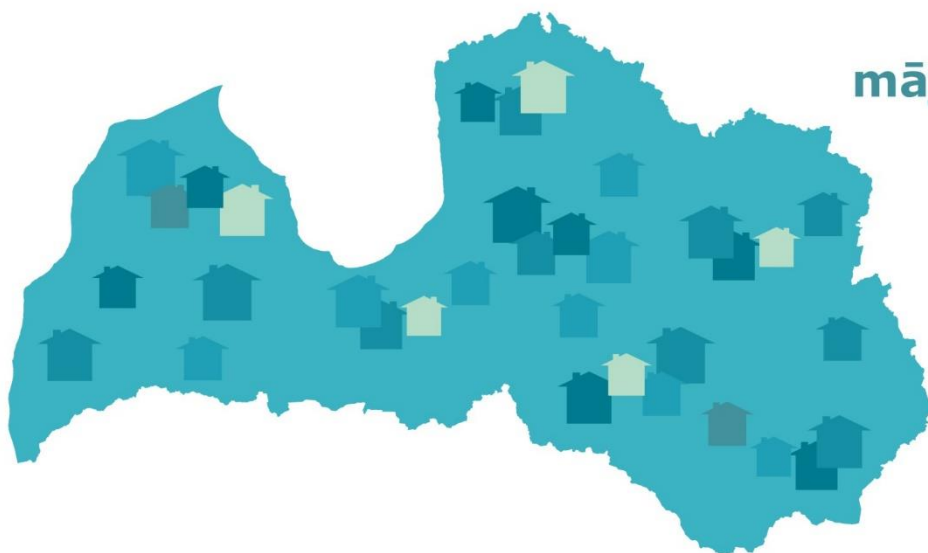
2010. gadā sāka vākt informāciju par pamatdarba vietējās vienības saimnieciskās darbības veidu atbilstoši NACE 2. red. klasifikācijai.

2014. gadā sagatavota Mājsaimniecības aptaujas datu ievada datorā (CAPI) aplikācija, kā arī izglītības līmenis tiek klasificēts atbilstoši jaunā ISCED-2011 prasībām.

2015. gadā būtiski samazināts jautājumu skaits par ienākumiem, respondentam jautā tikai par mājsaimniecības ienākumu veidiem, nosakot galveno iztikas avotu, kā arī par kopējiem mājsaimniecības ienākumiem mēnesī pēc nodokļu nomaksas. Anketa papildināta arī ar jautājumu par valsti, kurā persona dzimusi, un pilsonību (*Eurostat* sociālo apsekojumu noteiktie pamatmainīgie).

MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA NORISE 2014

aptaujātas
3 713
mājsaimniecības

Apsekojuma norise

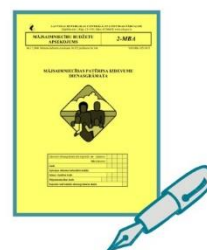
52 nedēļas gadā

Mājsaimniecība
piedalās
apsekojumā

2 nedēļas

**Klātienes
intervija**

**Izdevumus
reģistrē
dienasgrāmatā**

3. MĀJSAIMNIECĪBU BUDŽETU APSEKOJUMA METODOLOĢIJAS PAMATPRINCIPI

Apsekojuma mērķis un pamatvienība

Galvenais MBA mērķis ir noteikt mājsaimniecību patēriņa izdevumu līmeni un struktūru valstī kopumā, reģionos, pilsētās un laukos, kā arī dažādās mājsaimniecību grupās. MBA nodrošina informāciju patēriņa cenu (inflācijas) indeksa aprēķināšanai un iekšzemes kopprodukta novērtēšanai, kā arī ļauj analizēt pārtikas produktu patēriņu mājsaimniecībās.

Apsekojuma pamatvienība ir privātā mājsaimniecība. Mājsaimniecību piedalīšanās apsekojumā ir brīvprātīga. Apsekojumā netiek ietvertas kolektīvās mājsaimniecības (vecu ļaužu pansionāti, bērnu invalīdu internāti, studentu kopmītnes, viesnīcas, slimnīcas, sanatorijas, cietumi u. tml.).

Datu lietotāji

Apsekojumā iegūto informāciju izmanto datu lietotāji Latvijā (ministrijas, Latvijas Banka, Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, zinātnieki, studenti u.c.), kā arī starptautiskās organizācijas (Eiropas

Savienības Statistikas birojs, Pasaules Banka, Starptautiskais Valūtas fonds, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, Pasaules veselības organizācija u.c.).

Apsekojumā izmantotie novērošanas periodi:

- 2 nedēļas – pārtikas produktu iegāde; izdevumi nepārtikas precēm un pakalpojumiem, kā arī maltītēm ārpus mājas; natūrā saņemtie pārtikas produkti, kas mājsaimniecības patēriņa vajadzībām iegūti no piemājas saimniecības vai saņemti bez maksas;
- pēdējais mēnesis – ienākumi un izdevumi natūrā par transportu un ēdināšanu; kopējie mājsaimniecības ienākumi;
- 3 pēdējie mēneši – izdevumi apģērbiem un apaviem (vērtībā 30eiro un vairāk);
- 12 pēdējie mēneši – neregulārie ienākumi un izdevumi par mājokļa komunālajiem vai

medicīnas pakalpojumiem, kurus pilnībā vai daļēji apmaksā darba devējs vai sociālā palīdzība; patēriņa izdevumi ilglietošanas priekšmetiem, atsevišķām ilglietošanas ierīcēm un pakalpojumiem (vērtībā 70 eiro un vairāk);

- pēdējais maksājums – īre un mājokļa komunālie maksājumi;
- pašreizējais brīdis – mājsaimniecības locekļu vecums, ģimenes stāvoklis, izglītības līmenis, sociālekonomiskās aktivitātes statuss, profesija, nozare, mājoklis un tā labiekārtotības līmenis u.c.

Izmantotās klasifikācijas

Apsekojumā tiek izmantotas šādas klasifikācijas:

- Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija (NACE 2. red.);
- Administratīvo teritoriju un teritoriālo vienību klasifikators (ATVK);
- Individuālā patēriņa veidu klasifikācija (līdz 2003. gadam – COICOP/HBS 1999. gada

versija, no 2004. gada līdz 2014. gadam – COICOP/HBS 2003. gada versija);

- Starptautiskās standartizētās profesiju klasifikācijas Eiropas Savienības variants (līdz 2010. gadam ISCO-88 (COM), no 2011. gada – ISCO-08);
- Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija (līdz 2013. gadam – ISCED 1997, no 2014. gada – ISCED 2011)

MBA veikšanai izmantotie apsekojuma dokumenti

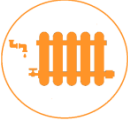
Informācijas iegūšanai tiek izmantotas divas pamatanketas: „Mājsaimniecības aptauja” un

„Mājsaimniecības patēriņa izdevumu dienasgrāmata”, kā arī kabatas formāta „Individuālā dienasgrāmata”.

2014. gada Mājsaimniecības aptaujas sadaļas un to saturs

Aptaujas sadaļas	Saturs
<p>Ievadaptauja – tās uzdevums ir iegūt vispārēju informāciju par mājsaimniecību.</p> <p>Ietver šādas jautājumu sadaļas:</p>	
	<p>1. Mājsaimniecības reģistrs</p> <p>Raksturo mājsaimniecības sastāvu un lielumu, kā arī ļauj noteikt mājsaimniecības demogrāfisko raksturojumu un izglītības līmeni, kas kalpo dažāda veida mājsaimniecību grupēšanai.</p>
	<p>2. Mājsaimniecības locekļu sociālekonomiskais statuss</p> <p>Ļauj noteikt mājsaimniecības un tās locekļu piederību kādai no sociālekonomiskajām grupām. Sadaļas uzdevums ir sniegt detalizētāku informāciju par katras personas aktivitātes statusu.</p>
	<p>3. Mājoklis un tā labiekārtotības līmenis</p> <p>Raksturo mājsaimniecības mājokļa apstākļus, tā labiekārtotības līmeni un dzīvojamo platību.</p>
	<p>4. Lauksaimnieciskās ražošanas aktivitātes</p> <p>Šajā sadaļā tiek iegūta tikai vispārēja informācija par lauksaimnieciskās zemes pieejamību un saimniekošanas veidu. Pētot mājsaimniecību materiālo labklājību, nepieciešams ņemt vērā, vai tās rīcībā ir lauksaimnieciski izmantojama zeme, jo zemes izmantošana piemājas saimniecībai ir papildu uztura produktu iegūšanas avots.</p>
<p>Noslēguma aptauja – tās uzdevums ir iegūt detalizētāku informāciju par mājsaimniecības ienākumiem un patēriņa izdevumiem. Ietver šādas jautājumu sadaļas:</p>	
	<p>5. Mājsaimniecības naudas ienākumi</p> <p>Šajā sadaļā norāda atsevišķu mājsaimniecības locekļu saņemto naudas ienākumu (pēc nodokļu nomaksas) pa veidiem (alga, pensija u.c.), kā arī kopīgos mājsaimniecības naudas ienākumus (pabalsti, ienākumi no īpašuma u.c.). Tiek noteikts mājsaimniecības galvenais pelnītājs.</p>
	<p>6. Preces un pakalpojumi, kas saņemti natūrā (bez maksas vai daļēji apmaksāti)</p> <p>Raksturo kopējos mājsaimniecības ienākumus, kas vienlaicīgi ir arī izdevumi natūrā. Algoto darbu strādājošiem viens no šādiem iespējamiem ienākumu avotiem natūrā ir preces vai pakalpojumi, kurus apmaksā darba devējs. Atsevišķus pakalpojumus mājsaimniecības var saņemt natūrā no pašvaldības kā sociālo palīdzību.</p>
	<p>7. Mājsaimniecības kultūras un sadzīves priekšmeti</p> <p>Raksturo, kādas iespējas mājsaimniecībai ir iegādāties savā īpašumā vai lietot ilglietošanas kultūras un sadzīves elektropreces, kā arī personīgos transportlīdzekļus.</p>
	<p>8. Ilgtermiņa preču un pakalpojumu iegāde</p> <p>Sadaļas uzdevums ir pilnīgāk novērtēt mājsaimniecības patēriņa izdevumus retāk pirktu ilglietošanas sadzīves ierīču un atsevišķu pakalpojumu iegādei (vērtībā no 70 eiro un vairāk) pēdējo 12 mēnešu laikā.</p>
	<p>9. Citi maksājumi</p> <p>Ietver mājsaimniecību izdevumus par apdrošināšanas maksājumiem, samaksātos uzturlīdzekļus (alimentus), kā arī regulārus maksājumus vai sniegto naudas palīdzību citām mājsaimniecībām.</p>

2014. gada Mājsaimniecības dienasgrāmatas sadaļas un to saturs

Dienasgrāmatas sadaļas		Saturs
	A. Izdevumi par pārtikas precēm, tabakas izstrādājumiem un alkoholiskajiem dzērieniem	Šajā sadaļā respondents detalizēti ieraksta daudzumu un izdevumus naudā par pārtikas produktiem, kā arī tabakas izstrādājumiem un alkoholiskajiem dzērieniem, kurus patērīga vajadzībām veicis katrs no mājsaimniecības locekļiem.
	B. Maltītes ārpus mājas	Respondents ieraksta visu mājsaimniecības locekļu naudas izdevumus par ēšanu ārpus mājas: darba vietas vai izglītības iestādes ēdnīcā, kafejnīcā, bārā, restorānā vai ātro uzkodu tirdzniecības vietā.
	C. Izdevumi par nepārtikas precēm un pakalpojumiem	Respondents ieraksta visus izdevumus par nepārtikas precēm un pakalpojumiem. Apģērbiem, apaviem, kā arī frizētavas pakalpojumiem tiek norādīts arī personas vecums un dzimums.
	D. Pārtikas produkti, kas mājsaimniecības patērīga vajadzībām iegūti no piemājas saimniecības vai saņemti bez maksas	Šīs sadaļas mērķis ir noskaidrot to patērētās pārtikas daļu, kas tiek saņemta no piemājas saimniecības, natūrā no citiem avotiem (ogojot, sēņojot, medijot, makšķerējot utt.) vai bez maksas saņemta no radiem un draugiem palīdzības veidā (to faktiskajā apmērā, izņemot pirktos produktus), kā arī tās pārtikas preces, kas bez maksas saņemtas no darbavietas vai sociālās palīdzības. Novērtējot produkta vērtību, tiek izmantotas cenas, kuras ir raksturīgas veikalos vai tirgū attiecīgajā pilsētā vai novadā.
	F. Izdevumi par mājokli un komunālajiem pakalpojumiem	Respondents ieraksta izdevumus par mājokļa un komunālajiem maksājumiem, kas veikti par savu galveno vai otru (citu) mājokli.

Izmantotās datu vākšanas metodes

Mājsaimniecības aptaujai:

- no 1995. gada līdz 2013. gadam – mājsaimniecības locekļu intervijai izmantoja tikai papīra anketu (PAPI);
- no 2014. gada – datorizētās mājsaimniecības locekļu intervijas, izmantojot portatīvos datorus

(CAPI). Anketas elektroniskā ievadprogramma veidota metadatu integrētās statistisko datu apstrādes un vadības sistēmā (ISDAVS-CASIS).

Mājsaimniecības dienasgrāmatai:

- no 1995. gada līdz 2014. gadam – izmanto papīra anketu (PAPI).

Datu konfidencialitāte

Visi anketā un dienasgrāmatā veiktie ieraksti saskaņā ar Valsts statistikas likumu ir konfidenciali un netiek izpausti. Katrai mājsaimniecībai tiek piešķirts kods, līdz ar to informācijas apstrādē individuālā informācija (vārds, uzvārds, adrese, tālruņa numurs)

netiek izmantota. Apsekojuma datus izmanto tikai kopsavilkumos, lai varētu iegūt vispārīnātu informāciju par mājsaimniecības locekļu dzimumu, vecumu, izglītību, sociālekonomisko statusu, kā arī saimnieciskās darbības veidu, profesiju un citiem rādītājiem.

Galveno publicējamo rādītāju sadalījums

Mājsaimniecību patērīga izdevumu līmenis ir atkarīgs no tās ienākumu līmeņa, mājsaimniecības locekļu izglītības līmeņa, sociālekonomiskā statusa, kā arī

daudziem citiem aspektiem. Tāpēc MBA tiek apkopoti dati arī par mājsaimniecības sastāvu, mājsaimniecības locekļu izglītību un nodarbinātību, mājsaimniecības ienākumiem un patērīga izdevumiem, uztura produktu

patēriņu, mājokļa apstākļiem, kā arī ilglietošanas preču pieejamību mājsaimniecībās.

MBA galvenie publicējamie rādītāji:

- Patēriņa izdevumu sastāvs un struktūra (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī):
  - Latvijā pavisam, naudā un natūrā;
  - pilsētu un lauku mājsaimniecībās;
  - sociālekonomiskajās grupās;
  - statistiskajos reģionos;
  - atkarībā no mājsaimniecības tipa;
  - pēc galvenā pelnītāja vecuma un dzimuma;

- atkarībā no bērnu skaita;
- atkarībā no personu skaita;
- pēc galvenā pelnītāja izglītības līmeņa;
- pēc galvenā pelnītāja kvalifikācijas;
- kvintīļu grupās.

- Mājsaimniecības patēriņa izdevumu detalizēts sastāvs (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā).
- Pārtikas produktu patēriņš (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā).
- Mājsaimniecības lietošanā esošo kultūras un sadzīves priekšmetu skaits pilsētās un laukos (vidēji uz 100 mājsaimniecībām).

Svarīgas piezīmes attiecībā uz datu analīzi

- Kopš 2005. gada, kad Latvijā tika ieviests ikgadējs Eiropas Savienības ienākumu un dzīves apstākļu apsekojums (EU-SILC), MBA dati par mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu vairs netiek publicēti. Mājsaimniecības rīcībā esošais ienākums MBA datu analīzē tiek izmantots tikai, lai sadalītu mājsaimniecības pa ienākumu kvintīļu grupām.
- MBA dati par 2010. gadu tika precizēti, ņemot vērā iedzīvotāju skaita izmaiņas un to skaita pārrēķinu atbilstoši pēdējās tautas skaitīšanas rezultātiem, jo 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti apstiprināja, ka Latvijas iedzīvotāju skaits ir mazāks nekā iepriekš MBA iegūto datu vispārīnāšanai izmantotais. CSP mājaslapā no 2013. gada 4. ceturkšņa par 2010. gadu pieejami tikai pārrēķinātie dati.
- Jāņem vērā, ka veikto metodoloģisko izmaiņu dēļ 1996.–2000. gada un 2002.–2014. gada MBA dati nav pilnībā salīdzināmi. Tāpēc šajā publikācijā galvenokārt analizēta laikrinda, sākot ar 2002. gadu.
- Tā kā apsekojums pēc reorganizācijas un metodoloģijas maiņas tika atsākts tikai 2001. gada maijā, tad dati par 2001. gadu netika apkopoti. Speciāli aprēķini tika veikti mājsaimniecību gala patēriņa novērtēšanai.
- Eurostat datubāzē un publikācijās, lai salīdzinātu datus starp Eiropas Savienības dalībvalstīm, kopējos patēriņa izdevumos, kā arī grupā „Mājoklis, ūdens, elektroenerģija, gāze un cits kurināmais”, tiek iekļauta nosacītā īre, t. i., īpašnieka apdzīvotā mājokļa nosacīti aprēķinātā īres maksa. CSP datubāzē nosacītā īre netiek iekļauta.

Datu publicēšana

MBA dati ir pieejami CSP mājaslapas datubāzes sadaļā „Mājsaimniecību budžets”.

CSP datubāze:
www.csb.gov.lv/db

Dati par 1999., 2005., 2010. gadu pieejami arī Eurostat datubāzes sadaļā *Population and social conditions/ Living conditions and welfare/ „Consumption expenditure of private households”*.

Eurostat datubāze:
<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Individuālie dati pētnieciskiem un mācību mērķiem:

<http://www.csb.gov.lv/dati/anonimizeti-individualie-dati-28314.html>

Pētnieciskiem mērķiem, ja pētījuma rezultāti nodrošina ieguvumu visai sabiedrībai, datu lietotāji var iegūt piekļuvi arī anonimizētiem apsekojuma individuālo datu failiem, noslēdzot līgumu ar CSP. Individuālo datu anonimizācija ir procedūra, kas neļauj identificēt konkrēta respondenta mājsaimniecību.

Mācību procesā CSP piedāvā izmantot stingri anonimizētu 2012. gada MBA datu failu, kurā, lai nodrošinātu respondentu sniegtās informācijas konfidencialitāti, ir dzēsti vai mainīti identificējošie rādītāji. Lai lejupeļādētu apsekojuma individuālo datu mācību failu, ir nepieciešams reģistrēties CSP mājaslapā.

4. IZLASE UN DATU SVĒRŠANA

MBA mērķa populācija ir visas Latvijas privātās mājsaimniecības. Apsekojums ir nepārtraukts, un informācija no mājsaimniecībām tiek iegūta katru mēnesi.

1995.–2000. gads

Izlase

MBA izlase pilsētās tika veidota kā vienpakāpes vai divpakāpju stratificēta gadījumizlase. Tika apsektas privātās mājsaimniecības trīs mājsaimniecību grupās (Rīga un 6 tā laika republikas pilsētas, pārējās pilsētas un lauku apvidus). Rīga un 6 republikas pilsētas (Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils) veidoja 12 atsevišķas stratas. Katrā stratā tika veidota vienkārša gadījumizlase no privātajām mājsaimniecībām, kurās apsekojuma pārskata periodā bija vismaz viena persona 15 un vairāk gadus veca.

Visas pārējās Latvijas pilsētas tika sadalītas 10 stratās atbilstoši to lielumam un ģeogrāfiskajam novietojumam (Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale, Rīgas reģions). Izlases izveidei tika izmantota divpakāpju gadījumizlases veidošanas procedūra. Primārās izlases vienības (PIV) ir stratas pilsētas, un tās tika iekļautas izlasē ar varbūtībām, kas ir proporcionālas iedzīvotāju skaitam PIV. Otrajā solī no katras izlasē iekļautās PIV tika atlasītas mājsaimniecības ar vienkāršas gadījumizlases palīdzību, kurās apsekojuma pārskata

Svari

No 1997. gada dizaina svāri gan laukos, gan pilsētās tiek koriģēti, izmantojot atbildētības homogenitātes grupu metodi. Katra primārā izlases vienība tiek izmantota kā atbildētības homogenitātes grupa mājsaimniecībām.

No 1998. gada dizaina svāri tiek kalibrēti. Svāru korekcija tika veikta mājsaimniecību līmeņi, izmantojot aprēķina vādi CLAN 97.

2002.–2014. gads

Izlase

MBA izlase tiek veidota kā divpakāpju izlase. Pamatojoties uz informāciju par 2000. gada tautas skaitīšanas iecirkņiem, tika izstrādāts jauns izlases dizains, kā rezultātā ir izveidots visu Latvijas privāto mājokļu aptverošu teritoriju saraksts. Šis teritorijas turpmāk tiek izmantotas kā primārās izlases vienības. Teritoriju izlase tiek veidota ar stratificētu sistemātisko

Tālāk tiks apskatīta atsevišķu laika posmu MBA izlases veidošana un datu svēršana.

periodā bija vismaz viena persona 15 un vairāk gadus veca.

Izlase laukos tika veidota kā divpakāpju stratificēta mājsaimniecību gadījumizlase. Par primārajām izlases vienībām izmantoja pagastus vai to apvienojumus. PIV bija iedalīti 5 stratās atkarībā no piederības vienam no 5 Latvijas reģioniem (Kurzeme, Zemgale, Latgale, Vidzeme un Rīgas reģions). Katras stratas ietvaros pirmajā posmā izlasē tika iekļautas 5–7 PIV ar varbūtībām, kas ir proporcionālas PIV mājsaimniecību skaitam. Izlases izveides otrajā posmā katras izlasē iekļautās PIV ietvaros tika atlasītas mājsaimniecības ar vienkāršas gadījumizlases palīdzību.

1996. gada neatbildētība ir koriģēta ar *Sequal sampling approach* metodi (mājsaimniecības aizvietošana ar citu no rezerves saraksta). Puse no 1996. gadā apsekotajām mājsaimniecībām tika atkārtoti aptaujāta 1997. gadā.

Kalibrācijā kā palīginformācija tika izmantoti demogrāfiskās statistikas dati par Latvijas iedzīvotāju skaitu šādā sadalījumā:

- bērnu skaits vecumā līdz 14 gadiem;
- sieviešu skaits vecumā no 15 līdz 44 gadiem;
- sieviešu skaits vecumā virs 45 gadiem;
- vīriešu skaits vecumā no 15 līdz 54 gadiem;
- vīriešu skaits vecumā virs 55 gadiem.

„pps” izlasi, kur PIV izlasē iekļauj ar varbūtībām, kas ir proporcionālas mājokļu skaitam.

Teritoriju stratifikācija tiek veikta pēc apdzīvotās vietas tipa:

- Rīga;
- republikas nozīmes pilsētas (Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils);

- pārējās pilsētas;
- lauku teritorijas.

Otrās pakāpes izlases vienības ir mājokļi. Mājokļu izlase katrā atlasītajā PIV tiek veidota kā vienkārša gadījumizlase.

Izlase ir sadalīta vienmērīgi laikā – vienāds skaits mājsaimniecību apsekojumā piedalās katrā no 52 gada nedēļām.

Sākot ar 2007. gadu, teritoriju stratifikācija tiek mainīta un teritorijas tiek stratificētas:

- Rīga;

- republikas nozīmes pilsētas (Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils, Valmiera, Jēkabpils);

- pārējās pilsētas;

- lauku teritorijas.

Savukārt 2009. gada nogalē tika veikts pētījums, kurā secināja, ka teritoriju saraksts ir novecojis, līdz ar to 2009. gada nogalē tika izveidots jauns teritoriju saraksts izlašu veidošanai. Saraksts tika izveidots, par pamatu izmantojot iepriekšējo teritoriju sarakstu. Sākot ar 2009. gadu, izlases veidošanā par primārajām izlases vienībām tiek izmantotas 2009. gada pētījumā atjaunotās teritorijas.

Svari

Dizaina sviri tiek koriģēti, izmantojot atbildētības homogenitātes grupu metodi. Atbildētības homogenitātes grupas tiek veidotas no primārajām izlases vienībām (teritorijām). Katrai mājsaimniecībai, kas piedalās apsekojumā, tiek piekārtots atbilstošais mājokļa svirs.

Lai iegūtu galīgos svarus, tiek izmantota kalibrācijas metode. Līdz 2003. gadam kalibrācijā kā palīginformācija tiek izmantoti demogrāfiskās statistikas dati par Latvijas iedzīvotāju gada vidējo skaitu sadalījumā pēc:

- 14 vecuma grupām;
- apdzīvotās vietas tipa (Rīga, pilsētas un lauku teritorijas).

Sākot no 2004. gada līdz 2006. gadam, kalibrācijā kā palīginformācija tiek izmantoti demogrāfiskās statistikas dati par Latvijas privātās mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju gada vidējo skaitu sadalījumā pēc:

- 14 vecuma grupām;
- dzimuma;
- apdzīvotās vietas tipa (Rīga, pilsētas un lauku teritorijas);
- dzīvesvietas reģiona (Rīga, Pierīga, Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale).

Līdz 2005. gadam svaru kalibrācija tika realizēta, izmantojot aprēķina vidi CLAN 97. Sākot ar 2005. gadu, svaru kalibrācijas metode tiek realizēta, izmantojot aprēķinu vidi R procedūru kopumu „sampling”.

Sākot ar 2007. gadu, dizaina svira koriģēšanai atbildētības homogenitātes grupas tiek veidotas pēc apdzīvotās vietas tipa un apsekojuma nedēļas. Katrai mājsaimniecībai, kas piedalās apsekojumā, tiek piekārtots atbilstošais mājokļa svirs.

Svaru kalibrācijā kā palīginformācija, tiek izmantoti demogrāfiskās statistikas dati par Latvijas privātās mājsaimniecībās dzīvojošajiem iedzīvotājiem gada sākumā, kā arī statistika par 15–74 gadus vecu personu sociālekonomisko statusu.

Mājsaimniecību sviri tiek kalibrēti sadalījumā pa grupām:

- 14 vecuma grupām;
- dzimuma;
- apdzīvotās vietas tipa (Rīga, pilsētas un lauku teritorijas);
- dzīvesvietas reģiona (Rīga, Pierīga, Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale);
- darbaspēka apsekojuma statistika par iedzīvotāju skaitu vidēji pārskata periodā sadalījumā pēc ekonomiskās aktivitātes statusa (darba devēji, darba ņēmēji, nodarbinātie, pašnodarbinātie un mājsaimnieces).

Sākot ar 2014. gadu, neatbildētības korekcija notiek pēc apdzīvotās vietas tipa, ATVK (Administratīvo teritoriju un teritoriālo vienību klasifikators) un apsekojuma nedēļas.

Apsekojuma izlase un atbildējušo mājsaimniecību skaits**4.1. Mājsaimniecības budžetu apsekojumu izlase un atbildējušo mājsaimniecību skaits**

Gads	Izlases apjoms	Atbildējušo mājsaimniecību skaits	Atbildētība, %	Neatbildētība, %	t. sk. atteikumi, %
1996	11 384	7 524	71	29	12
1997	10 981	7 881	78	22	10
1998	9 279	6 689	78	22	9
1999	5 593	3 929	76	24	9
2000	5 665	3 847	74	26	10
2002	6 158	3 949	65	35	13
2003	6 001	3 631	62	38	17
2004	6 513	3 913	61	39	18
2005	7 429	3 774	52	48	21
2006	9 004	4 051	45	55	25
2007	9 470	3 565	40	60	25
2008	10 281	4 002	41	59	26
2009	10 267	4 359	45	55	28
2010	9 407	3 798	43	57	32
2011	9 983	3 769	40	60	32
2012	10 559	3 791	37	63	33
2013	11 196	3 931	36	64	35
2014	11 205	3 713	34	66	33

MBA 2014. gadā tika apsekotas 3 713 mājsaimniecības: Rīgā – 1 051, astoņās lielajās pilsētās¹ – 736, pārējās pilsētās – 705, laukos – 1 221 mājsaimniecības.

¹ Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera, Ventspils.

5. PUBLIKĀCIJĀ IZMANTOTIE TERMINI

Privātā mājsaimniecība (mājsaimniecība) – vairākas personas, kuras dzīvo vienā mājoklī un kopīgi sedz izdevumus, vai viena persona, kura saimnieko atsevišķi.

Kolektīvās (institucionālās) mājsaimniecības – dažādās organizācijās vai iestādēs (slimnīcas, veco ļaužu aprūpes iestādes, klosteri, cietumi u.c.) dzīvojošas personas, kurām šīs iestādes uz kādu laiku vai pastāvīgi nodrošina nepieciešamo patvērumu un iztiku, kā arī augstāko izglītības iestāžu dienesta viesnīcās dzīvojošie.

Mājsaimniecības locekļi – personas, kurām ir kopīgi izdevumi ar pārējiem mājsaimniecības locekļiem.

Patēriņa izdevumi – preču un pakalpojumu vērtība (naudā un natūrā), kas izlietoti personīgo vajadzību apmierināšanai. Saskaņā ar starptautisko Individuālā patēriņa veidu klasifikāciju Mājsaimniecību budžetu apsekojumam (COICOP/HBS) patēriņa izdevumi tiek sadalīti 12 grupās pēc to funkcionālās nozīmes:

1. Pārtika, bezalkoholiskie dzērieni;
2. Alkoholiskie dzērieni un tabaka;
3. Apģērbi un apavi;
4. Mājoklis, ūdens, elektroenerģija, gāze un cits kurināmais;
5. Mājokļa iekārta, mājturības piederumi un mājokļa uzkopšana;
6. Veselība;
7. Transports;
8. Sakari;
9. Atpūta un kultūra;
10. Izglītība;
11. Restorāni, kafejnīcas, viesnīcas;
12. Pārējās preces un pakalpojumi.

Patēriņa izdevumi tiek apkopoti naudā un natūrā attiecīgā gada cenās. Patēriņa izdevumi **natūrā** ietver pārtikas produktus, ko mājsaimniecība izaudzē savā piemājas dārzā vai iegūst no pašsagādēm, saņem bez maksas no citām mājsaimniecībām vai no darba devēja, kā arī pašsagādātu malku. Izdevumi natūrā tiek novērtēti tirgus cenās. Arī no darba devēja un vietējās pašvaldības bez maksas saņemtie vai daļēji apmaksātie pakalpojumi tiek pieskaitīti patēriņa izdevumiem natūrā.

Patēriņa izdevumos netiek ieskaitīti izdevumi privātajai uzņēmējdarbībai un investīcijām, izdevumi, kas saistīti ar kredītu atmaksu un to apkalpošanu, kā arī ieguldījumi finanšu aktīvos un citās vērtslīdēs.

Mājsaimniecību patēriņa izdevumos nacionālā līmenī nav iekļauta mājokļa īpašniekam nosacīti aprēķinātā īres maksa.

Pirktpējas līmenis (PSL) – starpvalstu salīdzinājumos izmantota kopēja valūtas vienība, ko Eiropas Savienībā izmanto ekonomikas summāro rādītāju apjoma izteikšanai, lai veiktu telpiskus salīdzinājumus tādā veidā, kas ļauj izslēgt cenu atšķirības ietekmi.

Ekvivalents (pieaugušais) patērētājs – aprēķina vienība, kas ļauj salīdzināt mājsaimniecību ienākumu un patēriņa līmeni, ņemot vērā mājsaimniecības lielumu un sastāvu. MBA datu aprēķinos tiek izmantota modificēta ESAO skala (1,0; 0,5; 0,3) – pirmais pieaugušais tiek pielīdzināts 1,0, katrs nākamais mājsaimniecības loceklis vecumā no 14 gadiem un vecāks – 0,5, bet katrs bērns, kas jaunāks par 14 gadiem, – 0,3. ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (angļu valodā – *OECD*).

Izdevumu pārmaiņas salīdzināmajās cenās – aprēķins salīdzināmajās cenās tiek veikts, dalot patēriņa izdevumu izmaiņu tempu (faktiskajās cenās) ar atbilstoša perioda patēriņa cenu indeksu konkrētajam patēriņa izdevumu postenim. Iegūtais rezultāts raksturo, kādas būtu patēriņa apjoma izmaiņas, ja cenas paliktu nemainīgas.

Rīcībā esošais ienākums – neto ieņēmumi naudā (pēc nodokļu nomaksas) un natūrā. Neto naudas ienākumus veido darba alga, ienākumi no pašnodarbinātības (atskaitot ražošanas izmaksas), pensijas un pabalsti, regulāra naudas palīdzība no citām mājsaimniecībām, saņemtie procenti no naudas noguldījumiem, dividendēm, akcijām, ienākumi no īpašuma izīrēšanas u. tml. Ienākumi natūrā ir naudas izteiksmē pārrēķinātā preču un pakalpojumu vērtība, kas iegūta no piemājas saimniecības, citām pašsagādes formām, bezmaksas palīdzība un atalgojums natūrā no darba devēja, pabalsti no pašvaldības.

Šis rādītājs MBA datu analīzē tiek izmantots par pamatu, lai sadalītu mājsaimniecības pa ienākumu kvintīļu grupām. Galvenais mājsaimniecību ienākumu regulārais datu avots ir Eiropas Savienības statistikas apsekojums par ienākumiem un dzīves apstākļiem (EU-SILC), kuru CSP uzsāka 2005. gadā.

Kvintīles – četras vērtības, kas sadala populāciju piecās kvintīļu grupās.

Kvintīļu grupa – viena no piecām populācijas grupām, kur katra grupa ir izveidota, sakārtojot mājsaimniecības augošā secībā pēc to rīcībā esošā ienākuma (kopš 2002. gada, līdz 2000. gadam pēc patēriņa izdevumiem) uz vienu mājsaimniecības locekli

un secīgi sadalot populāciju piecās pēc mājsaimniecību skaita vienādās grupās (pa **20%** katrā grupā), kur pirmā kvintīļu grupa ietver mājsaimniecības ar zemākajiem ienākumiem, bet piektā kvintīļu grupa ietver mājsaimniecības ar augstākajiem ienākumiem. Kvintīļu grupas tiek lietotas MBA, lai noteiktu mājsaimniecību diferenciāciju (noslāņošanas) pēc patēriņa apjoma, analizētu to izdevumu struktūru un veiktu citus pētījumus.

Mājsaimniecību tipi – tiek noteikti atkarībā no mājsaimniecības demogrāfiskās struktūras. Bērni ir personas, kas ir jaunākas par 18 gadiem. Apsekojumā tiek analizēti šādi mājsaimniecību tipi:

- viena persona;
- tajā skaitā viena persona vecumā 65+;
- viens pieaugušais ar bērniem;
- pāris bez bērniem;
- pāris ar bērniem;
- pārējās mājsaimniecības ar bērniem;
- pārējās mājsaimniecības bez bērniem.

Mājsaimniecības galvenais pelnītājs – persona, kuras ienākumi (naudā un natūrā) mājsaimniecības budžetā ir lielākie ne tikai apsekojuma mēnesī, bet arī pēdējo 3–6 mēnešu laikā. Zemnieku mājsaimniecībām šis periods ir pēdējie 12 mēneši.

Mājoklis – pastāvīgai dzīvošanai paredzēta viena vai vairākas dzīvojamās istabas (dzīvojamā māja, dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā, istaba komunālajā dzīvoklī u.c.). Mājoklim ir noteikta adrese.

Mājsaimniecības sociālekonomiskā grupa – to nosaka pēc mājsaimniecības galvenā pelnītāja pamatienākuma avota. Apstrādājot datus, mājsaimniecības nosacīti tiek sadalītas šādās pamatgrupās:

- Algota darbu strādājošo mājsaimniecības.
- Pašnodarbināto mājsaimniecības – mājsaimniecības, kurās galvenais pelnītājs ienākumus gūst no uzņēmējdarbības, amatniecības un citas pašnodarbinātības. Pie šīs grupas pieder mājsaimniecības, kurās pašnodarbinātie strādā lauksaimniecībā, pie kurām nosacīti tiek pieskaitītas zemnieku mājsaimniecības un tās pensionāru mājsaimniecības, kurās lielākais ienākums tiek gūts no lauksaimnieciskās ražošanas.
- Pensionāru mājsaimniecības.
- Citas mājsaimniecības, kurām nav pastāvīgu iztikas līdzekļu avotu (algota darba samaksas,

pensijas, ienākumu no privātās uzņēmējdarbības vai lauksaimnieciskās ražošanas).

Nosacītā ire (īpašnieka apdzīvotā mājokļa nosacīti aprēķinātā ires maksa) – raksturo to labumu, ko gūst mājokļa īpašnieks vai bez maksas izmantojamā mājokļa iemītnieks. Šis ienākums ir viens no rīcībā esošo ienākumu, kā arī patēriņa izdevumu komponentiem. Aprēķins tiek veikts neto izteiksmē, no iegūtā nosacītā labuma atskaitot ar mājokļa uzturēšanu, ekspluatāciju, remontu saistītos izdevumus un saistošos maksājumus. MBA nosacītās ires noteikšanai izmanto logaritmiskās regresijas metodi.

Patēriņa izdevumu grupā „Mājoklis, ūdens, elektroenerģija, gāze un cits kurināmais” nacionālajā līmenī nosacītā ire, t. i., īpašnieka apdzīvotā mājokļa nosacīti aprēķinātā ires maksa netiek iekļauta, kura tiek ņemta vērā, salīdzinot datus starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Statistiskie reģioni – Rīgas reģions, Pierīgas reģions, Vidzemes reģions, Kurzemes reģions, Zemgales reģions, Latgales reģions. Teritoriālais dalījums pa reģioniem noteikts pēc Administratīvo teritoriju un teritoriālo vienību klasifikatora, kas apstiprināts ar Ministru kabineta 2010. gada 30. marta noteikumiem Nr. 315.

Plašāka informācija par to, kādas administratīvās teritorijas ietilpst katrā statistiskajā reģionā, ir pieejama CSP mājaslapā www.csb.gov.lv. Dokumenti → Klasifikācijas → Administratīvo teritoriju un teritoriālo vienību klasifikators.

Teritoriālais iedalījums:

- Pilsēta – administratīva teritorija, kurai ir piešķirts pilsētas statuss.
- Lauki – administratīva teritorija, kurai nav piešķirts pilsētas statuss.

Ticamības intervāls – intervāls, kurš ar noteiktu ticamību (parasti 95%) ietver pētāmā populācijas rādītāja īsto jeb patieso vērtību. Salīdzinot novērtējumus, ir svarīgi izmantot ticamības intervālu, lai redzētu statistiski nozīmīgas atšķirības starp dažādām vērtībām.

Piemērs. Ja novērtējums pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem ir 82,40 eiro un ticamības intervāls ir (+/-) 1,70, tad ticamības robežas ir no 80,70 līdz 84,09 eiro, kurās ar 95% ticamību atrodas īstā vērtība. Ziņojuma pielikumā ievietota tabula par mājsaimniecību patēriņa izdevumu kvalitātes rādītājiem, tai skaitā ticamības intervāliem.

Variācijas koeficients – raksturo variācijas relatīvo līmeni. Jo lielāks variācijas koeficients, jo vidējais lielums mazāk būtiski raksturo tipisko parādības stāvokli.

6. GALVENĀS PATĒRIŅA IZMAIŅU TENDENCES

No 1996. līdz 2008. gadam mājsaimniecību patēriņa līmenis visstraujāk pieauga pēc pievienošanās Eiropas Savienībai 2004. gadā, augstāko līmeni sasniedzot 2008. gadā. Patēriņa izdevumu pieaugumu pārtrauca ekonomiskā krīze, kad 2009. un 2010. gadā mājsaimniecību ekonomiskie resursi strauji samazinājās. Ar 2011. gadu patēriņa izdevumi atkal pakāpeniski palielinās, taču nesasniedz 2008. gada līmeni.

Patēriņa izdevumi no 1996. līdz 2014. gadam faktiskajās cenās ir palielinājušies 4,5 reizes, kas lielā mērā saistīts gan ar iedzīvotāju ienākumu līmeņa pieaugumu, gan ar strauju patēriņa cenu līmeņa kāpumu. Tomēr, kā liecina starptautiski salīdzināmie MBA dati par 2010. gadu¹, patēriņa izdevumi vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju Latvijā bija vien 30% no vidējā ES dalībvalstu līmeņa.

Pieauga ne tikai patēriņa izdevumu apjoms, bet mainījās arī to struktūra, pamazām tuvojoties tādai, kāda tā ir valstīs ar augstāku dzīves līmeni. Uzturam tērējot relatīvi mazāku ienākumu daļu, iedzīvotāji var nodrošināt daudzpusīgākas patēriņa vajadzības – vairāk tērēt atpūtai un kultūrai, transportam, kā arī veselībai u.c.

Lai arī izdevumu īpatsvars pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem no 1996. gada līdz 2007. gadam samazinājās visstraujāk (gandrīz divas reizes), tomēr joprojām uzturam mājsaimniecības tērē visvairāk. Pēdējo piecu gadu laikā uztura izdevumu īpatsvars ir nostabilizējies un veido vidēji 28% no kopējiem patēriņa izdevumiem. *Eurostat* dati liecina, ka 2010. gadā, Latvijā pārtikai tērēja par 10 procentpunktiem vairāk nekā ES-28 dalībvalstīs. Vismazākais pārtikas izdevumu īpatsvars 2010. gadā bija Luksemburgā (8,8%), Nīderlandē (10,0) un Vācijā (11,6%).

Mājsaimniecībām ar vismazākajiem ienākumiem lielāko to daļu nākas veltīt pamatvajadzībām – pārtikai un mājoklim. Gandrīz katra otrā mājsaimniecība, kurā ir bērni, pēc ienākumu līmeņa uz vienu mājsaimniecības locekli 2014. gadā ierindojās pirmajā kvintīļu grupā (trūcīgākajās), savukārt piektajā kvintīļu grupā (turīgākajās) mājsaimniecību ar bērniem īpatsvars bija trīs reizes mazāks.

Arī mājsaimniecību pārtikas patēriņa ieradumi pēdējo 19 gadu laikā ir mainījušies: piemēram, kopš 1996. gada aptuveni divas reizes samazinājies kartupeļu un maizes patēriņš. Pieaugot mājsaimniecību pirkjspējai un paplašinoties tirgus piedāvājumam, uzturā aizvien vairāk tiek lietota mājputnu gaļa, siers, jogurts, citrusaugļi, ķirbjaugi un pākšaugi, kā arī minerālūdens un limonādes.

Uzlabojusies mājsaimniecību rīcībā esošo ilglietošanas preču pieejamība. Piemēram, automātisko veļas mašīnu pieejamība pēdējo 13 gadu laikā mājsaimniecībās ir palielinājusies divas reizes – 2014. gadā to lietoja 84% mājsaimniecību (2002. gadā – 41%).

Strauji pieaugusi mājsaimniecību nodrošinātība arī ar modernajām informācijas tehnoloģijām. Saskaņā ar MBA datiem 1996. gadā tikai 1 no 100 mājsaimniecībām bija iespēja lietot datoru. Savukārt 2002. gadā datorus lietoja 13% no visām mājsaimniecībām, bet 2014. gadā – 67,4%, kas ir jau piecas reizes vairāk nekā 2002. gadā. Ja 2000. gadā vidēji uz 100 mājsaimniecībām bija pieejami tikai 15 mobilie telefoni, tad 2014. gadā jau 204 mobilie telefoni.

MBA dati liecina, ka iespēja lietot kādu no personīgā transporta līdzekļiem gadu no gada pieaug. Ja 2002. gadā vieglā automašīna bija pieejama 34% mājsaimniecību, tad 2014. gadā jau 48% mājsaimniecību.

¹ Aktuāli starptautiski salīdzināmi dati par MBA pieejami par 2010. gadu. Salīdzinot datus starp Eiropas Savienības dalībvalstīm, patēriņa izdevumu grupā „Mājoklis, ūdens, elektroenerģija, gāze un cits kurināmais” tiek iekļauta nosacītā īre, t. i., īpašnieka apdzīvotā mājokļa nosacīti aprēķinātā īres maksa, kas nacionālajā līmenī netiek iekļauta.

7. MĀJSAIMNIECĪBU SASTĀVS

Mājsaimniecība ir sabiedrības vienība, kurā tās locekļi dzīvo vienā mājoklī un kopīgi sedz radušos izdevumus, vai arī viena persona, kas saimnieko atsevišķi. Mājsaimniecības jēdziens atšķiras no ģimenes jēdziena ar to, ka vienā mājsaimniecībā var apvienot cilvēkus, kuriem nav radniecīgu saišu.

MBA mērķis nav mājsaimniecību demogrāfiskā sastāva analīze, taču šis apsekojums sniedz informāciju

Mājsaimniecības vidējais lielums samazinās

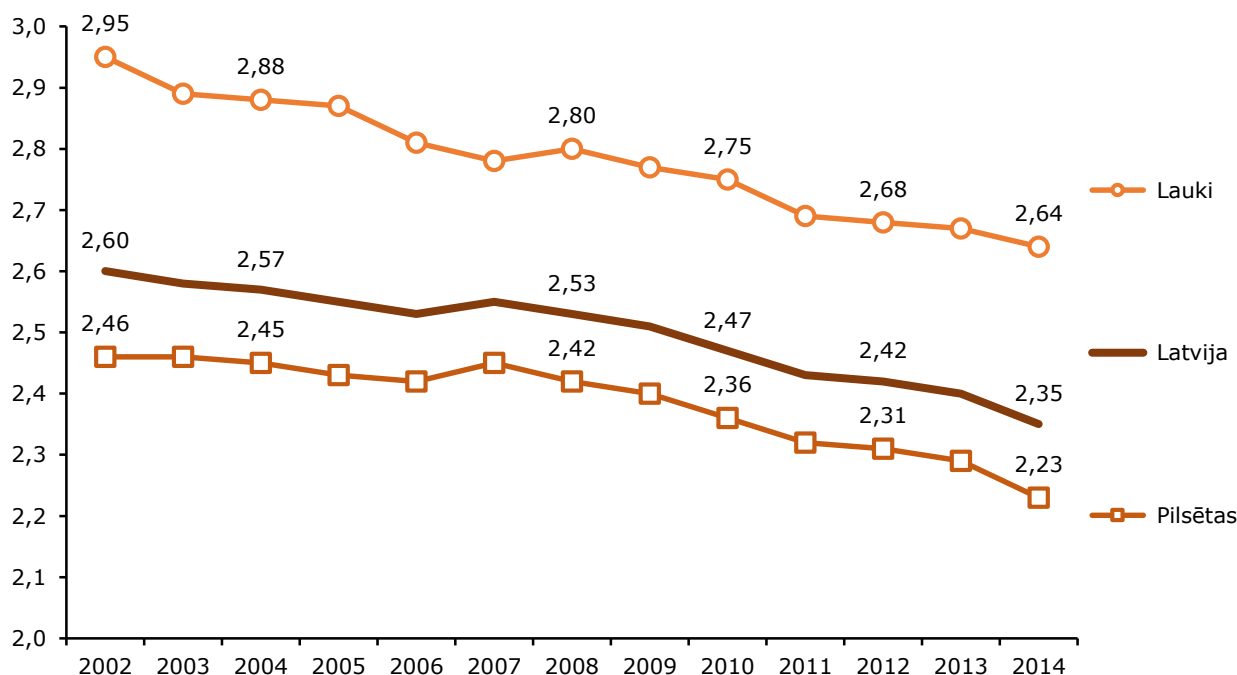
Ja 2002. gadā vidējais mājsaimniecības lielums bija 2,60 personas, tad 2014. gadā tas samazinājies līdz 2,35 personām, kas ir zemākais rādītājs pēdējo 13 gadu laikā. Šī tendence saistīta ar dzimstības un mirstības izmaiņām, migrāciju un sabiedrības novecošanos.

Dati par laika periodu no 2002. līdz 2014. gadam liecina, ka pilsētās mājsaimniecības vidējais lielums ir

par mājsaimniecībām Latvijā – to sastāvu, lielumu, sociālekonomisko statusu u.tml. Mājsaimniecības lielums un tās sastāvs ir viens no faktoriem, kas nosaka mājsaimniecības patēriņa izdevumu līmeni un struktūru. Šajā sadaļā mājsaimniecību sastāva analīzei tiek izmantoti salīdzināmi dati par laika periodu no 2002. līdz 2014. gadam.

mazāks nekā laukos. 2002. gadā laukos mājsaimniecības vidējais lielums bija 2,95 personas, savukārt 2014. gadā tas bija samazinājies līdz 2,64 personām. Pilsētās 2002. gadā vidēji vienā mājsaimniecībā dzīvoja 2,46 personas, savukārt 2014. gadā šis skaits bija samazinājies līdz 2,23 personām.

7.1. Mājsaimniecības locekļu vidējais skaits

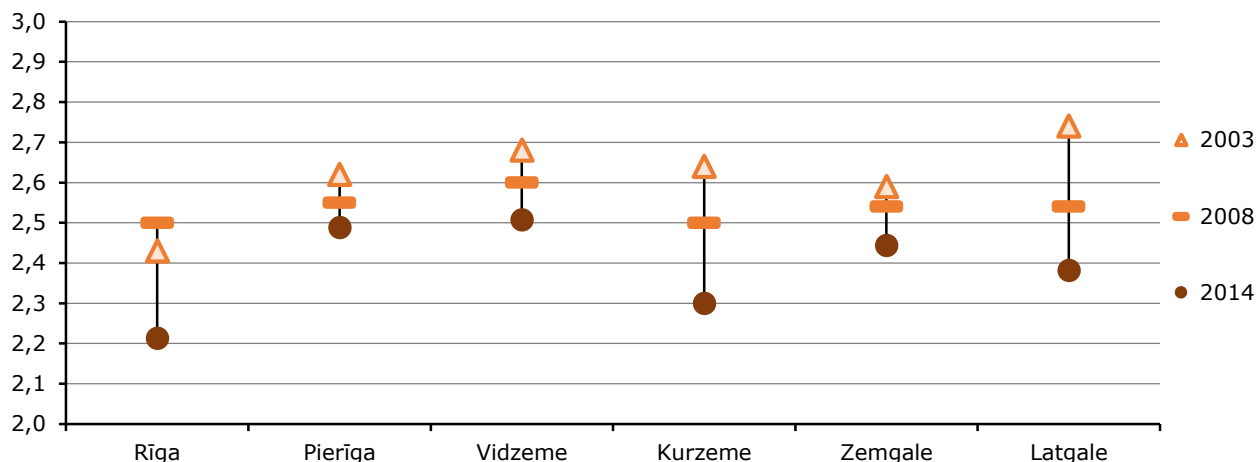

☞ CSP aprēķins.

Starp Latvijas statistiskajiem reģioniem, lielākās mājsaimniecības 2014. gadā bija Vidzemē un Pierīgā (2003. gadā Latgalē), savukārt vismazākās mājsaimniecības pēdējo 12 gadu laikā saglabājas Rīgā. Šajā periodā daudz noturīgākas pret savu skaitliskā

sastāva izmaiņām bija mājsaimniecības Pierīgā, Vidzemē un Zemgalē. Savukārt Latgales, Rīgas un Kurzemes mājsaimniecību lielums samazinājies vairāk. Pirms ekonomiskās krīzes 2008. gadā mājsaimniecības vidējais lielums Rīgā bija augstākais pēdējo 12 gadu laikā.

7.2. Mājsaimniecības vidējais lielums pēc to locekļu skaita statistiskajos reģionos

CSP aprēķins.

Laukos tikai katrs trešais mājsaimniecības loceklis ir algotu darbu strādājošs

Mājsaimniecību materiālā labklājība lielā mērā ir atkarīga no mājsaimniecības sastāva un ekonomiskās aktivitātes līmeņa – strādājošo un apgādībā esošo personu samēra mājsaimniecībā. Augsts nodarbināto mājsaimniecības locekļu īpatsvars nodrošina augstāku labklājības līmeni. Savukārt augsts apgādībā esošo personu skaits var radīt grūtības nodrošināt visu mājsaimniecības locekļu vajadzību un vēlmju apmierināšanu.

No visiem mājsaimniecību locekļiem 2014. gadā 41% bija algoti darbinieki. Pilsētās algoto darbinieku īpatsvars ir izteikti lielāks nekā laukos. Laukos ir augstāks pašnodarbināto, amatnieku, zemnieku, mājsaimnieču, studentu, skolēnu, kā arī nestrādājošo, darba meklētāju īpatsvars.

7.3. Mājsaimniecības locekļu sadalījums pēc sociālekonomiskā statusa 2014. gadā, %

	Visas mājsaimniecības	Pilsētas	Lauki
Visi mājsaimniecības locekļi	100	100	100
algots darbinieks, t.sk. darbinieki bērna kopšanas atvaļinājumā	41,0	44,0	34,5
darba devējs, zemnieks ar algotu darba spēku	1,8	1,6	2,1
pašnodarbinātie, amatnieki, zemnieki ¹	3,4	2,2	5,8
vecuma pensionāri, invalīdi	23,6	23,6	23,6
studenti, skolēni (15 gadi un vecāki)	5,8	5,3	7,1
mājsaimnieces/-ki	3,5	3,0	4,5
nestrādājošie, bezdarbnieki	5,9	5,5	6,7
bērni (jaunāki par 15 gadiem)	14,8	14,6	15,2
citas nenodarbinātas personas, t.sk. ilgstoši darbnespējīgas personas	0,3	0,2	0,4

CSP aprēķins.

¹ Ieskaitot nodarbinātos ģimenes biznesā (neapmaksāta persona, kas palīdz citam ģimenes loceklim viņa uzņēmumā vai profesionālā praksē, piemējas vai zemnieku saimniecībā).

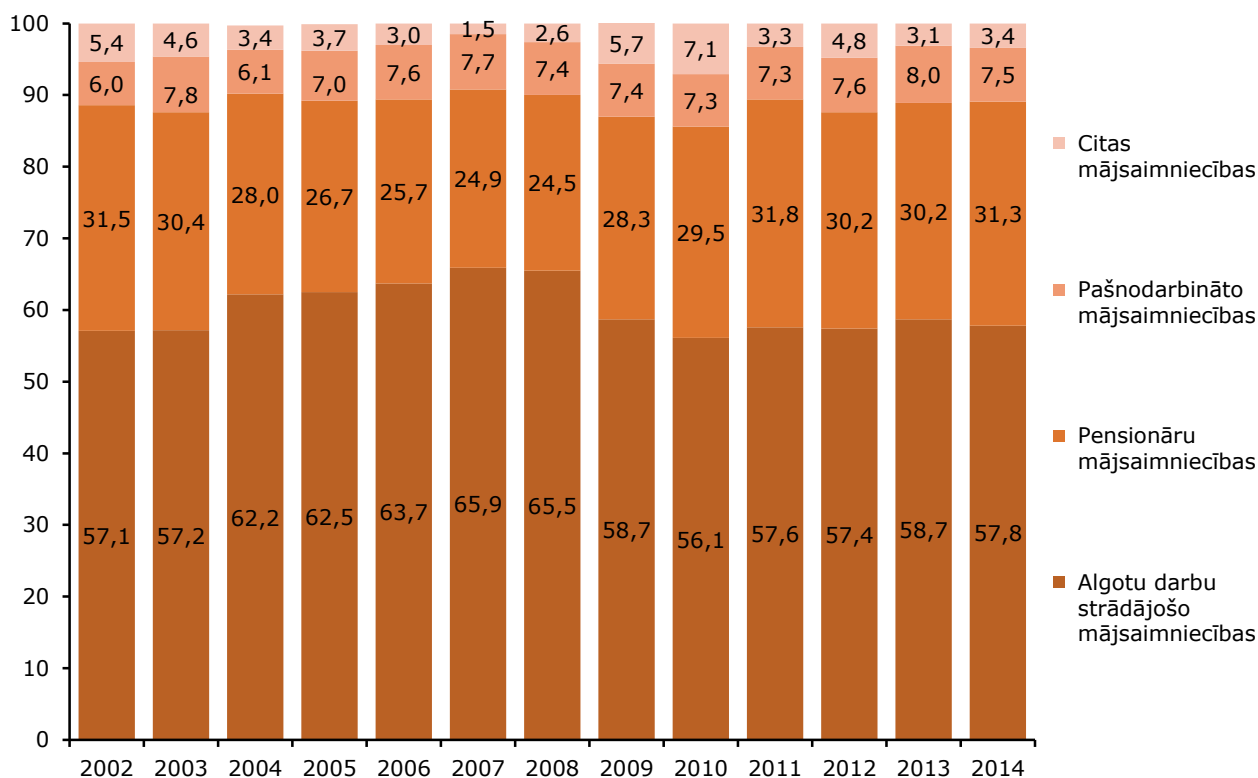
Lielāko īpatsvaru mājsaimniecību kopskaitā veido algoto darbu strādājošo un pensionāru mājsaimniecības

Mājsaimniecības sociālo statusu pieņemts noteikt pēc mājsaimniecības galvenā pelnītāja pamatienākuma avota – algota darba, pašnodarbinātības vai arī pensijas. Analizējot MBA datus par mājsaimniecībām sadalījumā pēc galvenā pelnītāja sociālekonomiskā statusa, var secināt, ka vislielāko īpatsvaru veido algotu darbu strādājošo mājsaimniecības (2014. gadā – 57,8%) un pensionāru mājsaimniecības (attiecīgi – 31,3%). Vismazākais pensionāru mājsaimniecību īpatsvars bija 2008. gadā – 24,5%, jo labvēlīgās ekonomiskās

situācijas laikā lielākā daļa šādu mājsaimniecību materiālā stāvokļa uzlabošanai varēja rast iespēju gūt ienākumus algotā darbā.

Kopš 2002. gada nedaudz palielinās pašnodarbināto personu mājsaimniecību īpatsvars, savukārt pensionāru mājsaimniecību īpatsvars, lai gan samazinājies ekonomiskās lejupslīdes periodā, tomēr pēdējo gadu laikā sasniedzis aptuveni tādu pašu īpatsvaru, kāds bijis 2002. un 2003. gadā.

7.4. Mājsaimniecību sadalījums pēc galvenā pelnītāja sociālekonomiskā statusa, %

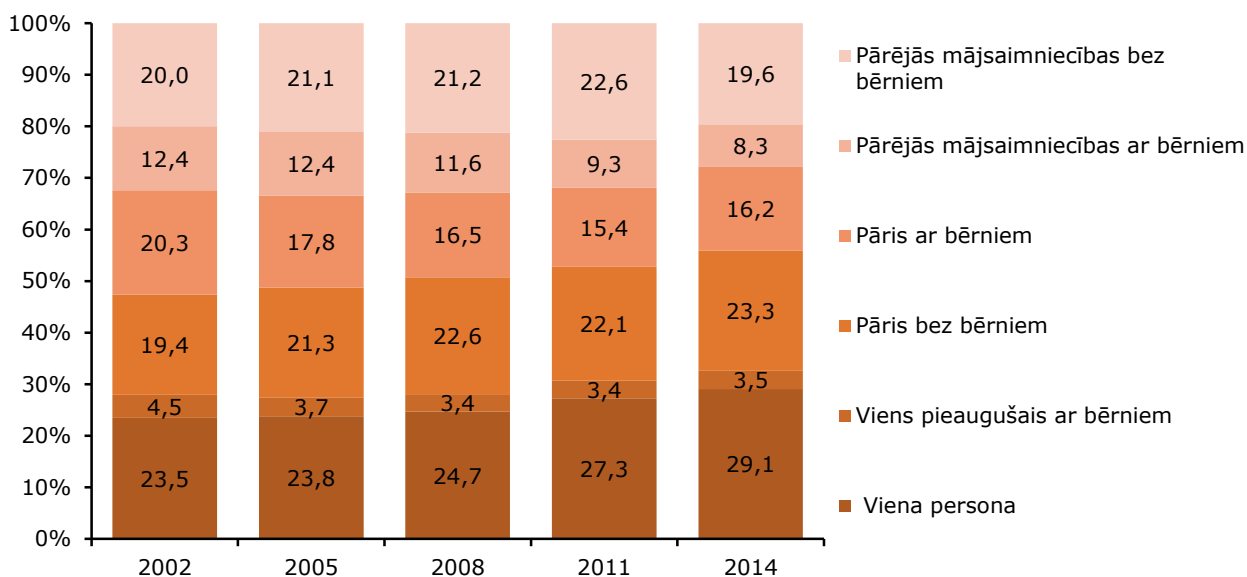
CSA aprēķins.

Samazinās mājsaimniecību īpatsvars, kurās ir bērni

Nozīmīgs rādītājs, analizējot mājsaimniecību sastāvu, ir ne tikai tas, pie kādas sociālekonomiskās grupas tā pieder, bet arī tas, cik mājsaimniecībā ir pieaugušo un cik bērnu. Kopš 2002. gada Latvijā palielinājies to mājsaimniecību, kurās dzīvo tikai viena

persona, kā arī pāris bez bērniem, īpatsvars. Savukārt samazinājies mājsaimniecību īpatsvars, kurās ir bērni. Ja 2002. gadā mājsaimniecību, kurās ir bērni, īpatsvars mājsaimniecību kopējā skaitā veidoja 37,2%, tad 2014. gadā vien 28%.

7.5. Mājsaimniecību sadalījums demogrāfiskajās grupās, %

CSP aprēķins.

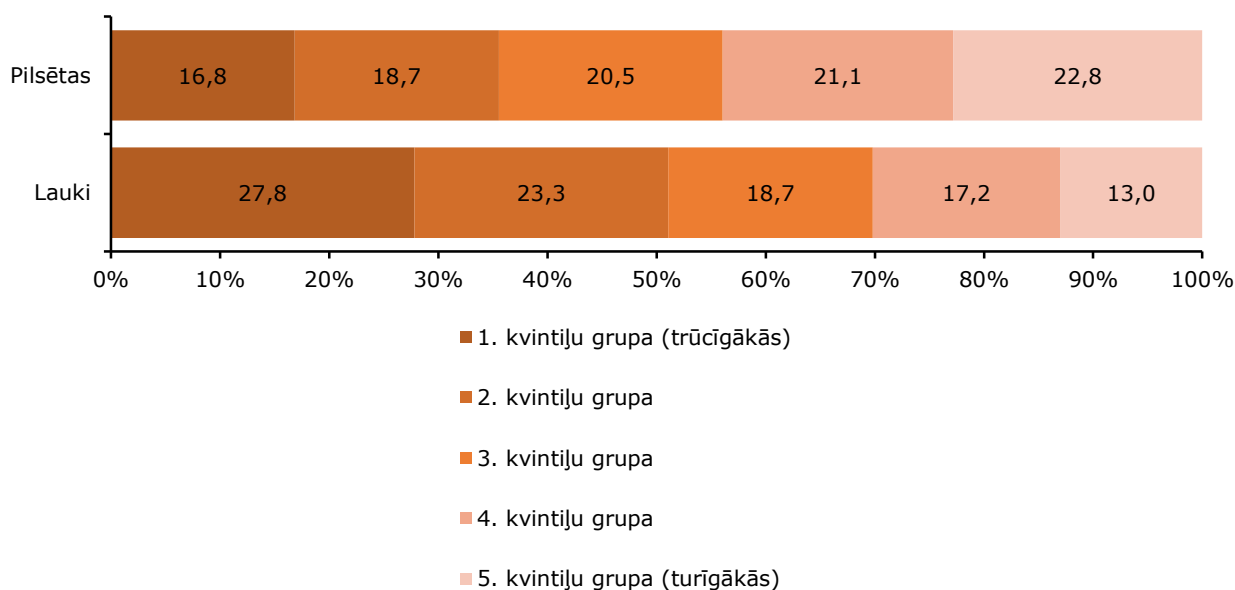
Zemāka ienākumu līmeņa mājsaimniecības pārsvarā dzīvo laukos

Mājsaimniecību ekonomisko situāciju raksturo dalījums kvintīļu grupās, tādēļ MBA dati tiek analizēti, salīdzinot mājsaimniecības dažādās ienākumu kvintīļu grupās, īpašu uzmanību pievēršot pirmās (trūcīgākās) un piektās (turīgākās) kvintīļu grupas salīdzinājumam.

2014. gada MBA dati liecina, ka laukos katra otrā (51%) un pilsētās katra trešā mājsaimniecība (36%)

pieder pie pirmās vai otrās kvintīļu grupas, t.i., mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Savukārt piektās kvintīļu grupas mājsaimniecības (turīgākās) biežāk sastopamas pilsētās (23%) nekā laukos (13%), kas liecina par ekonomisko nevienlīdzību laukos un pilsētās.

7.6. Mājsaimniecību sadalījums kvintīļu grupās laukos un pilsētās 2014. gadā, %

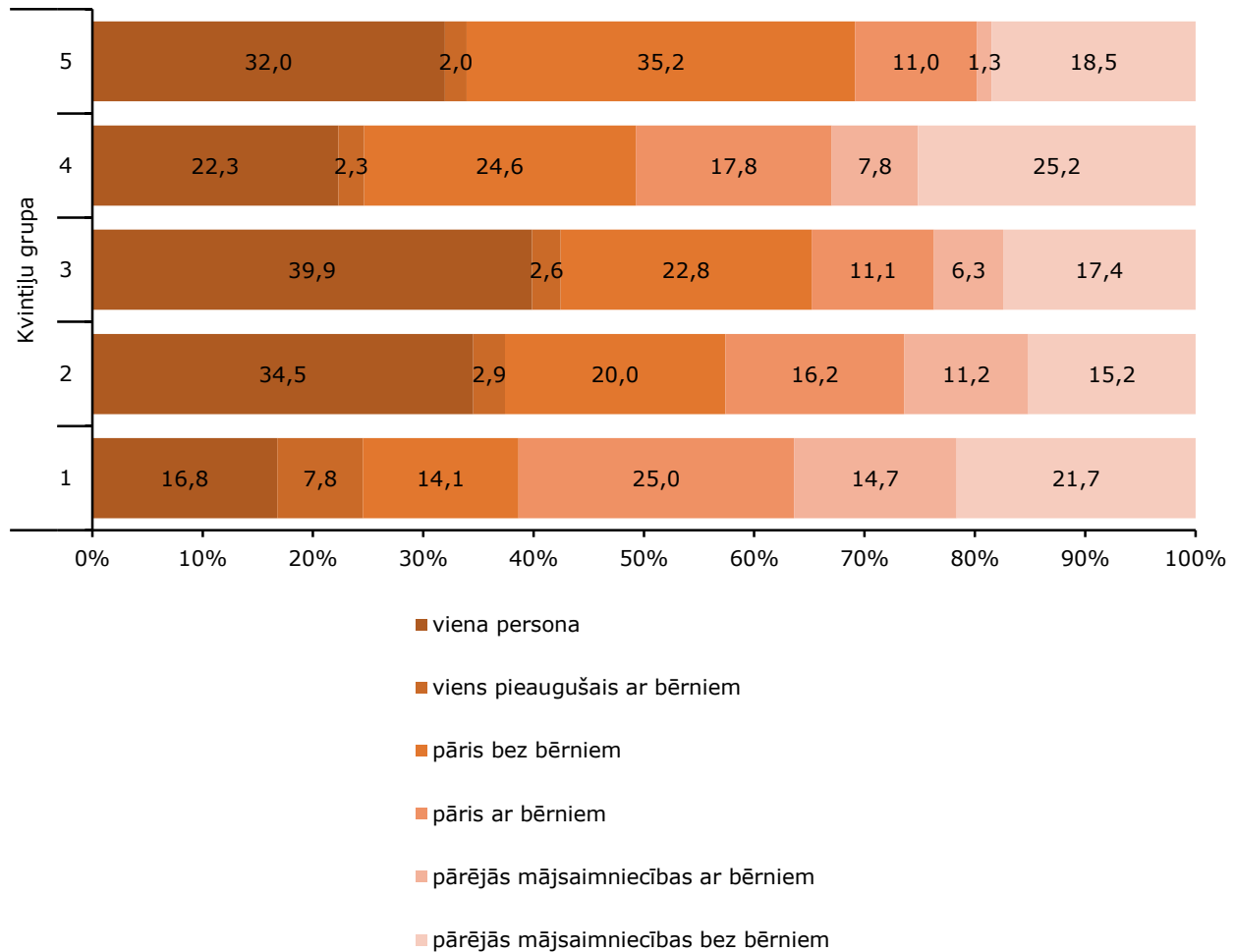

CSP aprēķins.

Mājsaimniecības ar lielāku apgādājamo bērnu skaitu pārsvarā pieder zemākām kvintīļu grupām

Gandrīz katra otrā mājsaimniecība, kurā ir bērni (trūcīgākajās), savukārt piektajā kvintīļu grupā šādu (47,5%) pēc ienākumu līmeņa uz vienu mājsaimniecības locekli 2014. gadā ierindojās pirmajā kvintīļu grupā (14,3%).

7.7. Mājsaimniecību īpatsvars atkarībā no demogrāfiskā tipa sadalījumā pa kvintīļu grupām 2014. gadā, %

CSA aprēķins.

8. MĀJSAIMNIECĪBU PATĒRIŅA IZDEVUMU IZMAIŅAS

Patēriņa izdevumi atspoguļo mājsaimniecībām pieejamo ekonomisko resursu izmantošanu un raksturo dažādus iedzīvotāju materiālās labklājības aspektus. Saskaņā ar starptautiski salīdzināmu metodoloģiju patēriņa izdevumos neiekļauj maksājumus par kredītu apkalpošanu, investīcijas (piemēram, mājokļa iegāde, kapitālais remonts), izdevumus privātajai

uzņēmējdarbībai un ieguldījumiem dažādos finanšu aktīvos vai vērtspapīros u.tml. Patēriņa izdevumu koncepts atspoguļo regulārus mājsaimniecības patēriņa izdevumus, ieskaitot ilglietošanas patēriņa preču iegādi. Zināmu daļu patēriņa izdevumu sastāvā veido izdevumi natūrā jeb produkti un preces, kas nav iegādātas par naudu.

Patēriņa izdevumu straujam pieaugumam seko kritums un lēna atgūšanās

19 gadu laikā patēriņa izdevumu līmenis ir ievērojami mainījies. Patēriņa izdevumi no 1996. līdz 2014. gadam faktiskajās cenās ir palielinājušies 4,5 reizes. Tomēr jāņem vērā, ka MBA dati pirms un pēc 2001. gada nav pilnībā salīdzināmi apsekojuma metodoloģijas izmaiņu dēļ.

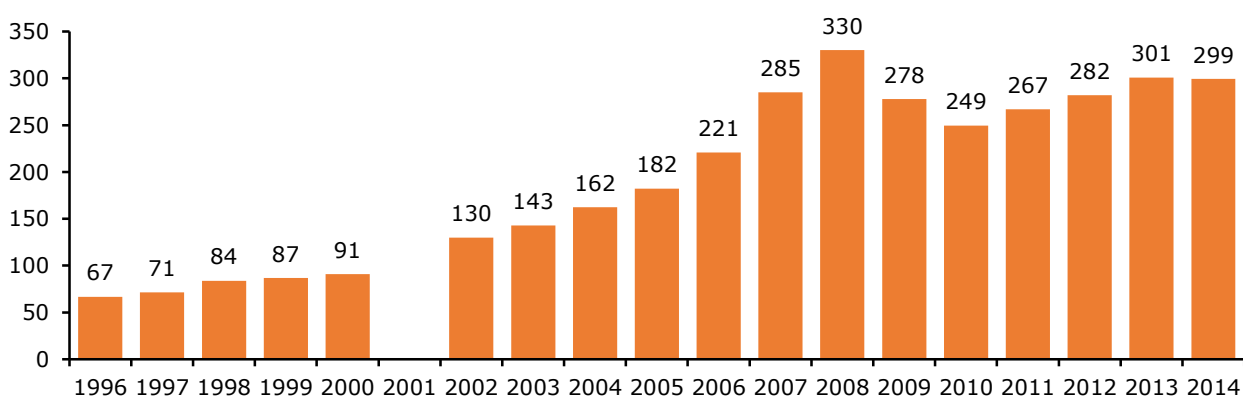
No 1996. līdz 2008. gadam mājsaimniecību patēriņa līmenis lēni, bet konsekventi pieauga. Visstraujākais patēriņa izdevumu pieaugums notika pēc pievienošanās Eiropas Savienībai 2004. gadā, savu augstāko līmeni sasniedzot 2008. gadā. Pieauga ne tikai patēriņa izdevumu apjoms, bet mainījās arī to struktūra. To lielā mērā veicināja gan algu pieaugums, gan plašais līzings preču un kredītresursu piedāvājums, kā rezultātā daļa mājsaimniecību uzņēmās kredītsaistības arī patēriņa preču un pakalpojumu iegādei. Patēriņa izdevumu pieaugumu pārtrauca ekonomiskā krīze, kad 2009. un 2010. gadā mājsaimniecību ekonomiskie resursi strauji

samazinājās. Turklāt krīzes periodā mājsaimniecībām daļu ienākumu nācās tērēt patēriņa un hipotekāro kredītu atmaksai bankām. Sākot ar 2011. gadu, patēriņa izdevumi atkal uzrādīja pakāpenisku pieauguma tendenci, bet to apjoms 2014. gadā vēl arvien nerasniedza tādu līmeni, kāds bija 2008. gadā pirms ekonomiskās lejupslīdes.

Mājsaimniecību izdevumi vidēji valstī 2014. gadā bija 299 eiro, kas ir par 1,24 eiro mazāk nekā 2013. gadā. Patēriņa izdevumu kāpums 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, novērots tikai galvaspilsētā – Rīgā (par 3,3%). Mājsaimniecības piesardzīgi izmantoja patēriņam savā rīcībā esošo ienākumu. To varēja ietekmēt gan Latvijas pievienošanās eirozonai, gan pārlicības trūkums par ekonomisko situāciju, kā arī citi faktori. Patēriņa izdevumu samazinājumu laukos papildus ietekmēja lauksaimniecības produkcijas iepirkuma cenu kritums un Krievijas ieviestie importa ierobežojumi.

8.1. Patēriņa izdevumu dinamika un izmaiņas faktiskajās cenās

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

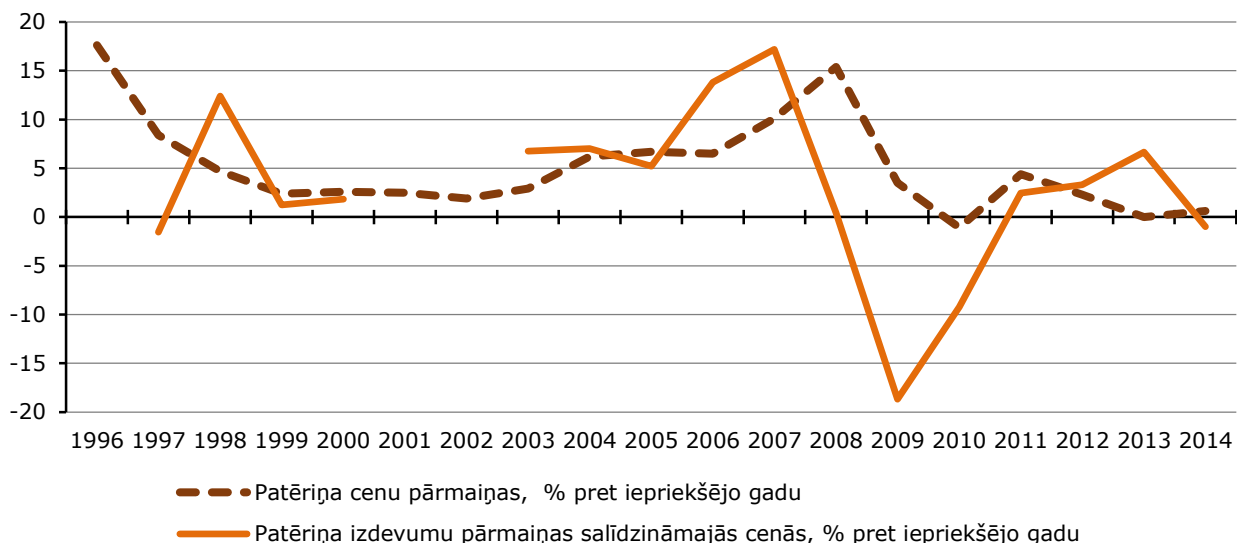

CSO aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG02).

Patēriņa izdevumu apjomu būtiski ietekmē patēriņa cenu pārmaiņas. To, kādas būtu bijušas patēriņa izdevumu apjoma izmaiņas, ja cenas paliktu nemainīgas, raksturo patēriņa izdevumu izmaiņas salīdzināmajās

cenās. Ja 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, patēriņa izdevumu kritums faktiskajās cenās bija -0,4%, tad salīdzināmajās cenās attiecīgi -1,0%, jo patēriņa cenas pieauga par 0,6%.

8.2. Patēriņa cenu pārmaiņas un patēriņa izdevumu pārmaiņas salīdzināmajās cenās, %

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: PCG02 un MBG02).

Izdevumi natūrā samazinās

MBA respondentiem tiek lūgts reģistrēt ne tikai patēriņa izdevumus naudas izteiksmē (pirkumi, apmaksātie pakalpojumi), bet arī natūrā. Patēriņa izdevumi natūrā ir pašu saražotās produkcijas patēriņš un citas patēriņa preces, kas saņemtas bez maksas. 2014.

gadā vidēji Latvijā izdevumi natūrā, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli, bija 12 eiro mēnesī, bet lauku mājsaimniecībās – 20 eiro. Izdevumi natūrā lauku mājsaimniecībās bija 2,5 reizes lielāki nekā pilsētu mājsaimniecībās.

8.3. Patēriņa izdevumi naudā un natūrā pilsētās un laukos

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

	Visas mājsaimniecības			Pilsētas			Lauki		
	pavisam	naudā	natūrā	pavisam	naudā	natūrā	pavisam	naudā	natūrā
2002	130,01	120,79	9,22	144,45	138,49	5,96	99,56	83,47	16,09
2004	162,32	152,99	9,33	182,15	175,33	6,82	120,59	105,95	14,64
2008	330,19	316,59	13,60	359,67	350,45	9,22	266,89	243,88	23,01
2010	249,43	236,47	12,96	274,96	265,75	9,21	194,86	173,85	21,00
2014	299,48	287,48	12,00	322,95	314,85	8,10	250,16	229,95	20,21

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG02 un MBG03).

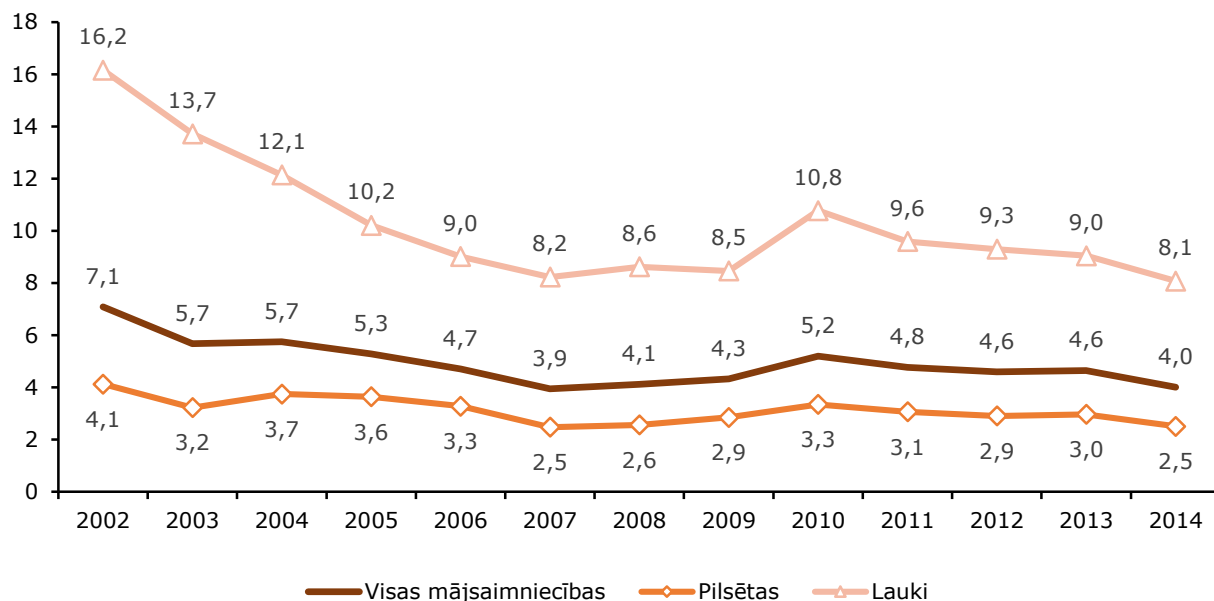
Izdevumos natūrā dominēja pārtikas preces, kuras sasniedza 75,4% no šo izdevumu kopsummas. Tiem sekoja izdevumi mājoklim (14,7%), kas ietver pašvaldību palīdzību mājokļa izdevumu segšanai, kā arī pašu sagādāto kurināmo (malku).

Izdevumi natūrā 2014. gadā veidoja nelielu daļu no kopējā patēriņa izdevumu apjoma (vidēji valstī 4,0%), tomēr laukos tie sasniedza 8,1% no kopējiem patēriņa izdevumiem.

Pēdējo 13 gadu laikā patēriņa izdevumi natūrā gan pilsētās, gan laukos ir samazinājušies gandrīz divas reizes. Pēdējo 13 gadu laikā viszemākais natūras izdevumu īpatsvars bija pirms krīzes – 2007. gadā (3,9%). Tomēr jāatzīmē, ka ekonomiskās krīzes laikā 2010. gadā izdevumu īpatsvars natūrā vidēji valstī sasniedza 5,2%, kas ir par 1,3 procentpunktiem vairāk nekā 2007. gadā. Lai arī 2010. gadā laukos dzīvojošās mājsaimniecībās natūras izdevumu īpatsvars palielinājās straujāk sasniedzot 10,8%, tomēr ekonomikai atgūstoties, tas atkal samazinājies.

8.4. Patēriņa izdevumu natūrā īpatsvara izmaiņas

(% no kopējiem izdevumiem)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG02 un MBG03).

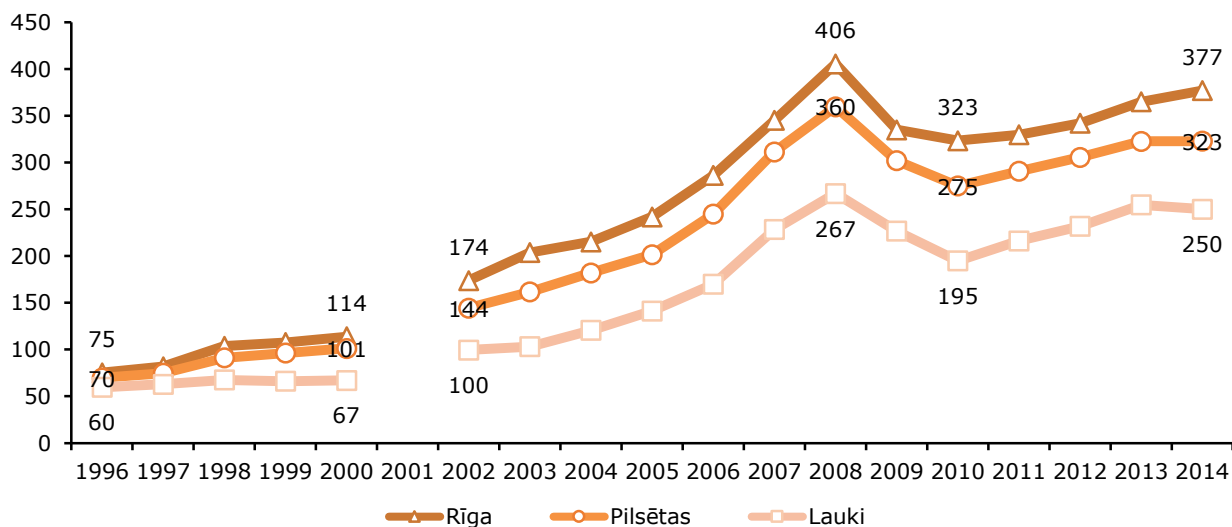
Mājsaimniecības pilsētās var atļauties tērēt ievērojami vairāk nekā laukos

Mājsaimniecībās, kuras dzīvo pilsētās, tai skaitā Rīgā, salīdzinot ar laukos dzīvojošām mājsaimniecībām, patēriņa izdevumu līmenis būtiski atšķiras. 2014. gadā patēriņa izdevumi mājsaimniecībās, kuras dzīvo pilsētās,

sasniedza 323 eiro, savukārt laukos – 250 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (1996. gadā attiecīgi pilsētās 70 eiro un laukos 60 eiro).

8.5. Patēriņa izdevumi pilsētās un laukos

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG02).

Pēdējo 13 gadu laikā vidēji valstī patēriņa izdevumi palielinājušies 2,3 reizes. Patēriņa izdevumi lauku mājsaimniecībās palielinājušies

straujāk – 2,5 reizes, tajā pašā laikā pilsētu mājsaimniecībās – 2,2 reizes.

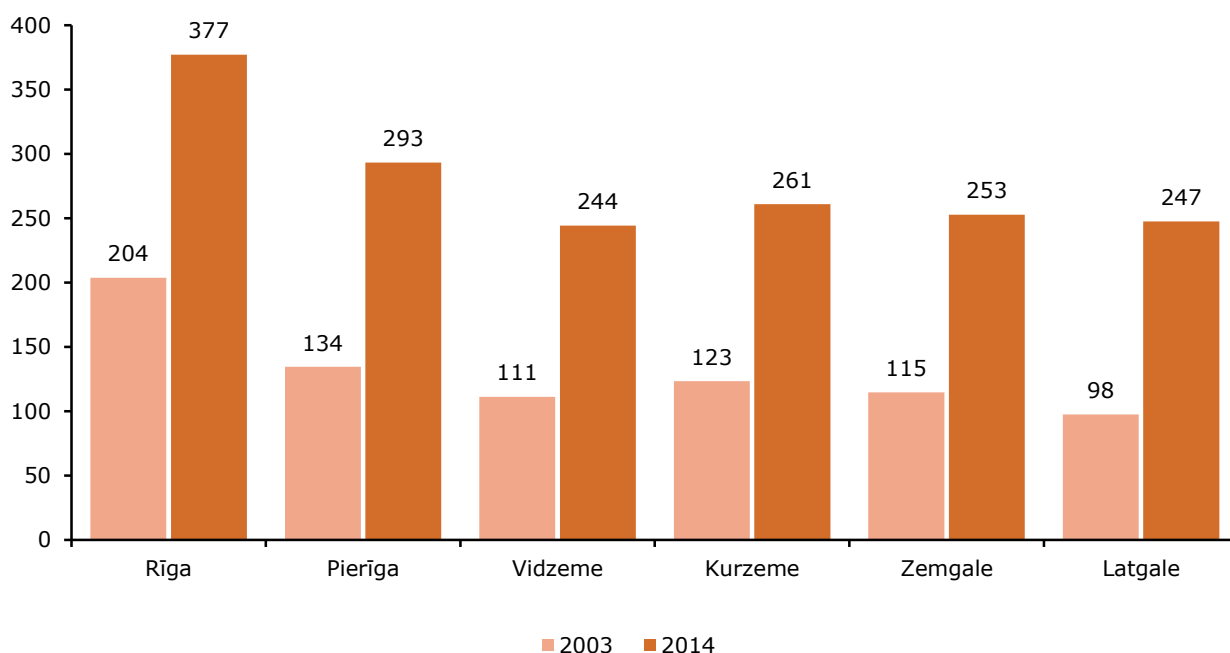
Rīgas un Pierīgas mājsaimniecībās patēriņa līmenis visaugstākais

Būtiskas atšķirības mājsaimniecību labklājībā vērojamas arī statistiskajos reģionos. Rīgas un Pierīgas reģiona iedzīvotājiem labklājības un patēriņa līmenis jau kopš 2002. gada bijis salīdzinoši augstāks nekā pārējos reģionos. Mājsaimniecību patēriņa līmenis, kā arī sociālekonomiskās atšķirības starp reģioniem turpina

palielināties, kā rezultātā veidojas teritoriālā nevienlīdzība. Proti, Rīgā 2014. gadā vidēji mēnesī uz vienu mājsaimniecības locekli tērēja 377 eiro un Pierīgā attiecīgi 293 eiro. Savukārt viszemākais patēriņa līmenis 2014. gadā bija Vidzemē 244 eiro un Latgalē – 247 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī.

8.6. Patēriņa izdevumu izmaiņas statistiskajos reģionos

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSO datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG07).

Tajā pašā laikā Rīgas mājsaimniecībās 2014. gadā, salīdzinot ar 2003. gadu, patēriņa pieaugums ir bijis mazākais – 1,9 reizes, savukārt Latgalē lielākais – 2,5

reizes. Pārējos statistiskajos reģionos – Pierīgā, Vidzemē, Zemgalē un Kurzemē – patēriņš palielinājās 2,2 reizes.

Ekonomiski aktīvo personu mājsaimniecības krīze skāra visvairāk

No 2002. līdz 2014. gadam nemainīgi augstāks patēriņa izdevumu līmenis ir pašnodarbināto mājsaimniecībās, nedaudz mazāk var atļauties tērēt algotu darbu strādājošo mājsaimniecības, bet vismazāk – pensionāru mājsaimniecības. 2014. gadā pašnodarbināto mājsaimniecības tērēja vidēji 346 eiro uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, algotu darbu strādājošo mājsaimniecības – 311 eiro, savukārt pensionāru mājsaimniecības – attiecīgi 249 eiro.

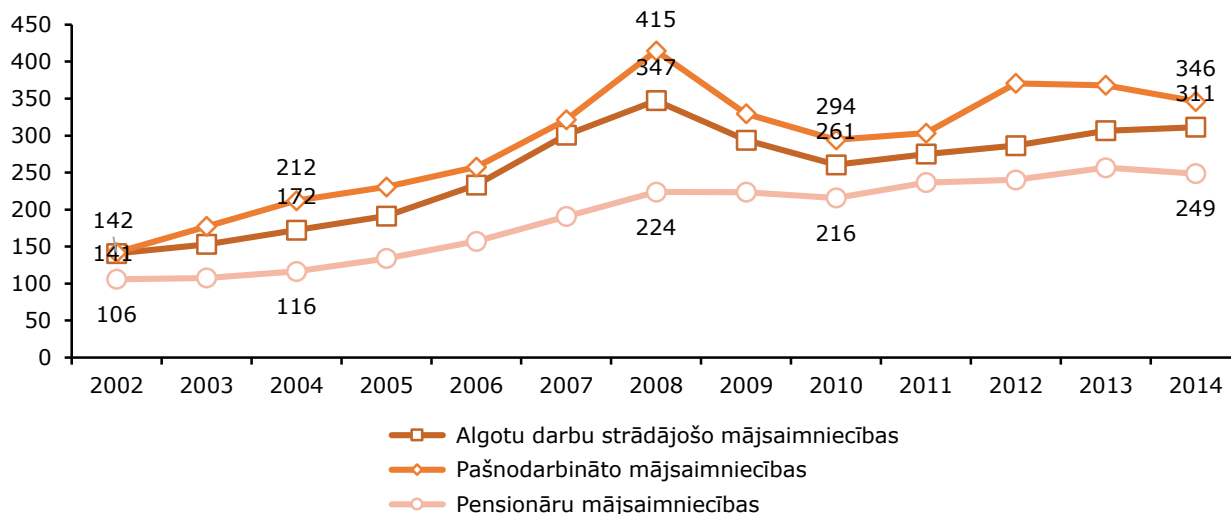
Ekonomiskās krīzes rezultātā patēriņa izdevumi visvairāk samazinājās pašnodarbināto mājsaimniecībās – 2010. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, patēriņa izdevumi samazinājās par 29%, savukārt algoto darbu strādājošo

mājsaimniecībās – par 25%. Pensionāru mājsaimniecību patēriņa līmenis ekonomiskās krīzes ietekmē samazinājās salīdzinoši maz (par 3,5%), jo valsts garantēja pensiju stabilitāti.

Tajā pašā laikā patēriņa izdevumu līmenis 2014. gadā pārsniedza 2008. gadu tikai pensionāru mājsaimniecībās – par 11%. Savukārt patēriņa izdevumi 2014. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, pašnodarbināto mājsaimniecībās samazinājās par 16% un algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās par 10%. Pēdējo četru gadu laikā stabils patēriņa izdevumu pieaugums novērots tikai algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās.

8.7. Patēriņa izdevumu izmaiņas sociālekonomiskajās grupās

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG06).

2014. gada dati liecina, ka pēc ienākumu līmeņa vairāk nekā puse mājsaimniecību (53%), kuru galvenais pelnītājs ir algota darba ņēmējs, ierindojas ceturtajā un piektajā kvintīļu grupā (turīgākajās). Savukārt 82% mājsaimniecību, kuru galvenais pelnītājs ir pensionārs, ierindojas pirmajā, otrajā vai trešajā kvintīļu grupā. Tikai 18% pensionāru mājsaimniecību ierindojas ceturtajā vai piektajā kvintīļu grupā. Savukārt mājsaimniecības, kuru

galvenais pelnītājs ir pašnodarbināta persona, pieder gan pie ceturtais un piektās kvintīļu grupas (turīgākajām – 48%), gan pie pirmās kvintīļu grupas (trūcīgākajām – 25%). Pašnodarbināto kā galvenā pelnītāja mājsaimniecību piederība pirmajai kvintīļu grupai liecina par privātās uzņēmējdarbības risku, kas konkrētos apstākļos var būt arī zaudējumus nesošs.

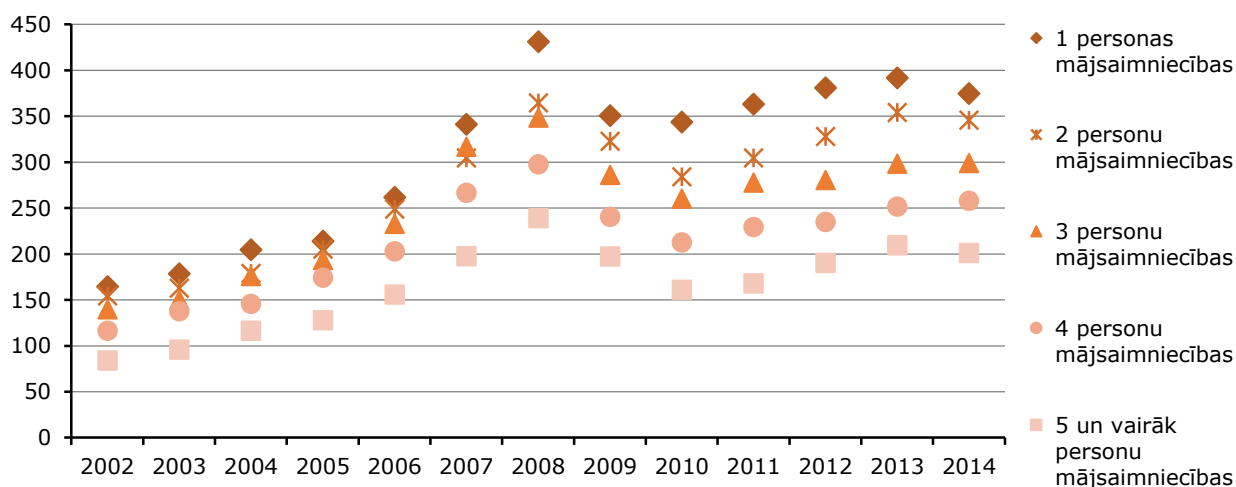
Jo vairāk personu un bērnu mājsaimniecībā, jo mazāk var atļauties tērēt vidēji uz mājsaimniecības locekli

2014. gadā vienas personas mājsaimniecības, tāpat kā 2002. gadā uz vienu mājsaimniecības locekli

tērēja vidēji divas reizes vairāk nekā piecu un vairāk personu mājsaimniecības.

8.8. Patēriņa izdevumi atkarībā no personu skaita mājsaimniecībā

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG11).

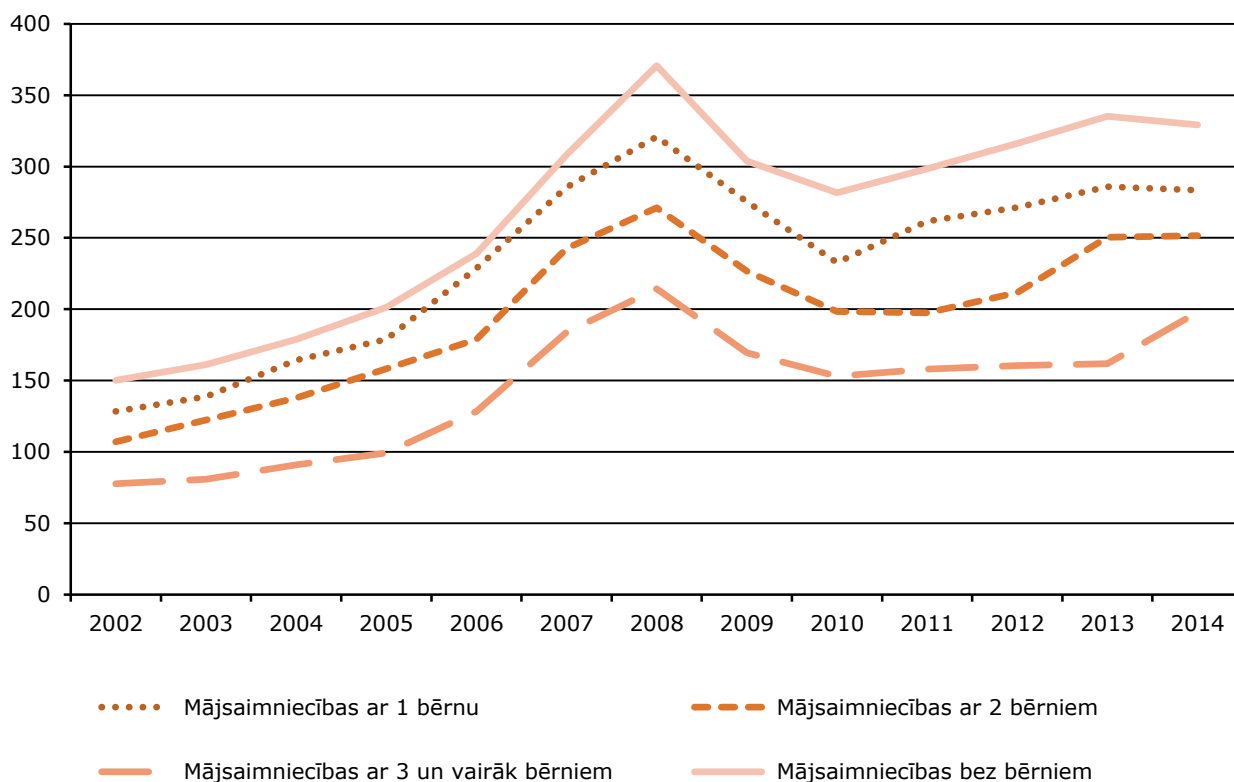
Pēdējo 13 gadu laikā situācija nav mainījies – patēriņa izdevumu līmenis mājsaimniecībā, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli, samazinās ar katru nākamo bērnu. Zemākais patēriņa izdevumu līmenis ir daudz bērnu ģimenēs. Visgrūtāk klājās mājsaimniecībām ar trīs un vairāk bērniem, kurās 2014. gadā patēriņa izdevumu līmenis veidoja vien 66% no vidējā Latvijas rādītāja. Savukārt mājsaimniecību bez apgādībā esošiem

bērniem izdevumi bija par 9,8% augstāki nekā vidējais patēriņa līmenis valstī.

Pēdējo 13 gadu laikā patēriņa izdevumi visstraujāk palielinājušies mājsaimniecībās, kurās dzīvoja pāris ar trim bērniem – 2,5 reizes, un pāris ar diviem bērniem – 2,3 reizes. Mājsaimniecībās ar vienu bērnu, kā arī mājsaimniecībās bez bērniem kopējie tēriņi 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, ir palielinājušies 2,2 reizes.

8.9. Patēriņa izdevumi atkarībā no bērnu¹ skaita mājsaimniecībā

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG10).

Kā zināms, mājsaimniecībai, ko veido divas personas, nav nepieciešams divas reizes vairāk patēriņa resursu kā atsevišķi dzīvojošai personai, kurai vienai jāsedz tādi izdevumi kā komunālie rēķini, elektrība, apkure u.c. Atšķirības patēriņa vajadzībās un to apjomā pastāv arī atkarībā no pieaugušo un bērnu skaita mājsaimniecībā. Ņemot vērā šo aspektu, statistikā izdevumus aprēķina arī uz ekvivalento patērētāju, kas ļauj labāk salīdzināt atšķirīga demogrāfiskā sastāva mājsaimniecību grupas.

Visaugstākais patēriņa izdevumu līmenis, rēķinot uz vienu mājsaimniecības locekli, gan 2002. gadā, gan

2014. gadā bija vienas personas mājsaimniecībām un pārim bez bērniem. Tomēr, rēķinot uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī, vispieticīgākie ir vienas personas (65+) mājsaimniecību izdevumi, lai arī tieši šajā mājsaimniecību grupā pēdējo 13 gadu laikā patēriņa izdevumi palielinājušies 2,4 reizes. Lielākie ekvivalentie patēriņa izdevumi arī 2014. gadā bija mājsaimniecībās, kurās dzīvo pāris ar bērniem (522 eiro vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī), un pāris bez bērniem (500 eiro vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī).

¹ Šajā grafikā mājsaimniecību tipu sadalījums, kur apgādībā esošie bērni ir personas, jaunākas par 18 gadiem.

8.10. Patēriņa izdevumi dažāda demogrāfiskā sastāva¹ mājsaimniecībās

(vidēji mēnesī, EUR)

	uz vienu mājsaimniecības locekli				uz vienu ekvivalento patērētāju			
	2002	2008	2010	2014	2002	2008	2010	2014
Mājsaimniecības tips:								
viena persona	164,60	431,33	343,95	374,79	234,20	431,33	343,94	374,79
no tām viena persona 65+	130,03	287,18	279,25	315,03	130,03	287,18	279,25	315,03
viens pieaugušais ar bērniem	110,71	302,72	231,16	290,34	246,19	478,85	362,35	451,31
pāris bez bērniem	168,78	380,70	310,44	375,13	320,20	507,61	413,92	500,17
pāris ar bērniem	127,52	317,12	231,15	294,63	314,86	559,70	405,63	522,03
pārējās mājsaimniecības ar bērniem	146,85	252,52	186,24	205,94	241,81	447,39	328,19	363,17
pārējās mājsaimniecības bez bērniem	123,66	336,88	237,78	266,15	273,64	499,58	350,96	393,04

CSA aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG08).

Ne vienlīdzība pieaug ekonomiskā uzplaukuma laikā, krīzes periodā – samazinās

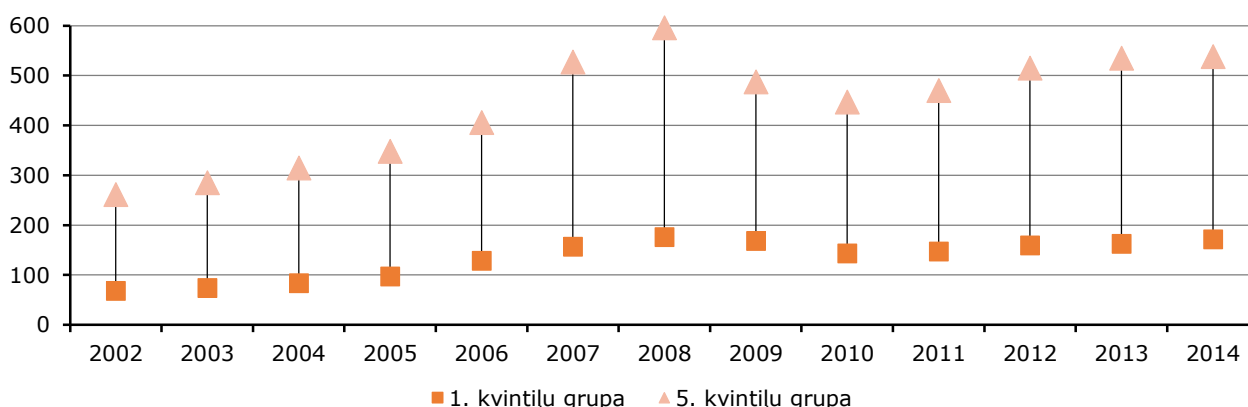
Salīdzinot pirmās (trūcīgākās) un piektās (turīgākās) kvintīļu grupas mājsaimniecību patēriņa izdevumus vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli, var secināt, ka ekonomiskā uzplaukuma periodā nevienlīdzība patēriņa jomā strauji pieaug, savukārt no 2009. līdz 2011. gadam tā samazinājās, bet ekonomiskajai situācijai uzlabojoties, nevienlīdzība atkal palielinājusies. Neskatoties uz to, ka mājsaimniecības ar augstiem

ienākumiem MBA piedalās nelabprāt, apsekojuma dati tomēr ļauj spriest par sabiedrības noslāņošanu.

Ja 2002. gadā piektās kvintīļu grupas patēriņa izdevumi attiecībā pret pirmās kvintīļu grupas izdevumiem vidēji uz mājsaimniecības locekli mēnesī bija 3,8 reizes lielāki, tad pēdējo 13 gadu laikā šī nevienlīdzība ir mazinājusies un 2014. gadā piektās kvintīļu grupas mājsaimniecības tērēja 3,1 reizi vairāk nekā pirmās kvintīļu grupas mājsaimniecības.

8.11. Patēriņa izdevumu izmaiņas pirmajā (trūcīgākajā) un piektajā (turīgākajā) kvintīļu grupā

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG14).

Pirmās kvintīļu grupas mājsaimniecībās izdevumi 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, pieauguši nedaudz straujāk – 2,5 reizes, tajā pašā laikā piektās kvintīļu grupas mājsaimniecībās attiecīgi – 2,1 reizi.

¹ Šajā grafikā mājsaimniecību tipu sadalījums, kur apgādībā esošie bērni ir personas, jaunākas par 18 gadiem.

8.12. Patēriņa izdevumi kvintīļu grupās

(vidēji mēnesī, EUR)

	uz vienu mājsaimniecības locekli				uz vienu ekvivalento patērētāju			
	2002	2008	2010	2014	2002	2008	2010	2014
1. kvintīļu grupa (trūcīgākā)	67,90	175,88	143,50	171,73	112,44	282,80	234,64	272,81
2. kvintīļu grupa	94,52	236,78	200,35	234,05	141,74	340,05	317,55	340,22
3. kvintīļu grupa	110,64	301,05	238,52	278,82	159,04	440,79	326,13	389,24
4. kvintīļu grupa	147,28	375,55	283,07	334,02	217,08	562,95	415,41	492,15
5. kvintīļu grupa (turīgākā)	261,17	595,71	447,15	538,08	375,09	860,79	652,17	732,17

CSO aprēķins un CSO datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG14).

Jo augstāka izglītība galvenajam pelnītājam, jo augstāks mājsaimniecības patēriņa līmenis

Mājsaimniecības izdevumu lielumu būtiski ietekmē tās locekļu un galvenokārt tieši galvenā pelnītāja izglītības un kvalifikācijas līmenis. Mājsaimniecības, kurās galvenajam pelnītājam ir augstākā izglītība, patēriņa līmenis 2014. gadā bija 1,4 reizes augstāks nekā vidējai Latvijas mājsaimniecībai. Mājsaimniecībās, kurās galvenais pelnītājs bija ar izglītību, kas zemāka par pamatskolas, patēriņa līmenis bija pat uz pusi mazāks (48%) nekā vidējai Latvijas mājsaimniecībai.

Mājsaimniecībās, kurās to galvenajam pelnītājam bija pamatizglītība, arodizglītība vai vidējā izglītība, patēriņa līmenis bija zemāks par Latvijas vidējo, attiecīgi 59%, 82% un 88% no vidējā rādītāja valstī.

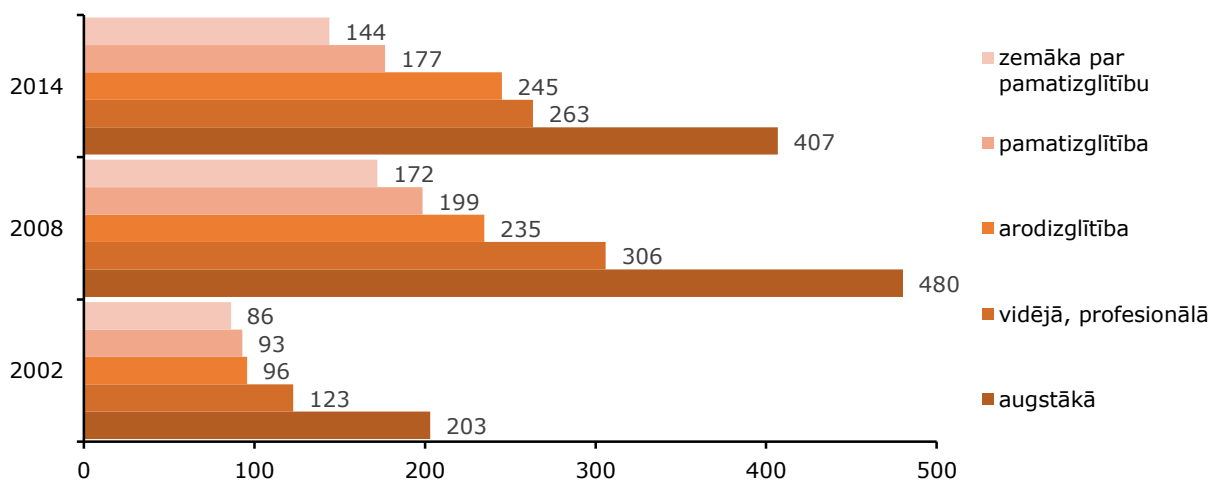
2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, visvairāk patēriņa līmenis palielinājies mājsaimniecībās, kurās to

galvenajam pelnītājam bija arodizglītība (2,6 reizes), bet vismazāk mājsaimniecībās, kurās to galvenajam pelnītājam izglītības līmenis bija zemāks par pamatizglītību (1,7 reizes). Mājsaimniecībās, kurās to galvenajam pelnītājam bija augstākā izglītība, patēriņa izdevumu līmenis pēdējo 13 gadu laikā palielinājies 2 reizes.

Patēriņa līmenis mājsaimniecībās, kurās to galvenajam pelnītājam bija arodizglītība, 2014. gadā par 4% pārsniedza 2008. gada izdevumu līmeni. Pārējās mājsaimniecību grupās pēc galvenā pelnītāja izglītības izdevumu līmenis 2014. gadā nepārsniedza 2008. gada rādītājus.

8.13. Patēriņa izdevumi pēc galvenā pelnītāja izglītības līmeņa

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSO datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG12).

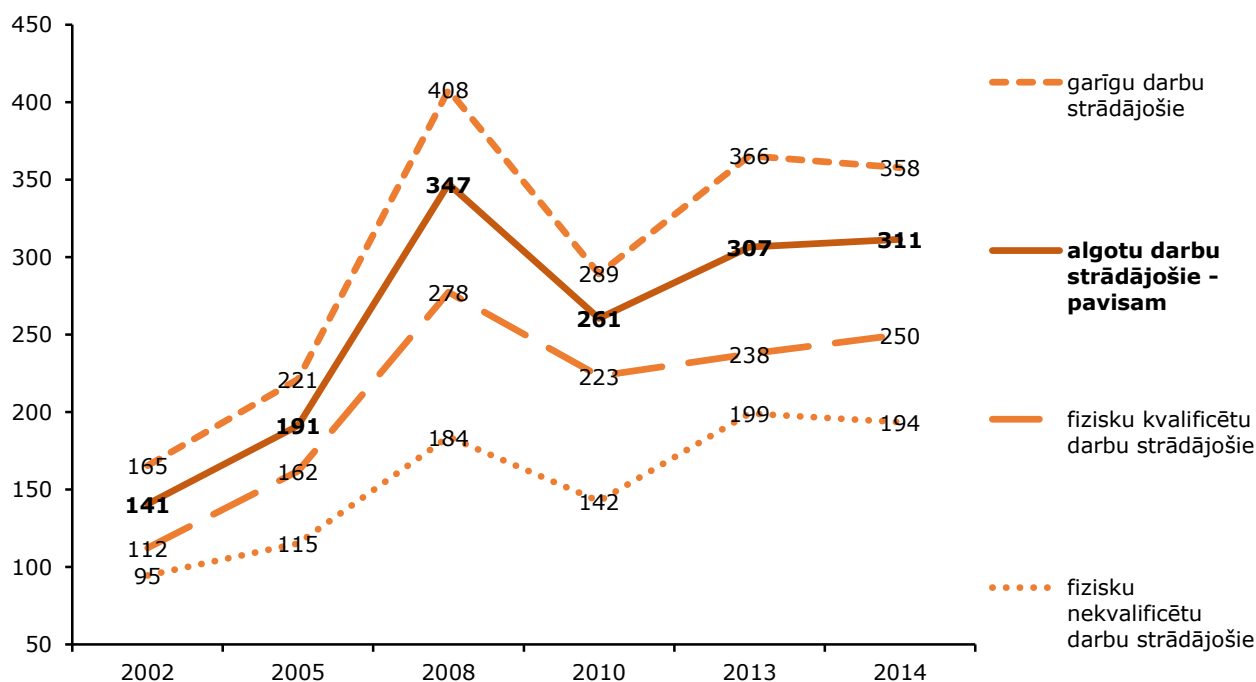
Vismazākais patēriņš ir mājsaimniecībās, kurās galvenais pelnītājs veic nekvalificētu fizisku darbu

Mājsaimniecības, kurās to galvenais pelnītājs ir algotu garīgu darbu strādājošais, arī krīzes laikā spēja noturēt līderpozīcijas patēriņa jomā. 2014. gadā garīgu darbu strādājošo mājsaimniecībās patēriņa izdevumi sasniedza 358 eiro uz mājsaimniecības locekli mēnesī (2002. gadā – 165 eiro). Ievērojami mazāk nekā garīgu darbu strādājošās mājsaimniecības varēja atļauties tērēt fizisku kvalificētu darbu strādājošo mājsaimniecības. Kvalificētu fizisku darbu strādājošo mājsaimniecības 2014. gadā tērēja 250 eiro vidēji uz mājsaimniecības locekli mēnesī (2002. gadā – 112 eiro). Savukārt

vismazākais patēriņš pēdējo 13 gadu laikā ir mājsaimniecībās, kurās to galvenie pelnītāji veic nekvalificētu fizisku darbu. 2014. gadā nekvalificētu fizisku darbu strādājošo mājsaimniecībās vidējie izdevumi uz vienu mājsaimniecības locekli bija vien 194 eiro (2002. gadā 95 eiro). Algotu garīgu darbu strādājošo mājsaimniecībās 2014. gadā (Joti līdzīgi arī citos gados) patēriņa līmenis bija 1,8 reizes augstāks nekā nekvalificētu fizisku darbu strādājošo un 1,4 reizes augstāks nekā fizisku kvalificētu darbu strādājošo mājsaimniecībām.

8.14. Patēriņa izdevumu izmaiņas algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās pēc galvenā pelnītāja kvalifikācijas

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

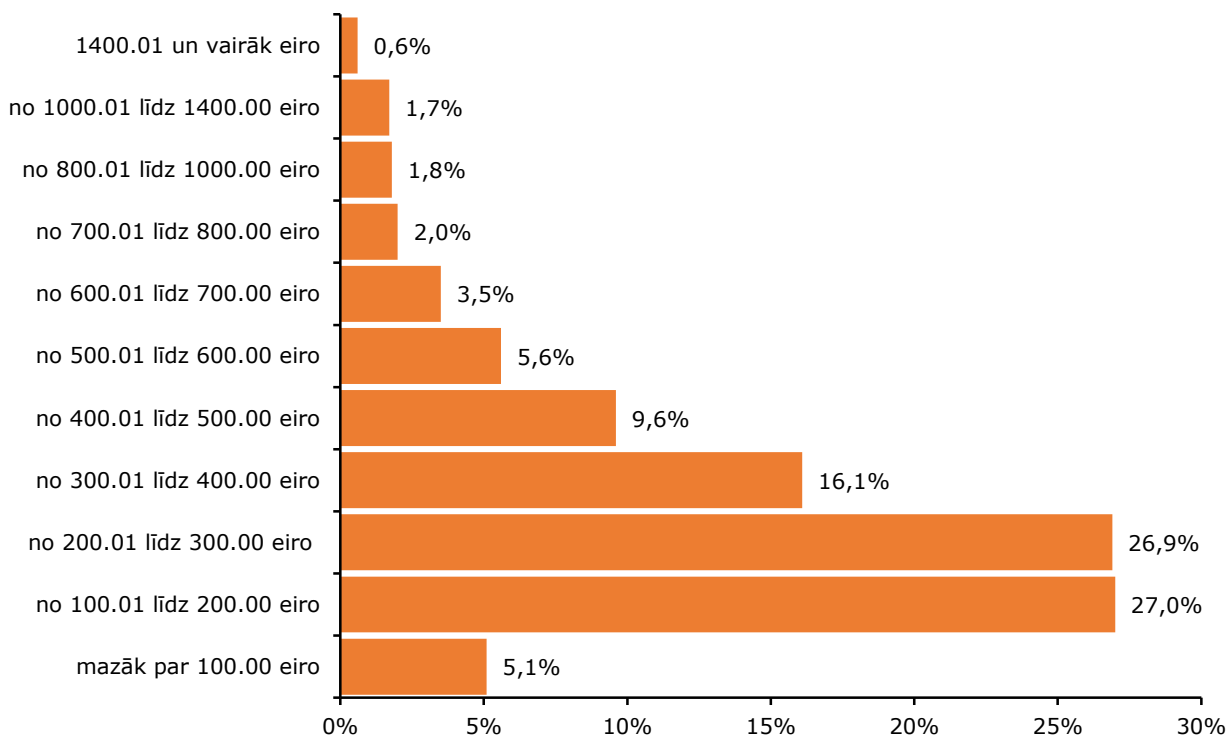
CSDB datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG13).

41% mājsaimniecību izdevumi bija virs vidējā rādītāja valstī

Mājsaimniecību sadalījums pēc patēriņa izdevumiem vidēji mēnesī liecina, ka 2014. gadā vairāk nekā pusei mājsaimniecību (54%) patēriņa izdevumi vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī bija no 100 līdz 300 eiro. Katrai divdesmitajai mājsaimniecībai (5,1%) izdevumi vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli bija 100

eiro un mazāk. 41% mājsaimniecību izdevumi bija virs vidējā rādītāja valstī – 300 eiro un vairāk vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī. Arī 2002. gadā virs attiecīgā gada vidējā rādītāja (130 eiro) patēriņa izdevumi bija 40% mājsaimniecību.

8.15. Mājsaimniecību sadalījums 2014. gadā pēc patēriņa izdevumiem vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, %

CSA aprēķins.

Pilsētās 2014. gadā patēriņa izdevumi virs vidējā izdevumu līmeņa valstī vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī bija 45% mājsaimniecību (tāpat kā 2002. gadā), bet laukos salīdzinoši mazāk – 31% (2002. gadā 29%). Savukārt izdevumi zem vidējā līmeņa valstī, gan

2014. gadā, gan 2002. gadā bija katrā otrajā pilsētā dzīvojošajai mājsaimniecībai (55%), turpretī no laukos dzīvojošajām – pat vairāk nekā divām trešdaļām (69%) mājsaimniecību (2002. gadā 71%).

9. MĀJSAIMNIECĪBU PATĒRIŅA IZDEVUMU SASTĀVS UN STRUKTŪRA

Patēriņa izdevumu sastāvs un struktūra raksturo iedzīvotāju reālo ikdienas materiālās labklājības līmeni, kādā dzīvo mājsaimniecības locekļi, nosaka to preču un

pakalpojumu apjomu, ko mājsaimniecība spēj iegādāties. Tie ir gan pirmās nepieciešamības ("obligātie" izdevumi), gan arī brīvas izvēles tēriņi.

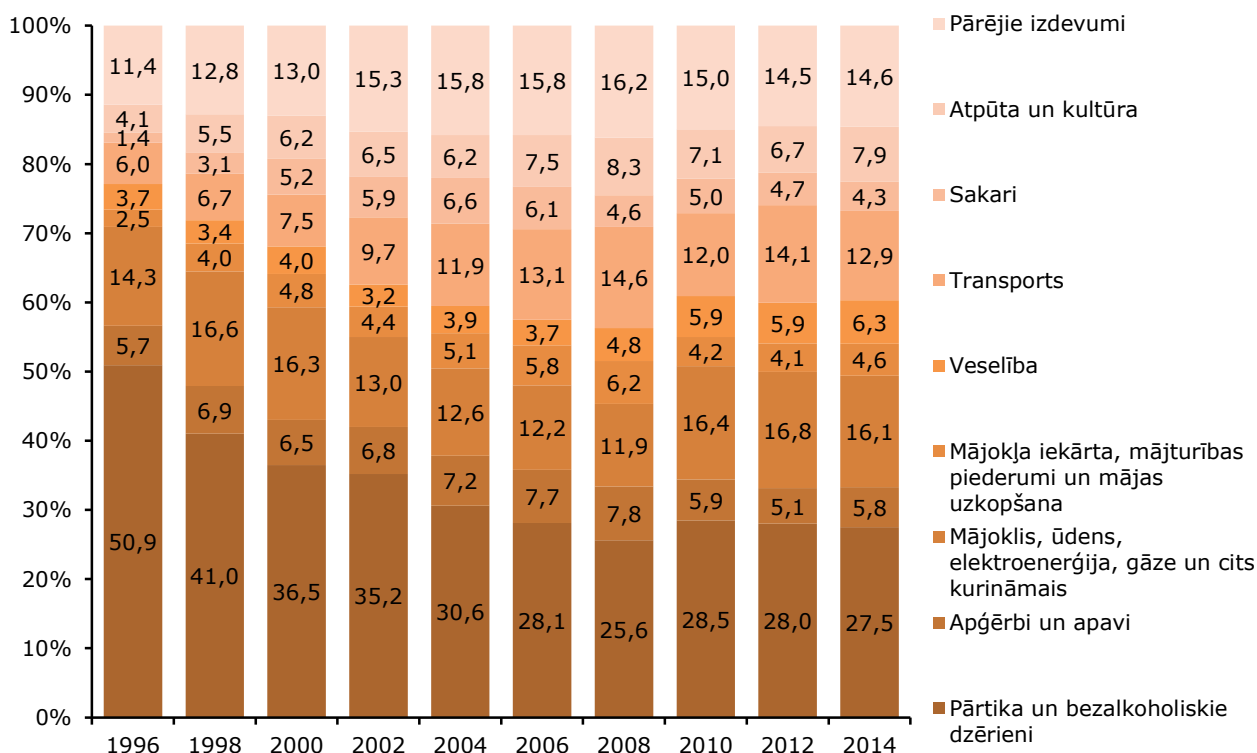
19 gadu laikā dzīves līmenis Latvijā ir cēlies

Laikā no 1996. līdz 2014. gadam patēriņa izdevumu struktūrā notikušas būtiskas izmaiņas, ko ietekmēja gan iedzīvotāju ienākumu pieaugums gan arī pārmaiņas patēriņa cenu līmenī. Patēriņa izdevumu struktūra attālinās no postpadomju laikā raksturīgās un pamazām tuvojas tai, kāda tā ir valstīs ar attīstītu ekonomiku. Saskaņā ar Ernsta Engela likumu, jo augstāk attīstīta sabiedrība, jo mazāku daļu no saviem patēriņa izdevumiem tā tērē pārtikai. Kā rāda MBA dati, pārtikas izdevumu īpatsvars kopējos patēriņa izdevumos ir samazinājies, kas norāda, ka iedzīvotāji ir spējīgi sev nodrošināt daudzpusīgākas patēriņa vajadzības, uzturam atvēlot mazāku daļu. Līdz ar to pēdējo 19 gadu laikā

palielinājušās iespējas vairāk tērēt atpūtai un kultūrai, transportam, kā arī veselībai u.c.

Izdevumu īpatsvars atpūtai un kultūrai palielinājies gandrīz divas reizes (no 4,1% 1996. gadā līdz 7,9% 2014. gadā), kā arī transportam (no 6% līdz 12,9%). Līdz ar moderno tehnoloģiju (mobilo telefonu un interneta) ienākšanu mājsaimniecību sadzīvē izdevumu īpatsvars sakariem palielinājies trīs reizes – no 1,4% 1996. gadā līdz 4,3% 2014. gadā. Arī ar veselību saistītu izdevumu īpatsvars 2014. gadā (6,3%) ir palielinājies, salīdzinot ar 1996. gadu (3,7%). Tomēr Latvijas patēriņa izdevumu struktūra vēl nelīdzinās vidējam Eiropas Savienības valstu līmenim.

9.1. Patēriņa izdevumu struktūras izmaiņas, %

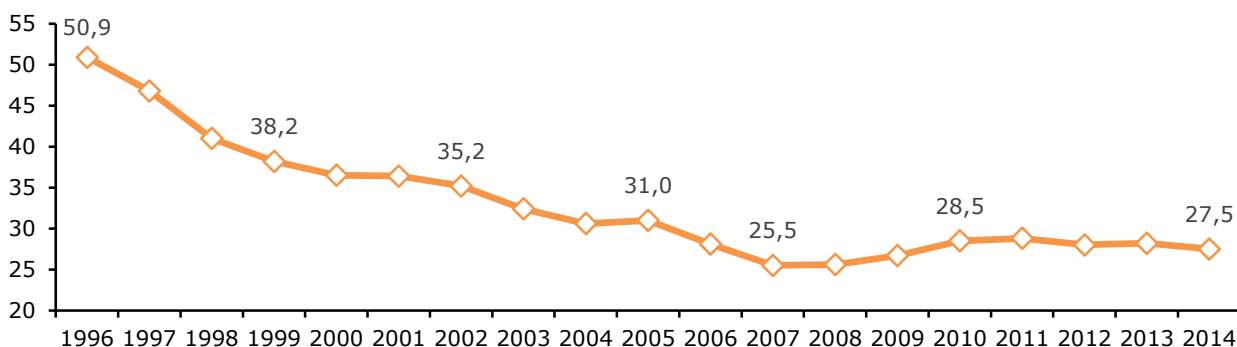
CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG01).

Lai arī izdevumu īpatsvars pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem no 1996. gada līdz 2008. gadam samazinājās visstraujāk – gandrīz divas reizes, tomēr joprojām uzturam mājsaimniecības tērē visvairāk.

Pēdējo piecu gadu laikā uztura izdevumu īpatsvars ir nostabilizējies un veido vidēji 28% no kopējiem patēriņa izdevumiem.

9.2. Izdevumu pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem īpatsvars kopējos patēriņa izdevumos¹

(% no kopējiem patēriņa izdevumiem)

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG01).

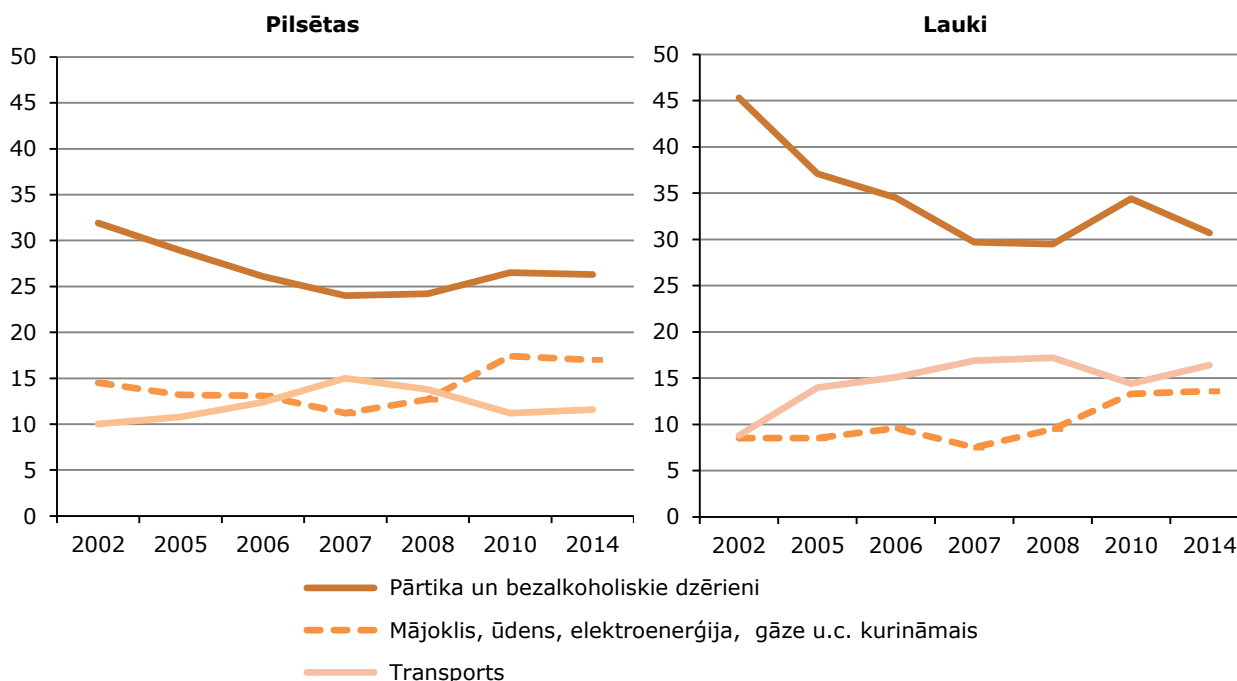
Pēdējo 19 gadu laikā galvenās patēriņa izdevumu grupas bija: pārtika, mājoklis un transports. Izdevumi uzturam ir pastāvīgi bijusi galvenā izdevumu prioritāte, bet otrā un trešā lielākā patēriņa izdevumu grupa atsevišķos laika posmos ir bijušas mainītās lomās. 1996.

un 2014. gadā otrā prioritāte bija izdevumi par mājokli, bet izdevumi transportam – trešā prioritāte. Tikai ekonomiskā uzplaukuma periodā (2006.–2008. gadā) izdevumi transportam pārsniedza mājokļa un komunālo maksājumu izdevumus.

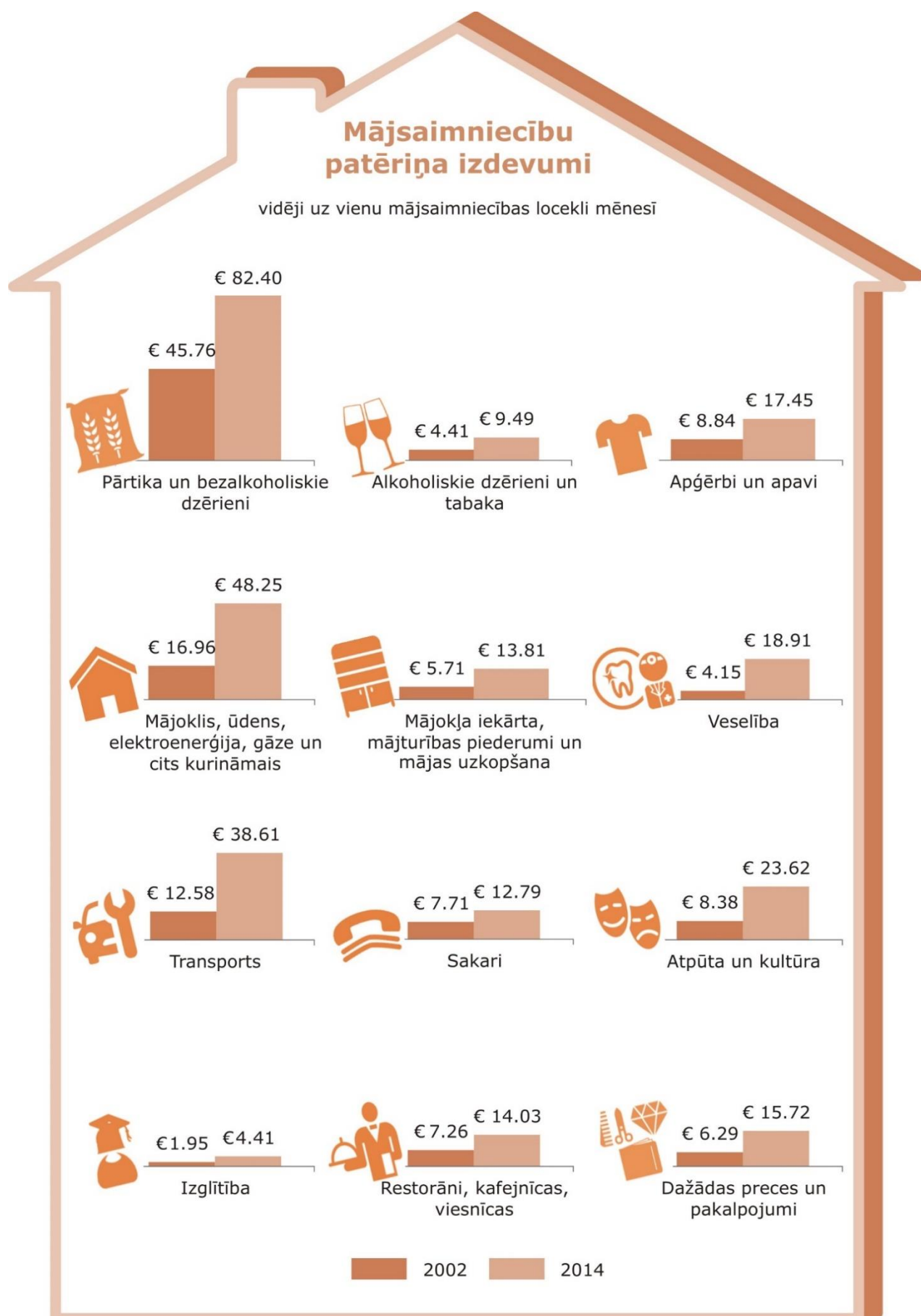
Laukos patēriņa izdevumu prioritātes ir pārtika un transports, pilsētās – pārtika un mājoklis

Pilsētu un lauku mājsaimniecību patēriņa struktūra ir atkarīga no mājsaimniecību ekonomiskajiem resursiem un dzīves veida specifikas. Lielākās atšķirības starp pilsētu un lauku mājsaimniecībām patēriņa struktūrā ir vērojamas tieši trīs galvenajās patēriņa izdevumu grupās.

Proti, pēdējo 13 gadu laikā laukos patēriņa izdevumu prioritātes ir pārtika un transports, savukārt pilsētās – pārtika un mājoklis, lai gan no 2006. līdz 2008. gadam arī pilsētās izdevumi transportam pārsniedza izdevumus mājoklim.

¹ Periodā no 1996. līdz 2000. gadam patēriņa struktūra aprēķināta, veicot alkoholisko dzērienu patēriņa korekciju ar paaugstinātu koeficientu. Izdevumu struktūra par 2001. gadu ir par laikposmu no 2001. gada maija līdz 2002. gada aprīlim.

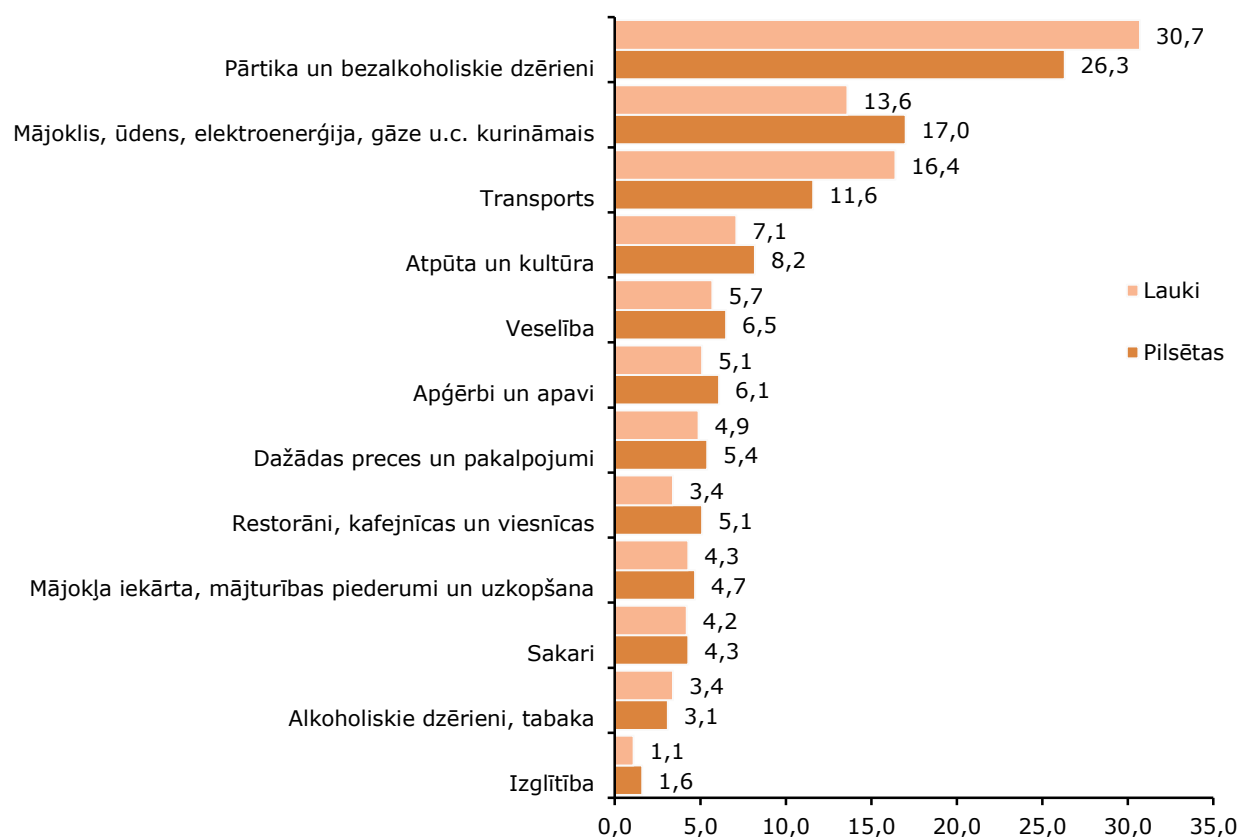
9.3. Patēriņa izdevumu prioritātes pilsētās un laukos, %

2014. gadā lauku mājsaimniecībās izdevumi transportam bija 16,4%, kamēr pilsētās dzīvojošām mājsaimniecībām vien 11,6%. Savukārt pilsētās dzīvojošo mājsaimniecību izdevumi mājoklim un komunālajiem pakalpojumiem ir lielāki nekā mājsaimniecībām laukos (attiecīgi 17,0% un 13,6%).

2014. gadā gan lauku, gan pilsētu mājsaimniecībās lielāko daļu kopējo patēriņa izdevumu tērēja pārtikas un bezalkoholisko dzērienu iegādei. Tomēr pilsētās

dzīvojošās mājsaimniecības pārtikas un bezalkoholisko dzērienu iegādei tērēja relatīvi mazāk (26% no kopējiem izdevumiem) nekā laukos dzīvojošās (30,7%). Turklāt lauku mājsaimniecībās 2014. gadā patēriņa izdevumu īpatsvars pārtikai natūrā kopējos pārtikas izdevumos (produkti, kas iegūti no piemājas saimniecības, meža, nozvejas vai saņemti bez maksas no radiem, draugiem) veidoja pat piekto daļu (20%). Izdevumi atpūtai un kultūrai ir ceturrtā lielākā izdevumu grupa gan pilsētu (8,2%), gan lauku mājsaimniecībās (7,1%).

9.4. Patēriņa izdevumu struktūra laukos un pilsētās 2014. gadā, %

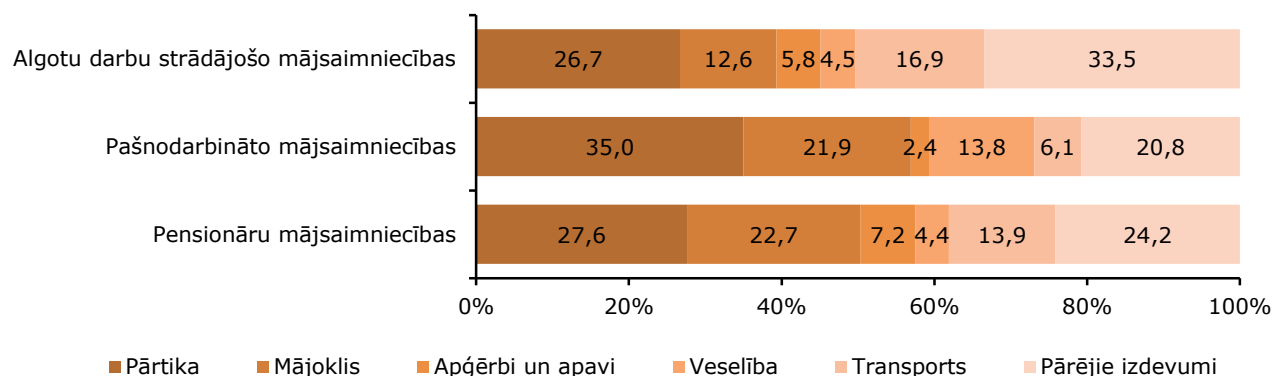
CSO datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG02).

Pēdējo 13 gadu laikā patēriņa izdevumu īpatsvars pamatvajadzībām nav būtiski mainījies

Augsts izdevumu īpatsvars, kas nepieciešams pamatvajadzību nodrošināšanai, norāda uz ekonomisko nevienlīdzību šādās mājsaimniecībās. 2014. gadā vidēji visās mājsaimniecībās tādu pamatvajadzību kā pārtika (27,5%), mājokļa uzturēšana un komunālie maksājumi (16,1%), transports (12,9%), veselības aprūpe (6,3%), apģērbi un apavi (5,8%) nodrošināšanai tērēja vairāk nekā divas trešdaļas (69%) no kopējiem patēriņa izdevumiem, kas ir gandrīz tikpat, cik 2002. gadā (68%). Tas gan ir ievērojami mazāk nekā 1996. gadā (80,6%).

Savukārt, ja aplūkojam mājsaimniecību grupas pēc to galvenā peļņitāja sociālekonomiskā statusa, tad pamatvajadzību nodrošināšanai gan 2014. gadā, gan 2002. gadā tērēja divas trešdaļas no kopējiem izdevumiem kā pašnodarbināto (2014. gadā 66,5%, 2002. gadā 67%) tā algotu darbu strādājošās mājsaimniecībās (2014. gadā 66%, 2002. gadā 64,9%), savukārt pensionāru mājsaimniecībās šo izdevumu īpatsvars sasniedza (2014. gadā 79%, 2002. gadā 80,5%).

9.5. Patēriņa izdevumu struktūra sociālekonomiskajās grupās 2014. gadā, %

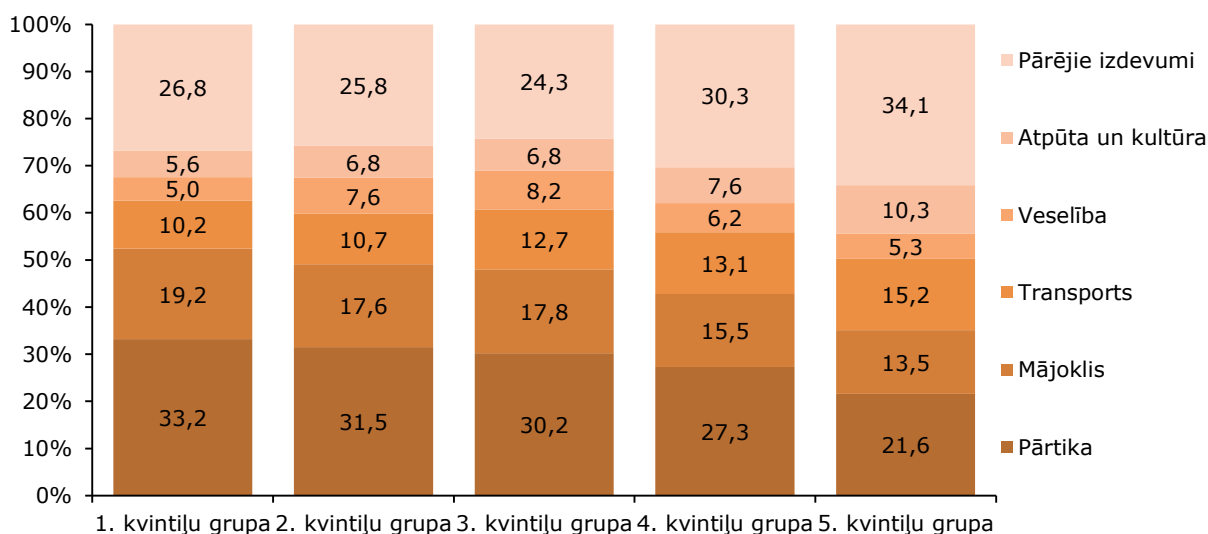

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG06).

Mājsaimniecībām, kuru ienākumi ir vismazākie, lielāko to daļu nākas veltīt tieši pārtikas un mājokļa izdevumiem. Pirmās kvintīļu grupas (trūcīgākās) mājsaimniecības tika pārtikai un mājoklim vien

2014. gadā tērēja pusi (52,4%) no sava budžeta (2002. gadā attiecīgi 58,5%), kamēr piektās kvintīļu grupas (turīgākās) mājsaimniecības tikai trešo daļu – 35,1% (2002. gadā 36,5%).

9.6. Patēriņa izdevumu struktūra kvintīļu grupās 2014. gadā, %

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG14).

Patēriņa cenu kāpums būtiski ietekmējis patēriņa izdevumu pieaugumu

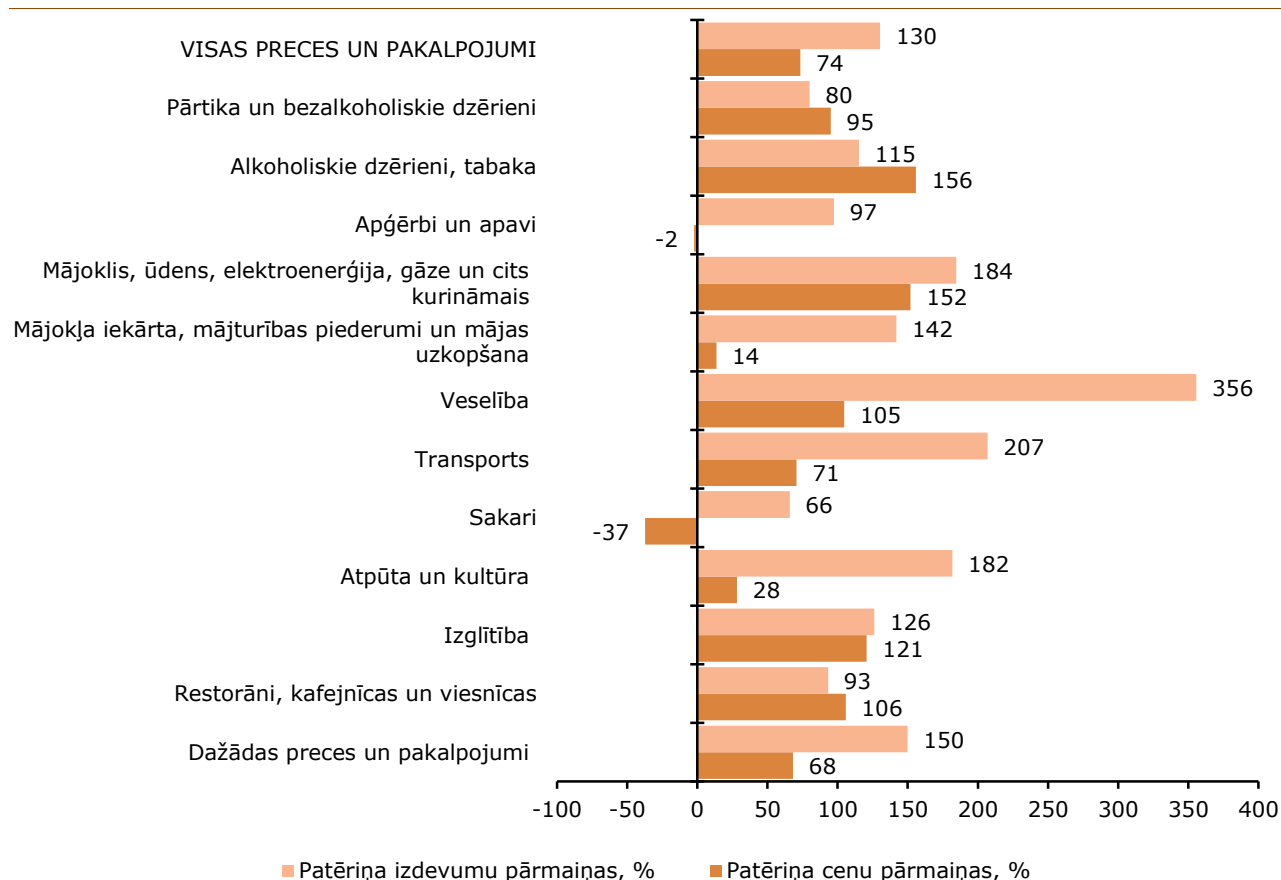
Patēriņa struktūras izmaiņas ietekmējis gan faktisko izdevumu apjoma pieaugums, gan patēriņa cenu izmaiņas noteiktā laika periodā.

MBA dati liecina, ka patēriņa izdevumi 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, vidēji valstī ir palielinājušies 2,3 reizes. Vislielākais faktisko patēriņa izdevumu pieaugums novērots veselībai – 4,5 reizes, kā arī transportam – 3,1 reizes, savukārt vismazākais pieaugums – sakariem (1,6 reizes).

Patēriņa cenu līmenis 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, valstī vidēji ir pieaudzis par 73,7%. Pēdējo 13 gadu laikā patēriņa cenas ir samazinājušās tikai sakariem (par 37%), apģērbiem un apaviem (par 2%). Pārējās patēriņa izdevumu grupās patēriņa cenas ir augušas. Visvairāk patēriņa cenas palielinājušās alkoholiskajiem dzērieniem (2,6 reizes), mājokļa īrei un komunālajiem maksājumiem (2,5 reizes), izglītībai (2,2 reizes), restorāniem un viesnīcām (2,1 reizi) un veselībai (2 reizes).

9.7. Patēriņa cenu un patēriņa izdevumu pārmaiņas

(2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, %)

☞ CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: PCG02 un MBG02).

Jāņem vērā, ka cenu pieaugums pirmās nepieciešamības precēm (pārtikai, mājokļa izdevumiem, kā arī veselībai) visvairāk ietekmē sociāli neaizsargātās iedzīvotāju grupas.

Izdevumi alkoholiskajiem dzērieniem un tabakai ir piemērs tam, kā cenu pieaugums šīm precēm spēj samazināt to pieprasījumu. Lielā mērā tas attiecas arī uz pārtiku, kam cenu pieaugums apsteidzis izdevumu pieaugumu. Zināmā mērā tas attiecas arī uz restorānu, ēdnīcu un viesnīcu pakalpojumiem. Pārējās grupās cenu

pieauguma iespaids nav bijis tik izšķirošs patēriņa izaugsmē.

Visai specifiska situācija ir vērojama izdevumos veselībai. To lielā mērā ietekmējusi medicīnas pakalpojumu komerciālizācija, kā rezultātā izdevumu pieaugums veselībai apsteidz inflāciju.

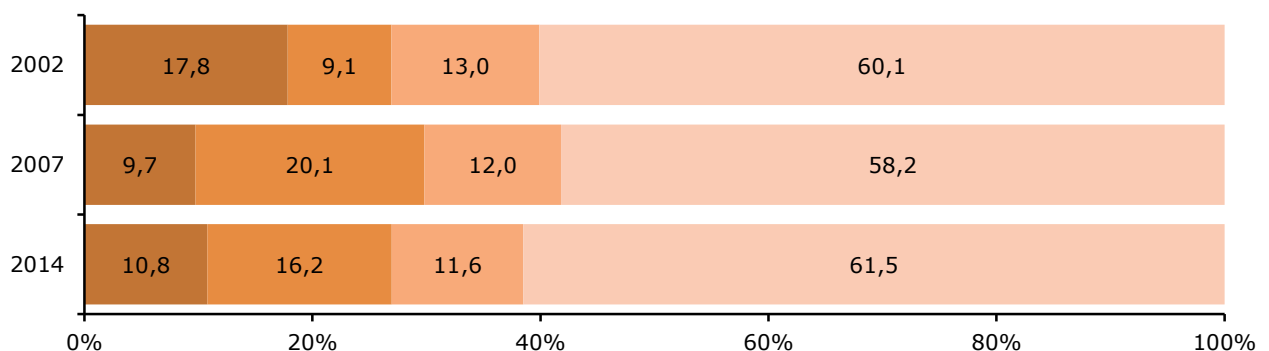
Tā kā izdevumi pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem ir galvenā prioritāte patēriņa izdevumos, detalizētāka informācija pieejama sadaļā „Izdevumi pārtikai un pārtikas produktu patēriņš”.

Otri lielākie izdevumi – mājokļa īrei un komunālajiem maksājumiem

Izdevumi par mājokli, ūdeni, elektroenerģiju, gāzi un citu kurināmo 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, faktiskajās cenās pieauguši 2,8 reizes. Patēriņa cenas šajā grupā 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, ir pieaugušas 2,5 reizes.

2014. gadā mājsaimniecības vidēji valstī par mājokļa īri un komunālajiem maksājumiem izdeva 16,1% no kopējiem patēriņa izdevumiem jeb 48 eiro vidēji uz

mājsaimniecības locekli mēnesī. No izdevumiem mājoklim lielākā daļa (61%) 2014. gadā tika tērēta par energoresursiem – apkuri, elektrību, gāzi un citu kurināmo. Ievērojami mazāku daļu kopējos mājokļa maksājumos veido izdevumi aukstā un karstā ūdens piegādei, kanalizācijai un atkritumu savākšanai (12%), kā arī mājokļa uzturēšanai un remontam (16%). Savukārt mājokļa faktiskās īres izmaksas 2014. gadā veidoja vien 11% no kopējiem mājokļa maksājumiem.

9.8. Mājokļa patēriņa izdevumu struktūra, %

■ Īres maksa ■ Mājokļa uzturēšana un remonts ■ Ūdens piegāde, kanalizācija u.c. ■ Apkure, elektroenerģija, gāze

📖 CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

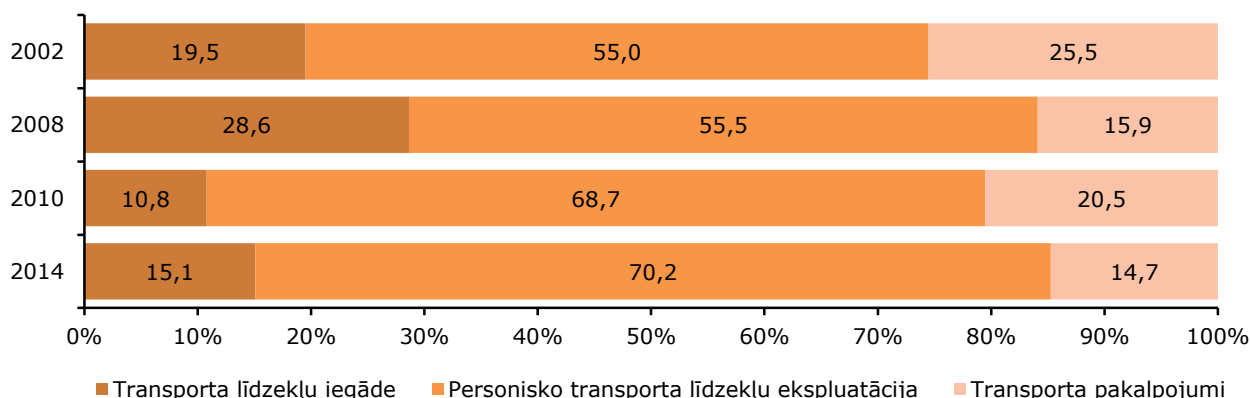
Jāņem vērā, ka attiecībā uz īri un komunālajiem pakalpojumiem MBA tiek apkopota informācija tikai par tiem izdevumiem, ko mājsaimniecības ir faktiski samaksājušas, ietverot pašvaldības pabalstus šo izdevumu apmaksai, bet neņemot vērā nokavētos maksājumus vai parādsaistības.

Saskaņā ar EU-SILC apsekojuma datiem to mājsaimniecību īpatsvars, kurām ar mājokli saistītie izdevumi sagādā nopietnas finansiālas problēmas 2014. gadā sasniedza 40% mājsaimniecību (ekonomiskās augšupejas laikā 2007. gadā – 28,1%). Jāņem vērā, ka tas ne vienmēr atspoguļo mājsaimniecību faktiski samaksātajos rēķinos.

Transporta izdevumi palielinājušies trīs reizes

Trešā patēriņa prioritāte mājsaimniecībās 2014. gadā bija izdevumi transportam (12,9%). Lai arī izdevumi par transportu mājsaimniecībās vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī trīskāršojušies no 13 eiro 2002. gadā līdz 39 eiro 2014. gadā, to īpatsvars

palielinājies tikai par 3,2 procentpunktiem. To ietekmēja degvielas un sabiedriskā transporta bijēšu sadārdzināšanās. Patēriņa cenu pieaugums 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, transportam ir 70,7%.

9.9. Transporta patēriņa izdevumu struktūra, %

■ Transporta līdzekļu iegāde ■ Personisko transporta līdzekļu ekspluatācija ■ Transporta pakalpojumi

📖 CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

2014. gadā lielāko daļu no transporta izdevumiem mājsaimniecības tērēja personisko transporta līdzekļu remontam un ekspluatācijai (70,2%), tai skaitā degvielai (64,8%). Transporta līdzekļu iegādei 2014. gadā (15,1%) mājsaimniecības tērēja mazāk nekā 2002. gadā (19,5%).

2008. gadā, salīdzinot ar citiem gadiem, lielāks transporta patēriņa izdevumu īpatsvars tika novirzīts transporta līdzekļu iegādei, savukārt vismazāk līdzekļu tika tērēti transporta pakalpojumiem.

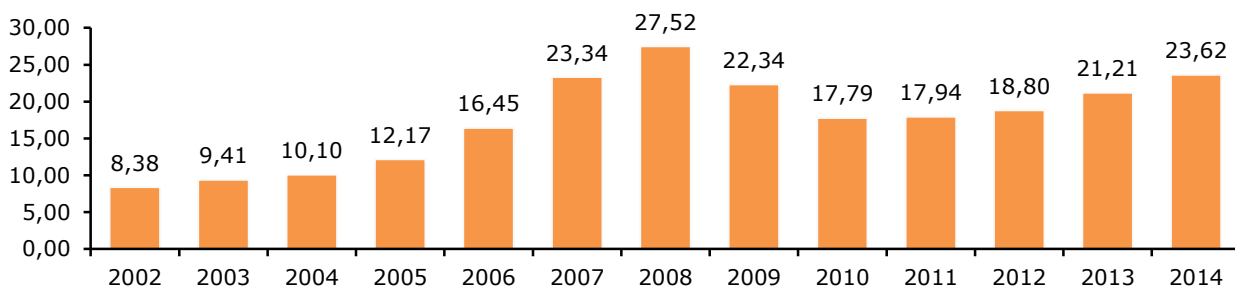
Atpūtas un kultūras loma patēriņa izdevumos arvien pieaug

Izdevumi atpūtai un kultūrai 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, palielinājušies 2,8 reizes, savukārt patēriņa cenas pieaugušas par 28,3%. Tas liecina par to,

ka šī patēriņa izdevumu grupa ieņem arvien lielāku lomu kopējos patēriņa izdevumos.

9.10. Patēriņa izdevumi atpūtai un kultūrai

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

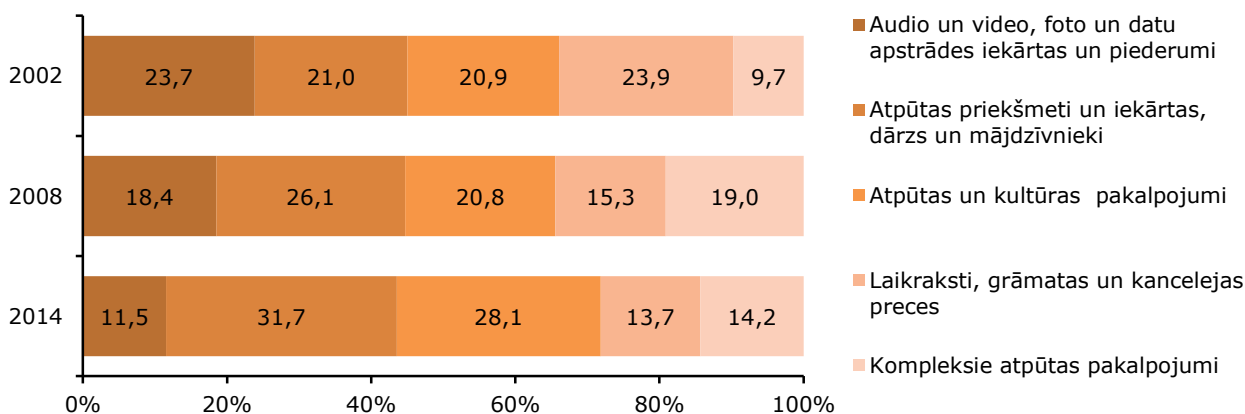

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

Kopš 2002. gada patēriņa izdevumi atpūtai un kultūrai ik gadu palielinājās, līdz 2008. gadā tie sasniedza 28 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī. Tomēr 2009. gadā sākās šo izdevumu apmēra kritums, kas turpinājās divus gadus. Izdevumi atpūtai un kultūrai sāka palielināties 2011. gadā. Tomēr 2014. gadā izdevumi atpūtai un kultūrai (24 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī) vēl joprojām nesasniedza 2008. gada līmeni.

Apskatot detalizētāk izdevumus atpūtai un kultūrai, 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, ir palielinājies atpūtas, dārza priekšmetu un mājdzīvnieku, atpūtas un kultūras pakalpojumu, kā arī komplekso atpūtas pakalpojumu patēriņa izdevumu īpatsvars. Turpretī samazinājušies ir izdevumi audio, video un foto apstrādes tehnikai, kā arī laikrakstiem, grāmatām un kancelejas precēm. To ietekmēja interneta un viedtālrunu ienākšana sadzīvē, kas aizstāja magnetofonu, radio uztvērēju, videokameru un fotoaparātu funkcijas.

9.11. Patēriņa izdevumu struktūra atpūtai un kultūrai, %

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

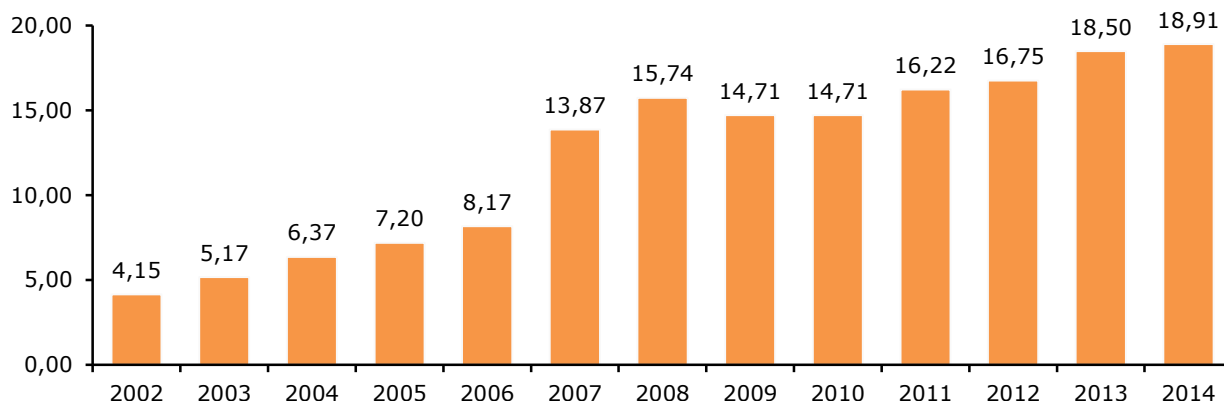
Vislielākais pieaugums 13 gadu laikā – patēriņa izdevumiem veselībai

19 gadu laikā izdevumi par veselību ir pieauguši ļoti strauji. 2014. gadā izdevumu veselībai īpatsvars (6,3%) bija divas reizes lielāks nekā 2002. gadā (3,2%), savukārt faktiskie izdevumi veselībai 2014. gadā sasniedza 19 eiro vidēji uz mājsaimniecības locekli, un tā bija piektā lielākā

izdevumu grupa (2002. gadā attiecīgi 4 eiro). Jāņem vērā, ka 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, novērots ievērojams patēriņa cenu pieaugums veselības aprūpei – 2 reizes.

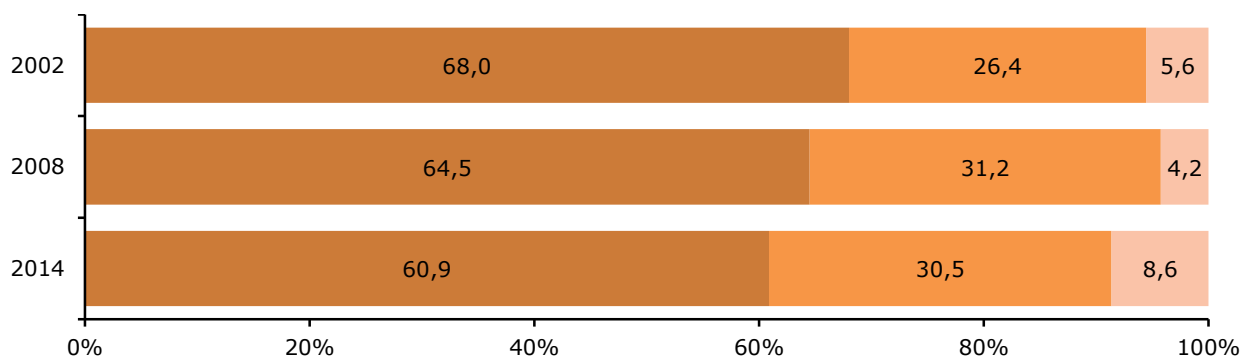
9.12. Patēriņa izdevumi veselībai

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

☞ CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

Veselības patēriņa izdevumu grupā ietilpst kā arī slimnīcu pakalpojumi, medicīniskie produkti un ierīces, ambulatorie pakalpojumi,

9.13. Veselības izdevumu struktūra, %

■ Medicīniskie produkti, medicīniskās ierīces un aparātūra ■ Ambulatoru pacientu aprūpe ■ Slimnīcu pakalpojumi

☞ CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

2014. gadā veselības izdevumu lielāko daļu (61%) veidoja tīri medicīniskajiem produktiem, ierīcēm un aparātūrai (2002. gadā – 68%), gandrīz trešdaļu (31%) no kopējiem veselības izdevumiem 2014. gadā mājsaimniecības tērēja ambulatoru pacientu aprūpei. Lai arī slimnīcu pakalpojumiem 2014. gadā tērēja maz (vien

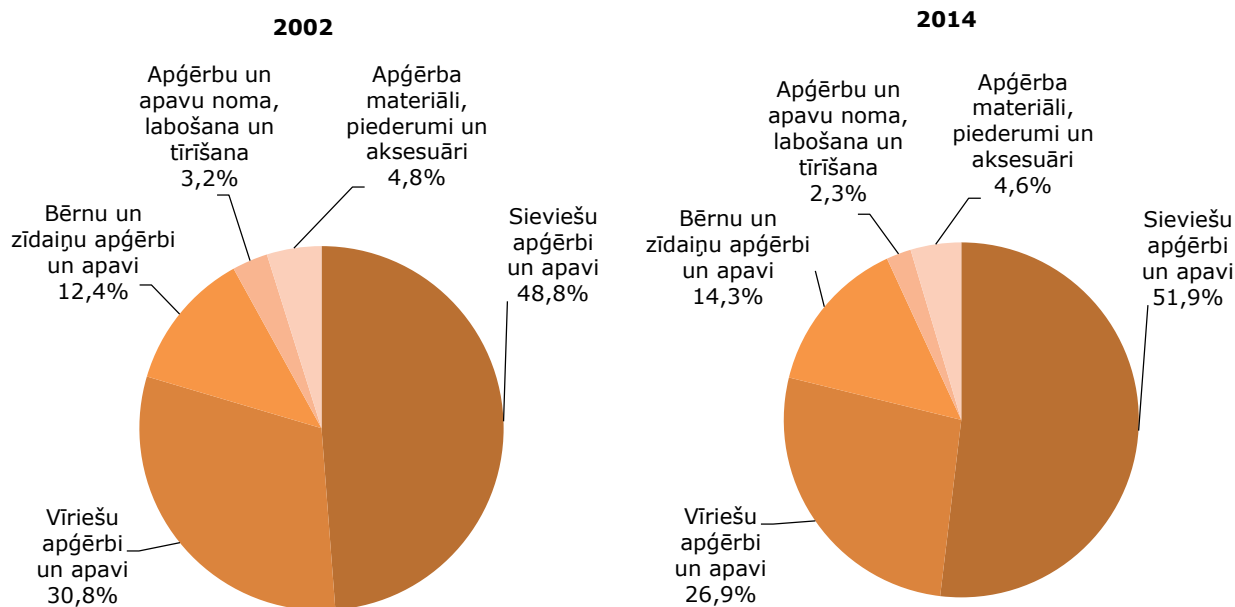
8,6%), tomēr šo izdevumu īpatsvars pēdējo 13 gadu laikā ir palielinājies par 3,0 procentpunktiem.

Saskaņā ar EU-SILC 2014. gada apsekojuma datiem naudas trūkuma dēļ no pārbaudes vai ārstēšanās pie medicīnas speciālista nācās atteikties 10,5% personu vecumā no 16 gadiem (2007. gadā – 8,1%).

Izdevumi apģērbam un apaviem pēdējo 13 gadu laikā palielinājušies gandrīz divas reizes

2014. gadā apģērba un apavu iegādei, kas ir viena no cilvēka pamatvajadzībām, mājsaimniecības izdeva vidēji 5,8% (2002. gadā 6,8%) no kopējiem izdevumiem jeb 17 eiro vidēji uz mājsaimniecības locekli mēnesī. 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, apģērbam un

apaviem izdevumi palielinājušies gandrīz divas reizes, tajā pašā laikā patēriņa cenas ir samazinājušās par 2,3%. Tomēr šo izdevumu struktūra pēdējo 13 gadu laikā nav būtiski mainījusies.

9.14. Apģērbu un apavu izdevumu struktūra, %

CSA aprēķins un CSA datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

2014. gadā mājsaimniecības no kopējiem izdevumiem par apģērbiem un apaviem gandrīz četras piektdaļas tērēja pieaugušo apģērbiem un apaviem iegādei (79%), savukārt bērnu un zīdaiņu – attiecīgi 14%.

Apģērbiem un apaviem labošanai, tīrīšanai, kā arī audumiem un aksesuāriem atvēlēja pavisam 7% no kopējiem apģērbiem un apaviem izdevumiem.

Izdevumi restorāniem, kafējnīcām un viesnīcām 13 gadu laikā palielinājušies 1,9 reizes

Izdevumi par restorāniem, kafējnīcām un viesnīcām ietver gan izmitināšanas, gan ēdināšanas pakalpojumus. 2014. gadā šiem mērķiem mājsaimniecības pavisam tērēja vidēji 14 eiro uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī jeb 4,7% no kopējiem izdevumiem. Izdevumi izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumiem 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu,

palielinājušies 1,9 reizes, tajā pašā laikā patēriņa cenas pieaugušas straujāk – 2,1 reizi. Patēriņa izdevumi par ēdināšanas pakalpojumiem 2014. gadā veidoja 93,8% kopējos izdevumos par restorāniem, kafējnīcām un viesnīcām, savukārt izmitināšanas pakalpojumi vien 6,2%.

Izdevumi mājokļa iekārtai, mājturības piederumiem un mājas uzkopšanai 13 gadu laikā pieauguši 2,4 reizes

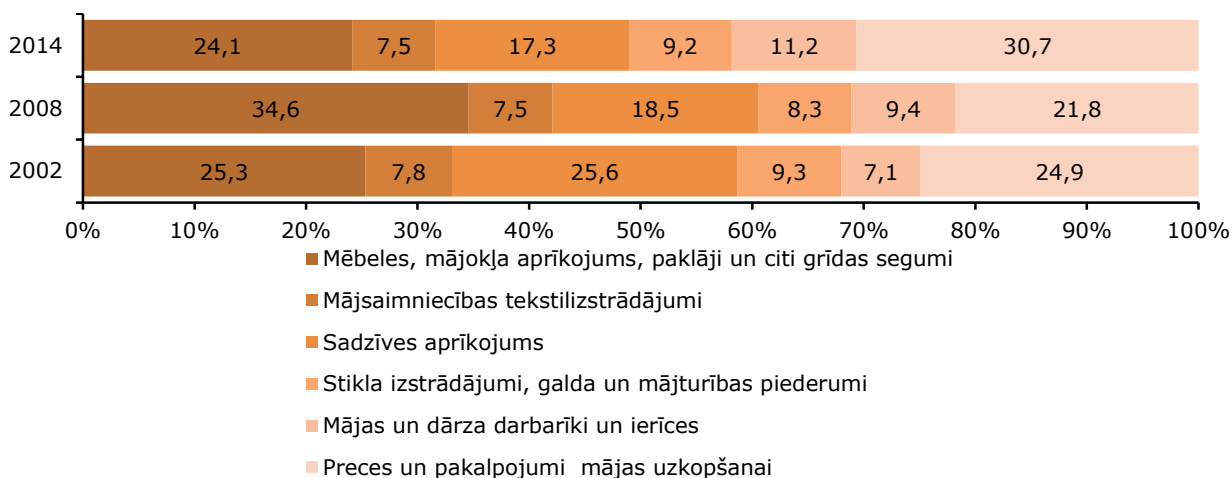
2014. gadā mājokļa iekārtai, mājturības piederumiem un mājas uzkopšanai tērēja 14 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī jeb 4,6% no kopējiem patēriņa izdevumiem. Izdevumi pēdējo 13 gadu laikā šiem mērķiem palielinājušies 2,4 reizes, savukārt patēriņa cenas pieaugušas par 13,7%.

izdevumi precēm un pakalpojumiem mājas uzkopšanai (31%), kā arī mājokļa aprīkojumam un mēbelēm (24%).

Patēriņa izdevumos mājokļa iekārtai, mājturības piederumiem un mājas uzkopšanai 2014. gadā dominē

No kopējiem izdevumiem par mājokļa iekārtu, mājturības piederumiem un mājas uzkopšanu, visvairāk pēdējo 13 gadu laikā izdevumi pieauguši dārza darbarīkiem un ierīcēm – 3,8 reizes, kā arī precēm un pakalpojumiem mājas uzkopšanai – trīs reizes.

9.15. Patēriņa izdevumu mājokļa iekārtai, mājturības piederumiem un mājas uzkopšanai struktūra, %

CSA aprēķins un CSA datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

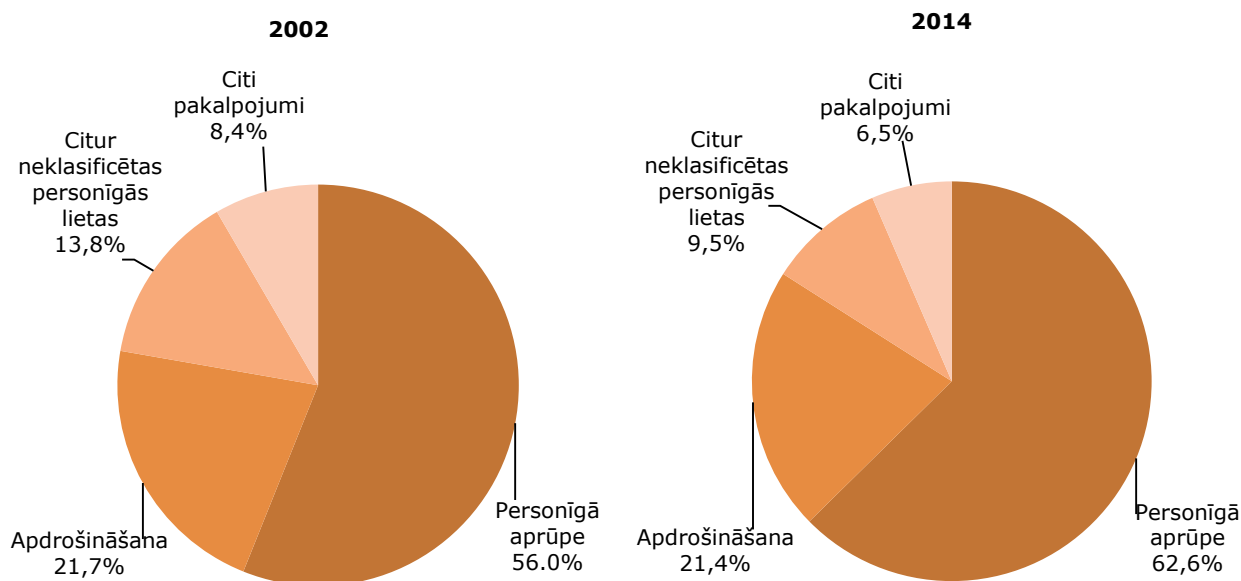
Izdevumi dažādām precēm un pakalpojumiem 13 gadu laikā pieauguši 2,5 reizes

Izdevumi dažādām iepriekš nenosauktām precēm un pakalpojumiem 2014. gadā veidoja 16 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī jeb 5,2% no kopējiem patēriņa izdevumiem. Izdevumi par dažādām precēm un pakalpojumiem 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, pieauguši 2,5 reizes, tajā pašā laikā patēriņa cenas palielinājušās par 68,4%.

2014. gadā gandrīz divas trešdaļas (63%) no izdevumiem par dažādām precēm un pakalpojumiem

veidoja personīgās aprūpes (frizētavas un skaistumkopšanas saloni) pakalpojumi, elektriskās un neelektriskās ierīces personīgai aprūpei, kā arī personiskās higiēnas un skaistumkopšanas izstrādājumi. Vienu piekto daļu (21%) no izdevumiem par dažādām precēm un pakalpojumiem tērē transporta, veselības, mājokļa un ceļojumu apdrošināšanas pakalpojumiem. Savukārt izdevumi par tādām personīgām lietām kā somas, bērnu preces (piemēram, ratiņi un autokrēslīņi), juvelierizstrādājumi, pulksteņi un bižutērija veidoja 9,5%.

9.16. Dažādu preču un pakalpojumu izdevumu struktūra, %

CSA aprēķins un CSA datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

10. IZDEVUMI PĀRTIKAI UN PĀRTIKAS PRODUKTU PATĒRIŅŠ

Kvalitatīvs un sabalansēts uzturs ir pamats fiziskās un garīgās attīstības nodrošināšanai. Izdevumi pārtikai ietver patēriņa izdevumus par pirktajiem, pašražotajiem

un bez maksas saņemtajiem pārtikas produktiem un bezalkoholiskajiem dzērieniem.

Izdevumi pārtikai pēdējo 13 gadu laikā pieauga, tomēr inflācija bija straujāka

Mājsaimniecību izdevumi pārtikai 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, palielinājās 1,8 reizes, pieaugot uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī no 46 eiro 2002. gadā līdz 82 eiro 2014. gadā. Patēriņa izdevumu izmaiņas pārtikai kopumā ietekmēja ne tikai to fiziskā apjoma izmaiņas, bet arī patēriņa cenu pārmaiņas.

Patēriņa cenu līmenis pārtikai 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, palielinājies vidēji par 95,1%. Piemēram, piens, siers un olas kļuvuši 2,4 reizes dārgāki, maize un graudaugi – 2,2 reizes, eļļa un tauki – 2,3 reizes, augļi un ogas – 2,2 reizes, dārzeņi un kartupeļi – 1,9 reizes, cukurs, medus un citi saldumi – 1,8 reizes dārgāki. Arī kafija un tēja 2014. gadā maksāja 1,8 reizes vairāk nekā 2002. gadā, minerālūdens un limonādes – 1,7 reizes.

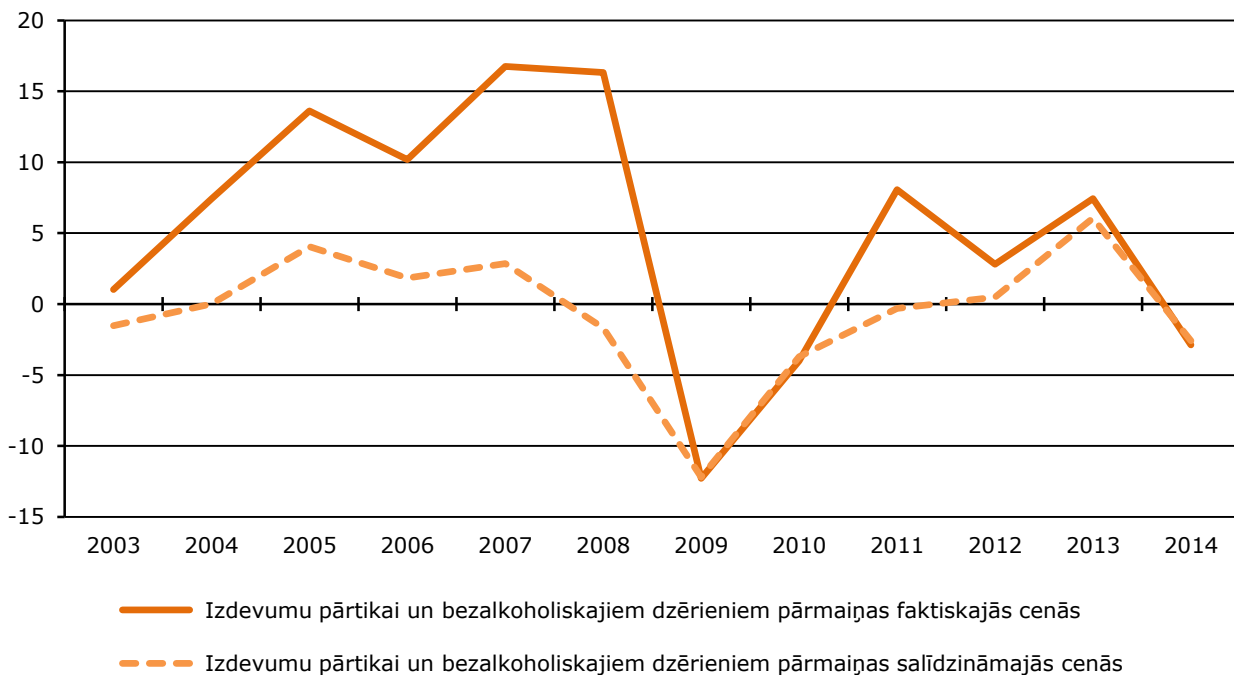
Patēriņa izmaiņas salīdzināmajās cenās atspoguļo izmaiņas, kurās izslēgta patēriņa cenu pārmaiņu ietekme.

Salīdzināmajās cenās mājsaimniecību izdevumi pārtikai 2014. gadā salīdzinājumā ar 2002. gadu samazinājās par 7,7%.

Vislielākā atšķirība starp faktiskajām un salīdzināmajām cenām pārtikas izdevumiem bija ekonomiskās augšupejas periodā, kad patēriņa cenu indekss jeb inflācija pārtikai bija augsta. Tam sekoja straujš izdevumu kritums pārtikai gan faktiskajās, gan salīdzināmajās cenās 2009. gadā. Pēdējo trīs gadu izdevumu izmaiņas pārtikai faktiskajās un salīdzināmajās cenās nav lielas. Patēriņa izdevumu samazinājums pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, faktiskajās cenās bija 2,9%, savukārt salīdzināmajās cenās 2,6%.

10.1. Mājsaimniecību patēriņa izdevumu pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem pārmaiņas faktiskajās un salīdzināmajās cenās

(% pret iepriekšējo gadu)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG02 un PCG02).

Nozīmīgākie pārtikas grozā – gaļa, piena produkti, maize, graudaugi un dārzeņi

2014. gadā mājsaimniecības visvairāk tērēja tādiem uztura produktiem kā gaļa un gaļas izstrādājumi – vidēji mēnesī 19 eiro uz vienu mājsaimniecības locekli, pienam, piena produktiem un olām – attiecīgi 15 eiro, dārzeņiem – 11 eiro, bet maizei un graudaugu

izstrādājumiem – 12 eiro uz vienu mājsaimniecības locekli.

2014. gadā mājsaimniecību izdevumi pārtikai, rēķinot vidēji mēnesī uz vienu mājsaimniecības locekli, lielākajai daļai pārtikas produktu nesasniedza ekonomiskās augšupejas līmeni 2008. gadā.

10.2. Izdevumi pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem visās mājsaimniecībās (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

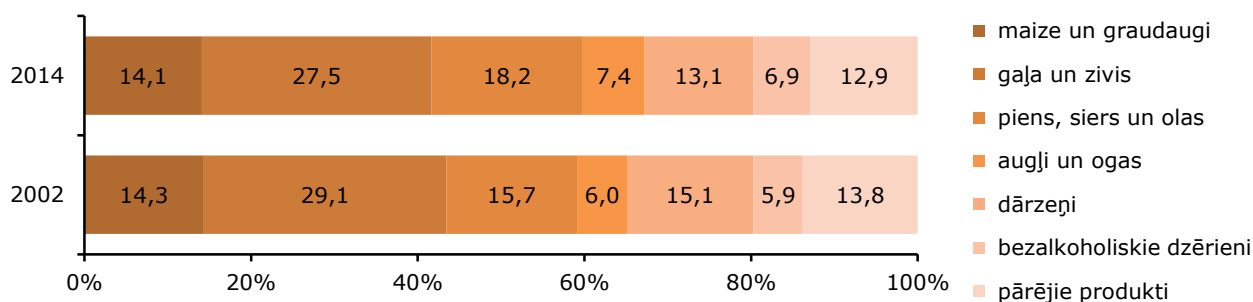
	1996 ¹	2002	2008	2014
Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni	34,87	45,76	84,42	82,40
Pārtika	33,48	43,04	79,04	76,73
Maize un graudaugu izstrādājumi	5,58	6,56	12,25	11,63
Gaļa	8,15	11,31	20,36	18,92
Zivis	1,29	2,01	3,87	3,76
Piens, siers un olas	5,86	7,17	14,77	14,97
Eļļa un tauki	1,91	1,76	2,72	2,65
Augļi un ogas	2,03	2,75	6,50	6,10
Dārzeņi	5,88	6,93	10,91	10,76
t.sk. kartupeļi	2,09	2,22	2,40	1,87
Cukurs, medus, džems, šokolāde un citi saldumi	2,25	3,61	5,53	5,65
Citi pārtikas produkti	0,53	0,94	2,12	2,30
Bezalkoholiskie dzērieni	1,39	2,72	5,38	5,66
Kafija, tēja un kakao	0,92	1,74	2,95	3,16
Minerālūdens, atspirdzinoši dzērieni, dārzeņu un augļu sulas	0,48	0,98	2,43	2,50

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG04).

No 2002. gada līdz 2014. gadam pārtikas izdevumu struktūra ir mainījusies salīdzinoši maz. Tajā pašā laikā kopējos pārtikas izdevumos palielinājies izdevumu īpatsvars pienam, sieram un olām (par 2,5 procentpunktiem), kā arī augļiem un ogām (par

1,4 procentpunktiem). Savukārt samazinājies ir izdevumu īpatsvars tādiem produktiem kā dārzeņi (par 2,0 procentpunktiem), gaļa un zivis (par 1,6 procentpunktiem). Maizei un graudaugiem izdevumu īpatsvars nav būtiski mainījies.

10.3. Pārtikas un bezalkoholisko dzērienu patēriņa izdevumu struktūra, %

CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG04).

¹ Sākot ar 2002. gadu mainīta MBA metodoloģija.

Atsevišķu pārtikas produktu un bezalkoholisko dzērienu patēriņš*

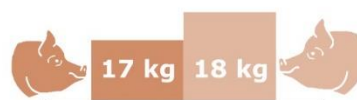
vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā

Kviešu maize

Rudzu maize, saldskābmaize u.c. maizes šķirnes

Cūkgaļa

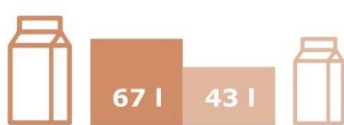
Mājputnu gaļa

Desu izstrādājumi, kūpinājumi

Svaigas, atdzesētas, saldētas zivis

Piens

Olas

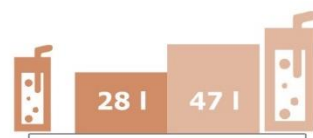
Āboli, bumbieri

Svaigi gurķi un tomāti

Kartupeļi

Minerālūdens, limonādes, sulas

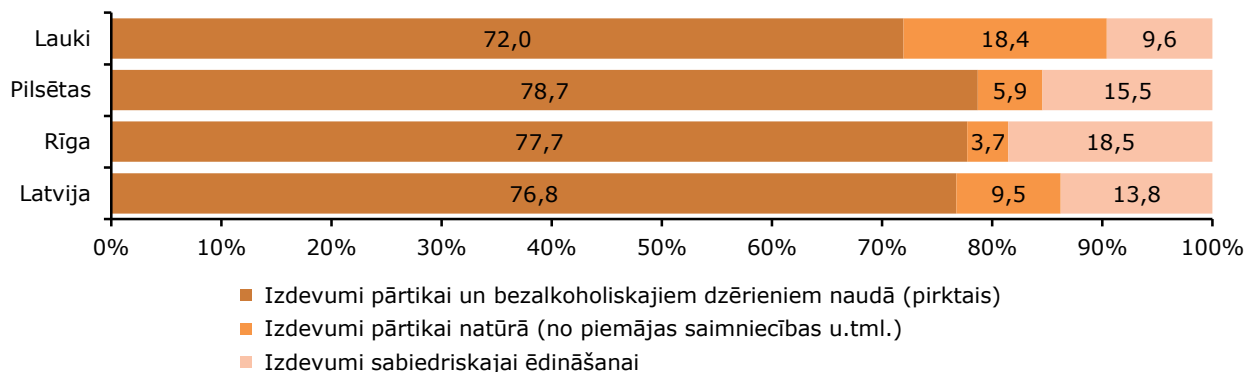
2002 2014

* Pirkto, pašražoto un bez maksas iegūto produktu patēriņš, neņemot vērā uztura produktu patēriņu restorānos, ēdnīcās u. tml. ēdināšanas uzņēmumos.

Resursi mājsaimniecības uztura nodrošināšanai ir pirkumi naudā, preces, kas saņemtas no piemājas saimniecības pašsagādes ceļā, vai produkti, kas saņemti

bez maksas no citām mājsaimniecībām, kā arī sabiedriskā ēdināšana.

10.4. Izdevumu sadalījums pārtikai naudā, natūrā un sabiedriskajai ēdināšanai atkarībā no dzīvesvietas 2014. gadā, %

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG05 un MBG15).

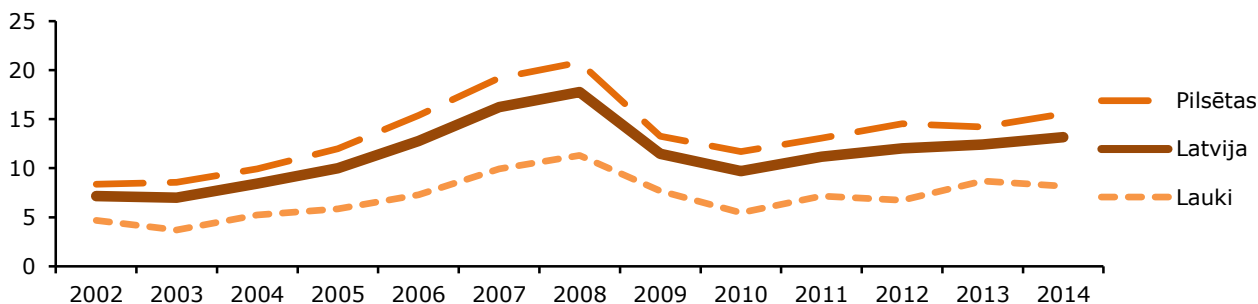
Ekonomiskā krīze pārtrauca sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu izdevumu strauju augšupeju

MBA dati liecina, ka izdevumi sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumiem 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, palielinājušies 1,8 reizes. Savukārt patēriņa

cenas pēdējo 13 gadu laikā ēdināšanas pakalpojumiem pieaugušas vēl vairāk – 2,1 reizi.

10.5. Mājsaimniecību izdevumi sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumiem¹

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, EUR)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG15).

Visstraujāk šie izdevumi pieauga laika periodā no 2002. līdz 2008. gadam, sasniedzot vidēji 18 eiro uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī. Pēc straujā krituma 2010. gadā gandrīz uz pusi atkal ir vērojams pakāpenisks to pieaugums. 2014. gadā mājsaimniecības maltītēm ārpus mājas tērēja 13 eiro mēnesī vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli un tas ir 4,4% no kopējiem patēriņa izdevumiem (2002. gadā – 5,5% jeb 7 eiro).

2014. gadā pilsētu mājsaimniecības sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumiem tērēja 16 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, kas bija 2 reizes vairāk nekā 2002. gadā (8 eiro). Savukārt Rīgā dzīvojošās mājsaimniecības sabiedriskajai ēdināšanai 2014. gadā izdeva visvairāk – 21 eiro mēnesī vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli (2002. gadā – 12 eiro). Izdevumi sabiedriskajai ēdināšanai pilsētās 2014. gadā bija 1,9 reizes lielāki nekā laukos.

¹ Izdevumi sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumiem ietilpst grupā „Restorāni, kafējnīcas un viesnīcas”.

Laukos piekto daļu no patērētajiem pārtikas produktiem izaudzē paši

Vislielāko pārtikai paredzēto izdevumu daļu visās mājsaimniecībās veido izdevumi naudā. Tomēr Latvijā vēl joprojām daļa mājsaimniecību savām ikdienas uztura vajadzībām izmanto gan pašu saražotos, gan no radiem, draugiem bez maksas saņemtos lauksaimniecības produktus – dārzeņus, piena produktus, gaļu, kā arī nozvejotās zivis vai nometītos meža dzīvniekus, t.i., produktus natūrā. Daudzām mājsaimniecībām tā ir ekonomiska nepieciešamība, kas palīdz ietaupīt mājsaimniecības naudas līdzekļus, bet daļai – ekoloģiski tīru pārtikas produktu patēriņš, kas ir aktualizējies īpaši pēdējā laikā.

Pēdējo gadu laikā izdevumi pārtikai natūrā ir pakāpeniski samazinājušies. 2002. gadā pašu saimniecībās izaudzētās un no citām mājsaimniecībām natūrā saņemtās produkcijas īpatsvars kopējos pārtikas izdevumos bija 18%, 2014. gadā – tikai 10%. Savukārt laukos dzīvojošajās mājsaimniecībās pašu audzētu

produktu īpatsvars 2014. gadā saglabājās augstāks nekā vidēji valstī un veidoja piekto daļu (20,4%) no kopējiem mājsaimniecību pārtikas izdevumiem, kas gan ir krietni mazāk nekā 2002. gadā (35%). Šāda samazinājuma tendence ir apliecinājums tam, ka lauksaimnieciskā piemājas saimniecība ražošanas izmaksu jomā nevar konkurēt ar lielražošanu un bieži vien ir ekonomiski neizdevīga, jo pārtika veikalos ir nopērkama neatkarīgi no sezonas un bieži vien par zemākām cenām.

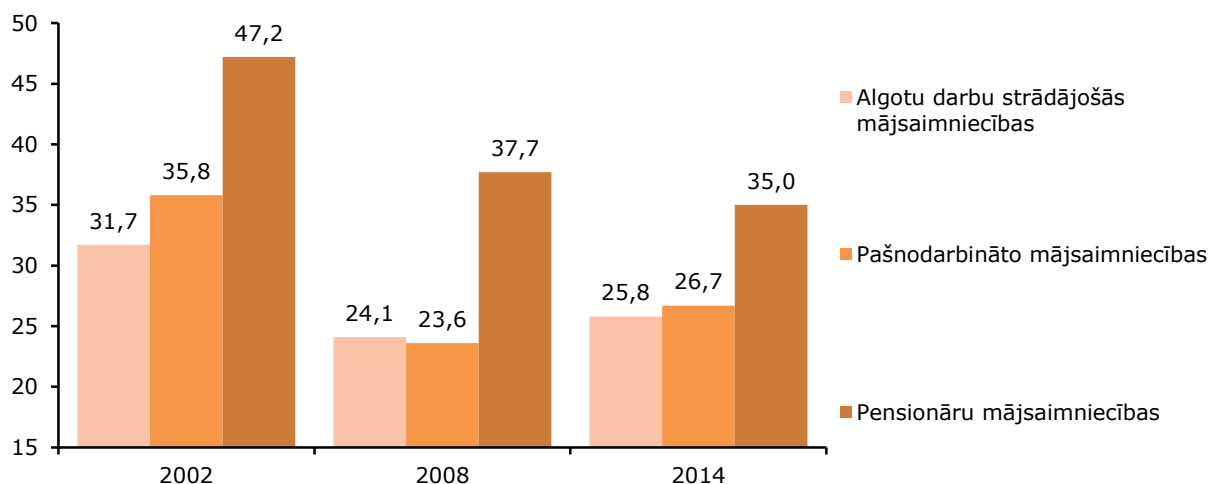
Piemājas saimniecībā izaudzētā, no draugiem un radiem saņemtā, kā arī pašu sagādātā (zveja, medības, ogu vākšana) produkcija lielā mērā nodrošina mājsaimniecības ar dārzeņiem, jo natūrā iegūto dārzeņu īpatsvars kopējos izdevumos par dārzeņiem 2014. gadā veidoja 36,6% (2002. gadā – 48,9%), augļiem un ogām – 16,4% (2002. gadā – 24,7%), piena produktiem un olām – 7,4% (2002. gadā – 18,3%), gaļai – 8,9% (2002. gadā – 13,9%), zivīm 8,5% (2002. gadā – 13,4%).

Jo zemāki ienākumi mājsaimniecībā, jo proporcionāli vairāk nākas tērēt uzturam

2014. gadā algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem atvēlēja 26,7%, bet pašnodarbināto mājsaimniecības – 25,8% no kopējiem patēriņa izdevumiem. Savukārt pensionāru mājsaimniecībās izdevumi pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem veidoja vairāk nekā trešo daļu (35%).

Pēdējo 13 gadu laikā visās trijās sociāl-ekonomiskajās grupās pārtikas izdevumu īpatsvars kopējos patēriņa izdevumos ir samazinājies. Šī tendence viskonsekventāk izpaudusies tieši pensionāru mājsaimniecībās.

10.6. Izdevumu pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem īpatsvars kopējos patēriņa izdevumos dažādu sociālekonomisko grupu mājsaimniecībās, %

CSO datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG06).

2014. gadā pirmās kvintīļu grupas mājsaimniecības trešo daļu (33%) no kopējiem patēriņa izdevumiem tērēja pārtikas iegādei (2002. gadā – 46%), kamēr piektās kvintīļu grupas mājsaimniecības izdevumi pārtikas

iegādei veidoja tikai piekto daļu – 22% (2002. gadā – 25%) no kopējiem mēneša izdevumiem. Turklāt pēdējo piecu gadu laikā pirmajā un piektajā kvintīļu grupā pārtikas izdevumu īpatsvars šajā līmenī ir nostabilizējies.

10.7. Izdevumu pārtikai un bezalkoholiskajiem dzērieniem īpatsvars kopējos patēriņa izdevumos pirmās un piektās kvintiņu grupas mājsaimniecībās, %

CSDB datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG14).

Vislielākais pārtikas izdevumu īpatsvara samazinājums kā pirmajā, tā arī piektajā kvintiņu grupā bija ekonomikas uzplaukuma periodā no 2006. līdz 2008. gadam.

Arī absolūtā izteiksmē atšķirība starp pirmās un piektās kvintiņu grupas mājsaimniecību izdevumiem ir

liela – ja piektās kvintiņu grupas mājsaimniecības pārtikai 2014. gadā varēja atļauties tērēt 116 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, tad pirmās kvintiņu grupas mājsaimniecības divas reizes mazāk – attiecīgi 57 eiro.

Uzturs kļuvis daudzveidīgāks

Pēdējo 19 gadu laikā uzturs ir kļuvis daudzveidīgāks. Ja 1996. gadā vairāk patērēja tādus uztura produktus kā maize, piens, cukurs un kartupeļi, tad, pieaugot mājsaimniecību pirktspējai un paplašinoties tirgus piedāvājumam, uzturs tika lielākā mērā dažādots ar mājputnu gaļas, siera, jogurta, citrusaugļu, ķirbjaugu un pākšaugu patēriņu, kā arī dzerts vairāk minerālūdens un limonādes. 2014. gadā kviešu, rudzu un cita veida maizes

patēriņš vidēji uz mājsaimniecības locekli bija divas reizes mazāks nekā 1996. gadā.

Ekonomiskās krīzes laikā mājsaimniecības ierobežoja atsevišķu augļu un dārzeņu, kā arī konditorejas izstrādājumu patēriņu, to kompensējot ar lētāku produktu patēriņu. Kopumā lielākajai daļai pārtikas produktu patēriņš arī pēckrīzes periodā nepieaug.

10.8. Svarīgāko pārtikas produktu patēriņš¹ (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā)

Pārtikas produkti	Visas mājsaimniecības					
	1996 ²	2002	2005	2008	2010	2014
Kviešu maize (kg)	30,7	27,8	23,7	18,9	17,2	15,9
Rudzu maize, saldskābmaize u.c. maizes šķirnes (kg)	43,6	35,1	31,4	26,3	23,4	21,5
Konditorejas izstrādājumi (kg)	6,8	4,5	5,8	6,6	4,8	5,8
Liellopu, teļa gaļa (kg)	5,2	3,7	3,6	2,6	2,1	1,4
Cūkgaļa (kg)	12,9	17,3	21,4	21,7	21,0	18,4
Mājputnu gaļa (kg)	8,0	7,6	9,5	10,0	10,6	12,3
Desu izstrādājumi, kūpinājumi (kg)	16,9	22,4	25,3	25,4	21,8	21,0
Svaigas, atdzesētas, saldētas zivis (kg)	8,2	8,9	7,0	6,6	6,0	5,7
Zivju konservi (kg)	1,3	1,4	3,4	3,5	2,9	2,9
Piens (l)	72,8	66,5	58,6	51,5	50,0	43,1
Jogurts (kg)	1,4	3,6	5,7	7,5	6,7	7,0
Raudzēti piena produkti (l)	7,7	12,2	11,5	11,1	12,3	11,6
Siers, mājas siers un biezpiens (kg)	11,7	12,3	12,6	13,9	13,9	14,3
Olas (gab.)	176	207	204	194	196	197
Āboli, bumbieri (kg)	21,6	21,3	20,6	15,6	14,2	15,9
Svaigi un skābēti kāposti (kg)	20,2	17,0	15,8	13,1	11,9	11,2
Svaigi gurķi (kg)	13,1	12,0	11,2	9,3	9,6	8,9
Svaigi tomāti (kg)	9,9	11,7	11,3	12,5	10,0	11,9
Kartupeļi (kg)	143,4	115,7	102,7	82,0	89,7	67,9
Cukurs (kg)	20,8	20,7	19,3	17,0	14,5	12,6

☞ CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

Kartupeļu patēriņš kopš 1996. gada samazinājies 2,1 reizi. Tas izskaidrojams gan ar ēšanas paradumu maiņu, gan kartupeļu cenu pieaugumu pēdējo 19 gadu laikā. Tā kā mūsdienās ēdienkarti iespējams veidot ļoti daudzveidīgu, lielai daļai mājsaimniecību, īpaši Rīgā, kartupeļi nav prioritāte, savukārt lauku mājsaimniecībās kartupeļi joprojām ir kā „otrā maize”.

Salīdzinot pilsētās un laukos dzīvojošo mājsaimniecību pārtikas produktu patēriņa tradīcijas,

jāsecina, ka laukos visvairāk lietotie pārtikas produkti ir kartupeļi, maize, pilnpiens, cūkgaļa, cukurs, taču dārzeņus un augļus un ogas, no kurām lielu daļu paši izaudzē, tērē krietni mazāk nekā pilsētās dzīvojošie. Savukārt pilsētās vairāk lieto raudzētu piena produkciju, jogurtu, mājputnu gaļu, svaigus dārzeņus un augļus, arī saldumus un konditorejas izstrādājumus, kā arī dažādus atspirdzinošus dzērienus.

¹ Pirkto, pašražoto un bez maksas iegūto produktu patēriņš, ņemot vērā uztura produktu patēriņu restorānos, ēdnīcās u. tml. ēdināšanas uzņēmumos.

² Sākot ar 2002. gadu mainīta MBA metodoloģija.

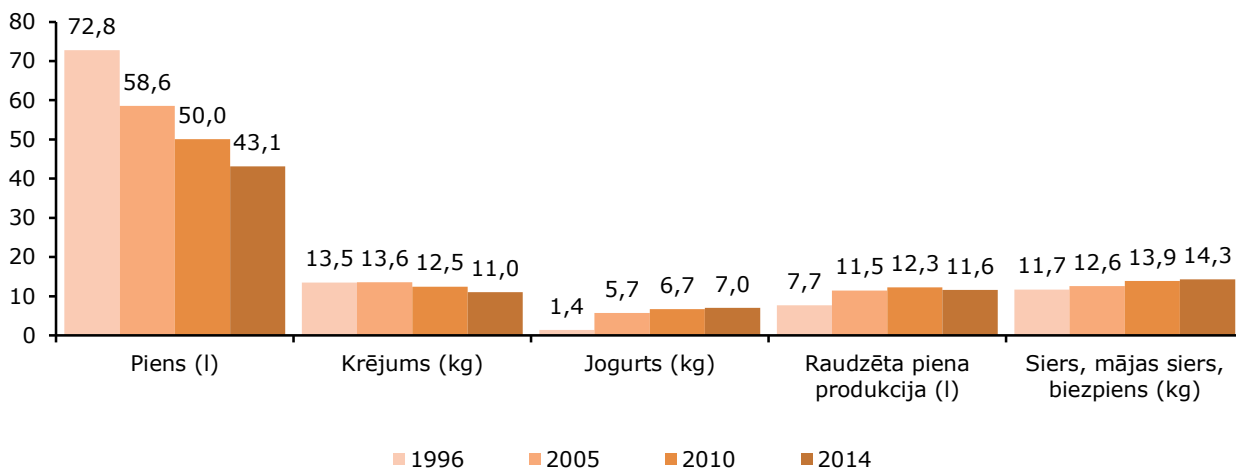
Samazinās svaiga piena, bet pieaug pārstrādātu piena produktu patēriņš

Svaiga piena patēriņš 2014. gadā, salīdzinot ar 1996. gadu, ir samazinājies 1,7 reizes. Savukārt jogurta patēriņš 2014. gadā, salīdzinot ar 1996. gadu, ir palielinājies piecas reizes, bet raudzētu piena produktu

(kefīrs, paniņas, tīrkultūra, rūgušpiens) patēriņš – 1,5 reizes. Pieaudzis arī siera, mājas siera un biezpiena patēriņš.

10.9. Piena un piena produktu patēriņš

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā)

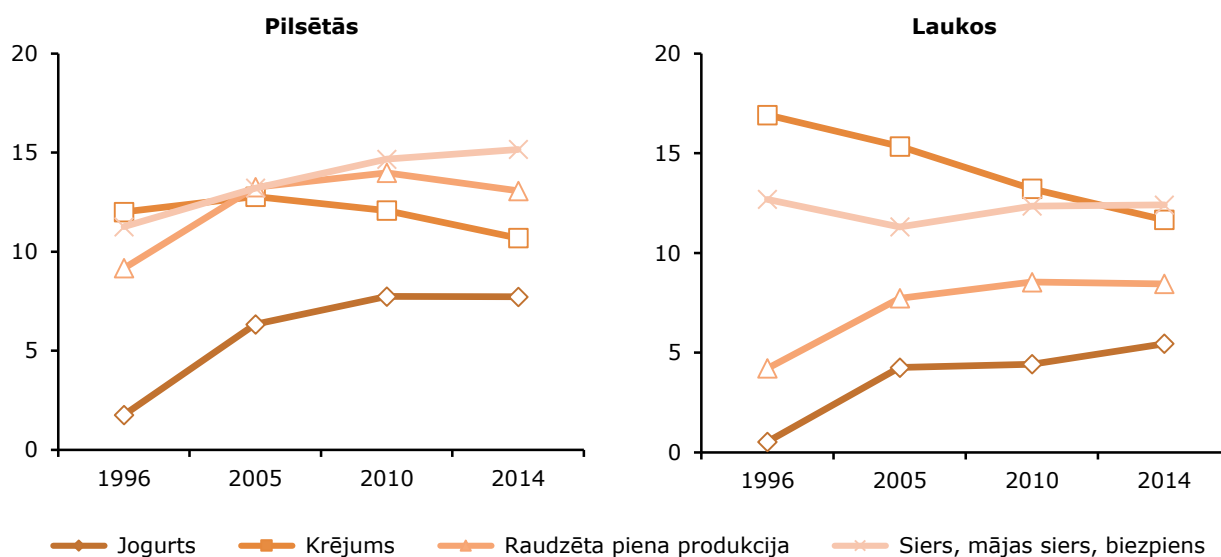
CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

Jogurta un raudzēto piena produktu patēriņā pilsētās dzīvojošās mājsaimniecības apsteidz lauku mājsaimniecības. Tomēr jogurta patēriņš lauku mājsaimniecībās kopš 1996. gada, palielinājies deviņas reizes. 2014. gadā raudzēta piena produkcija vairāk

patērēta pilsētās (13,1 l gadā), kaut arī laukos patēriņš ir bijis stabils pēdējo 19 gadu laikā – vidēji 8,5 l gadā. Savukārt biezpiena, mājas siera un siera patēriņā būtisku atšķirību starp pilsētu un lauku mājsaimniecībām nav.

10.10. Atsevišķu piena produktu patēriņš pilsētās un laukos

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, kg)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

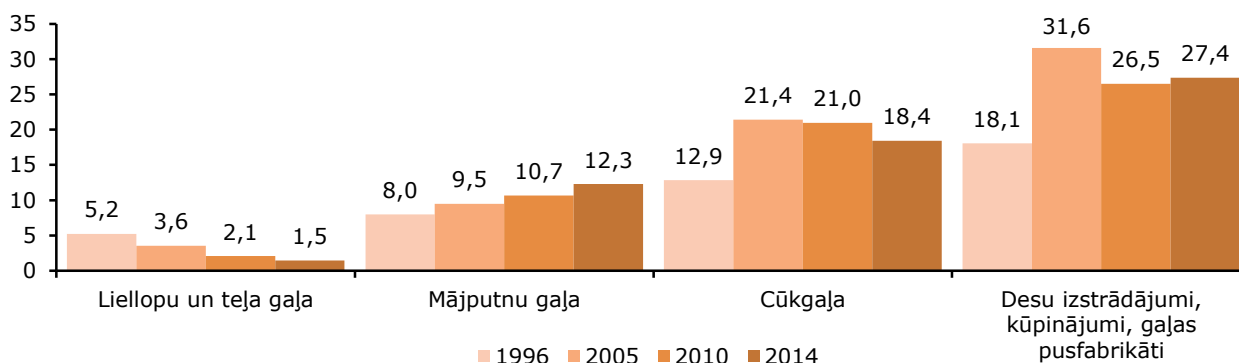
Visstraujāk palielinājies mājputnu gaļas patēriņš

Mājputnu gaļas patēriņš 2014. gadā, salīdzinot ar 1996. gadu, vidēji visās mājsaimniecībās palielinājies par 53,7%. Tomēr no visiem svaigas gaļas veidiem cūkgaļa ir iecienītākā, un tās patēriņš pieaudzis par 42,6%. Arvien vairāk priekšroka tiek dota pārstrādātiem gaļas izstrādājumiem, kūpinājumiem un pusfabrikātiem. To patēriņš 2014. gadā, salīdzinot ar 1996. gadu, pieaudzis

par 50,8%, sasniedzot 27 kg vidēji uz mājsaimniecības locekli gadā. Liellopu un teļa gaļas patēriņš 2014. gadā, salīdzinot ar 1996. gadu, samazinājies 3,5 reizes. Jāpiebilst, ka augstvērtīgās aitu un kazu gaļas patēriņš Latvijas mājsaimniecībās ir ļoti niecīgs, tai pašā laikā nedaudz pieprasītāka kļūst medījumu gaļa.

10.11. Gaļas un gaļas izstrādājumu patēriņš

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, kg)

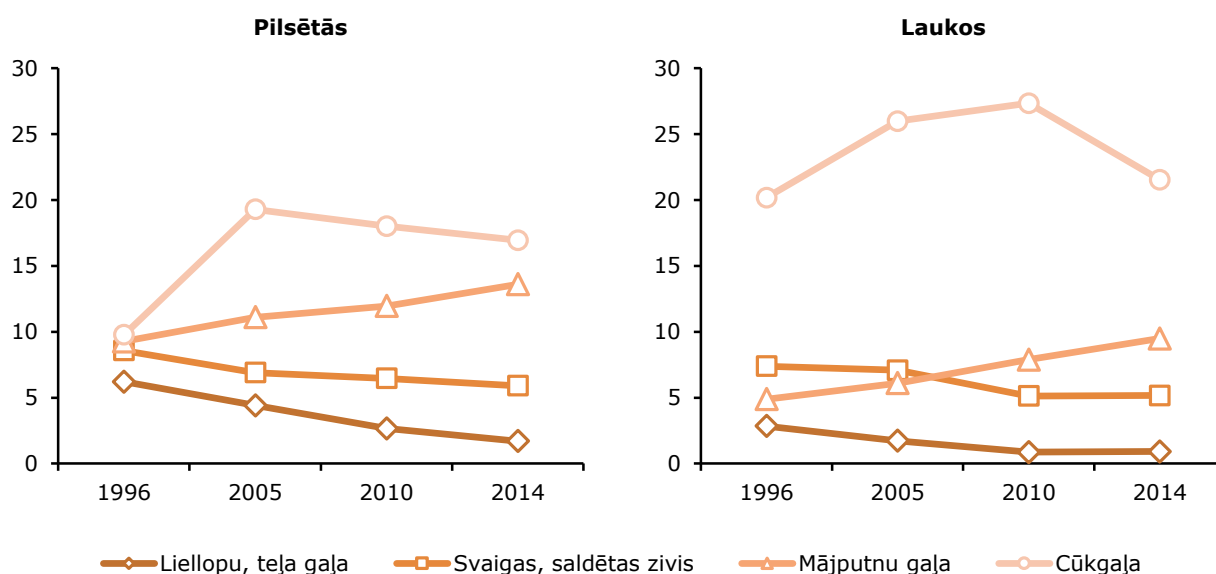
CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

Atšķirības gaļas produktu patēriņā vērojamas arī starp pilsētās un laukos dzīvojošām mājsaimniecībām. Visvairāk gan pilsētu, gan lauku mājsaimniecībās patērē cūkgaļu. 2014. gadā laukos dzīvojošie uzturam izlietoja 22 kg cūkgaļas gadā, bet pilsētās dzīvojošie – 17 kg.

Savukārt liellopu, teļa gaļu pilsētās dzīvojošām mājsaimniecībās patērēja divas reizes vairāk (1,7 kg) nekā mājsaimniecībās laukos (0,9 kg). Diemžēl svaigu zivju patēriņš samazinās kā pilsētās, tā laukos.

10.12. Atsevišķu gaļas un zivju produktu patēriņš pilsētās un laukos

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, kg)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

Palielinājies citrusaugļu un pārējo augļu patēriņš, samazinājies dārzeņu patēriņš

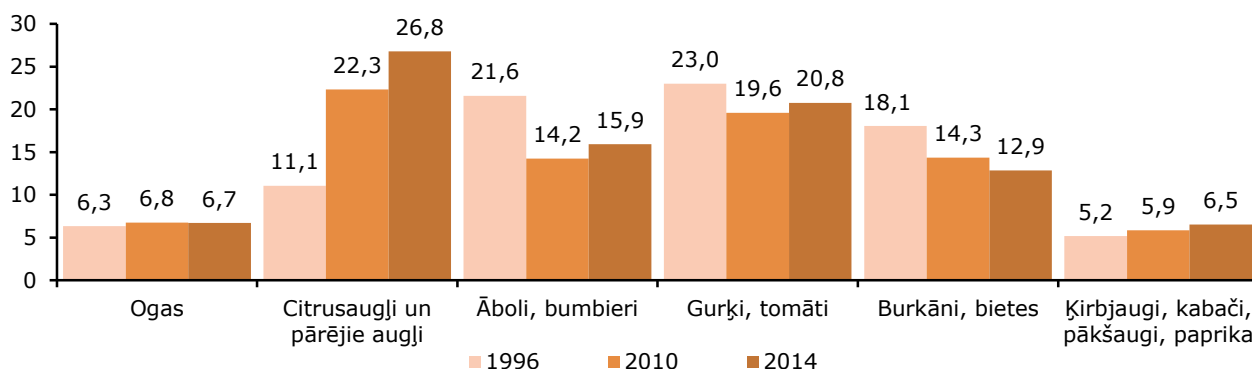
No augļiem salīdzinoši visvairāk tiek patērēti āboli un bumbieri. Tomēr, salīdzinot ar 1996. gadu, 19 gadu laikā ābolu un bumbieru patēriņš ir samazinājies, savukārt citrusaugļu, tropisko un pārējo augļu patēriņš ir palielinājies visstraujāk – 2,4 reizes, sasniedzot 26,8 kg vidēji uz mājsaimniecības locekli gadā. To varēja ietekmēt citrusaugļu un pārējo augļu konkurētspējīgās cenas un to

plašais piedāvājums tirdzniecības vietās neatkarīgi no sezonas.

Biešu un burkānu patēriņš pēdējo 19 gadu laikā samazinājies par 28,7%. Savukārt visu veidu ogu, kā arī ķirbjaugu, kabaču, pākšaugu un paprikas patēriņš pēdējo 19 gadu laikā ir mainījies vismazāk – 2014. gadā viens mājsaimniecības loceklis patērēja attiecīgi 6,7 kg un 6,5 kg vidēji gadā.

10.13. Svaigo augļu, ogu un dārzeņu patēriņš

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, kg)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

MBA dati liecina, ka pilsētās dzīvojošās mājsaimniecības svaigos augļus, ogas patērē vairāk nekā laukos dzīvojošās. 2014. gadā citrusaugļus, tropiskos un pārējos augļus pilsētās patērēja par 55% vairāk nekā laukos (2002. gadā šī atšķirība bija vēl lielāka – 2,8 reizes). Savukārt ābolu un bumbieru patēriņš 2014. gadā pilsētās bija par 24% lielāks nekā laukos. Tādu dārzeņu

kā gurķi, tomāti, ķirbjaugi, kabači, pākšaugi un paprika patēriņš pēdējo 13 gadu laikā pilsētās ir lielāks nekā laukos. Tāpat arī visu veidu svaigo ogu patēriņš pilsētās 2014. gadā bija par 10,4% lielāks nekā laukos (1996. gadā attiecīgi pat par 35,2%). Tomēr burkānu un biešu patēriņš laukos 2014. gadā par 42,6% pārsniedz to patēriņu pilsētās.

10.14. Svaigo augļu, ogu un dārzeņu patēriņš pilsētās un laukos

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā, kg)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG16).

Mājsaimniecībās ar augstākiem ienākumiem lielāka pārtikas dažādība

Salīdzinot pārtikas produktu patēriņu kvintīļu grupās, lielākajā daļā uztura produktu ir visai izteiktas atšķirības. Mājsaimniecību ar augstāku ienākumu līmeni uzturs ir vairāk sabalansēts un augstvērtīgāks. Savukārt pirmās kvintīļu grupas (trūcīgākajās) mājsaimniecībās

2014. gadā vairāk nekā piektās kvintīļu grupas mājsaimniecībās (turīgākajās) patērēja baltmaizi, miltus, cukuru, kartupeļus, kas pārsvarā ir pieskaitāma pie mazvērtīgākas pārtikas.

10.15. Svarīgāko pārtikas produktu patēriņš¹ mājsaimniecībās kvintīļu grupās 2014. gadā

(vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā)

Pārtikas produkti	Kvintīļu grupas				
	1	2	3	4	5
Kviešu maize (kg)	17,9	17,4	16,6	13,9	13,0
Rudzu maize, saldskābmaize u.c. maizes šķirnes (kg)	20,7	22,7	22,5	19,9	22,3
Biskvīti, krekeri, sausiņi un konditorejas izstrādājumi (kg)	8,7	11,0	12,2	12,6	15,9
Liellopu, teļa gaļa (kg)	0,7	1,1	1,2	1,8	2,9
Cūkgaļa (kg)	14,6	18,1	20,4	19,8	20,5
Mājputnu gaļa (kg)	9,9	12,0	13,5	12,0	15,2
Gatavi gaļas izstrādājumi, pusfabrikāti (kg)	4,8	6,4	6,3	6,4	8,4
Svaigas, atdzesētas, saldētas zivis (kg)	4,3	5,4	6,6	5,9	6,6
Piens (l)	37,0	44,8	53,8	42,9	39,0
Jogurts	4,1	5,4	6,3	8,4	12,0
Raudzēti piena produkti (l)	7,5	10,2	12,5	13,8	15,5
Siers, mājas siers un biezpiens (kg)	8,9	12,7	15,3	16,1	20,5
Olas (gab.)	165	205	218	208	196
Āboli, bumbieri (kg)	11,4	12,5	19,1	18,3	20,2
Svaigi kāposti (kg)	6,4	9,0	10,0	9,0	6,9
Svaigi gurķi (kg)	6,8	8,8	9,5	10,1	9,7
Svaigi tomāti (kg)	8,3	9,9	13,3	13,6	15,8
Kartupeļi (kg)	72,0	70,9	72,1	68,3	53,8
Cukurs (kg)	13,6	13,8	15,0	12,5	7,7

☞ CSP aprēķins.

Gaļas produktu izvēlē vērojama saistība ar tās cenu un mājsaimniecības ienākumu līmeni, jo salīdzinoši dārgāko liellopu un teļa gaļu piektās kvintīļu grupas mājsaimniecībās lieto četras reizes vairāk nekā pirmās kvintīļu grupas mājsaimniecībās. Tāpat piektās kvintīļu grupas mājsaimniecībās 1,7 reizes vairāk patērē pusfabrikātus un gatavos gaļas izstrādājumus nekā pirmās kvintīļu grupas mājsaimniecībās.

Piektās kvintīļu grupas mājsaimniecības jogurtu lieto trīs reizes vairāk nekā pirmās kvintīļu grupas mājsaimniecības. Arī sieru un biezpienu 2014. gadā piektās kvintīļu grupas mājsaimniecībās patērēja 2,3 reizes vairāk, visu veidu svaigus un žāvētus augļus un ogas – attiecīgi 2,5 reizes vairāk.

¹ Pirkto, pašražoto un bez maksas iegūto produktu patēriņš, nepņemot vērā uztura produktu patēriņu restorānos, ēdnīcās u. tml. ēdināšanas uzņēmumos.

11. ILGLIETOŠANAS PRIEKŠMETI MĀJSAIMNIECĪBĀS¹

Ilglietošanas priekšmetu pieejamība mājsaimniecībās ir svarīgs materiālās labklājības rādītājs, kas raksturo mājsaimniecību sadzīves komforta līmeni, izglītošanās un kultūras vajadzību apmierināšanu, brīvā laika pavadīšanas iespējas, kā arī atspoguļo sabiedrības attīstības līmeni.

Mūsdienās nevienlīdzīga piekļuve informācijas tehnoloģijām tiek uzskatīta par ekonomiskās un sociālās nevienlīdzības izpausmi. Tāpat liela nozīme ir mobilajiem sakariem un personīgā transporta pieejamībai.

Ekonomiskā krīze ietekmēja ilglietošanas preču pieejamību mājsaimniecībās

Mājsaimniecību nodrošinātības ar ilglietošanas priekšmetiem pieauguma tempu uz laiku apturēja ekonomiskā krīze. Galvenokārt pieauguma temps samazinājās atsevišķās ilglietošanas priekšmetu grupās. Piemēram, ja uz 100 mājsaimniecībām 2005. gadā bija pieejamas 22 mikroviļņu krāsnis un šis skaits pieauga par 19 vienībām 2008. gadā, tad no 2008. gada līdz

2010. gadam to skaits pieauga vien par 1 vienību. Pēc krīzes nedaudz samazinājās vieglo automašīnu pieejamība mājsaimniecībās, sevišķi laukos. Ja 2008. gadā uz 100 lauku mājsaimniecībām bija pieejamas 67 vieglās automašīnas, tad 2011. gadā – 58. Savukārt televizoru skaits mājsaimniecībās 2014. gadā bija nokritis zem 2008. gada līmeņa.

11.1. Ilglietošanas priekšmetu skaits mājsaimniecībās

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām)

	1996	2000	2002	2005	2008	2010	2014
Televizors	103	103	111	122	131	126	125
Videomagnetofons	14	24	32	39	50	46	30
Mūzikas centrs	31	36	33	45	43	41	37
Radioaparāts	61	56	69	63	64	67	63
Videokamera	1	-	4	5	11	11	9
Ledusskapis ²	92	91	96	100	105	103	105
Putekļu sūcējs	65	64	68	76	84	82	84
Mikroviļņu krāsns	3	-	10	22	41	42	49
Veļas mazgājamā mašīna (automātiskā)	-	-	41	58	76	79	84
Trauku mazgājamā mašīna	-	-	1	1	4	6	9
Motocikls, motorollers	3	-	2	2	2	3	3
Vieglā automašīna	24	29	36	42	55	53	55
Velosipēds	49	43	46	53	58	61	70
Dators	1	5	13	31	57	65	92
Mobilais telefons ³	-	15	58	139	187	195	204

 CSP aprēķins un datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG165).

¹ Rādītājs vidēji uz 100 mājsaimniecībām attēlo priekšmetu skaitu vidēji katrās 100 mājsaimniecībās.

Ilglietošanas priekšmetu pieejamība atspoguļo mājsaimniecību skaitu procentos, kurām šis priekšmets ir lietošanā.

² No 2002. gada ledusskapis un saldētava.

³ Laika periodā no 1996. gada līdz 1999. gadam Mājsaimniecību budžeta apsekojumā dati par mobilajiem telefoniem netika vākti.

Informācijas tehnoloģiju pieejamība ir ievērojami palielinājusies

21. gadsimta sākums nenoliedzami ir mobilo un informācijas tehnoloģiju laikmets. Ja 20. un 21. gadsimta mijā datorus varēja atļauties tikai reti kura mājsaimniecība, tad pēdējo 19 gadu laikā, tehnoloģijām kļūstot pieejamākām un lētākām, tie kļuvuši par gandrīz neatņemamu elementu katrā mājsaimniecībā. Saskaņā ar MBA datiem 1996. gadā tikai 1 no 100 mājsaimniecībām bija iespēja lietot¹ datoru. Savukārt 2002. gadā datorus lietoja jau 13% no visām mājsaimniecībām, bet 2014.

gadā – 67%², kas ir pat piecas reizes vairāk nekā 2002. gadā.

Arī mobilo telefonu pieejamība piedzīvojuši visstraujāko pieaugumu. Ja 2002. gadā iespēja lietot mobilo telefonu bija vien 40% mājsaimniecību, tad 2014. gadā to lietoja jau gandrīz katrā mājsaimniecībā (97%). Ja 2000. gadā vidēji uz 100 mājsaimniecībām bija pieejami tikai 15 mobilie telefoni, tad 2014. gadā jau 204 mobilie telefoni.

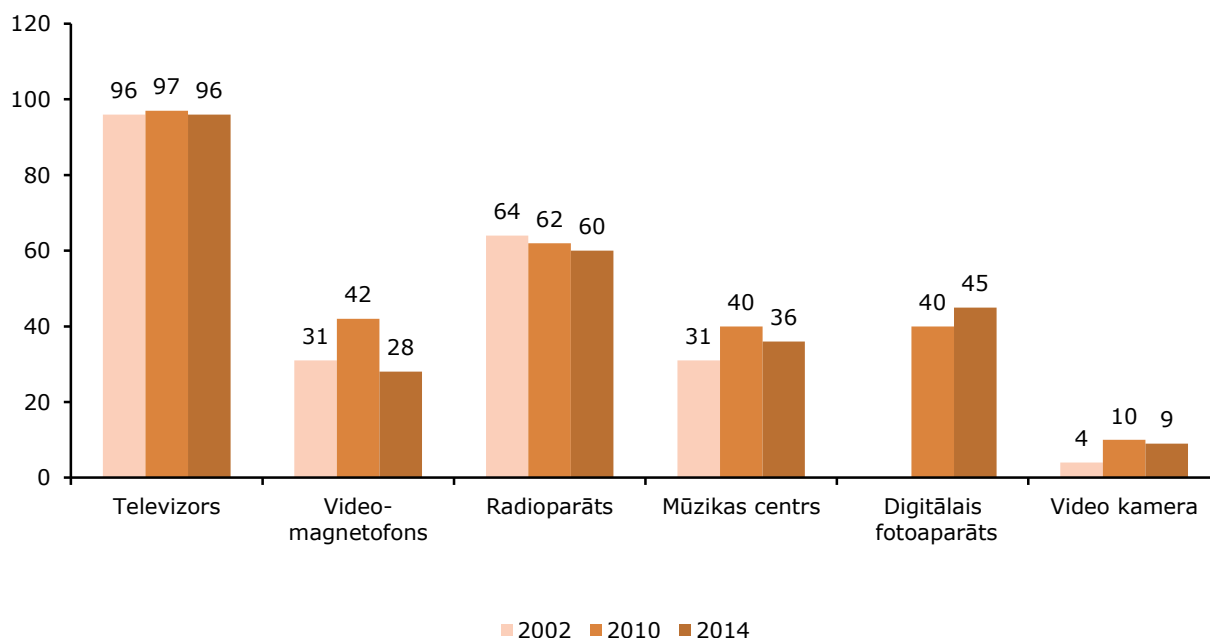
Nepieciešamība pēc kādreiz populārajiem videomagnetofoniem un mūzikas centriem samazinās

Attīstoties modernām attēla un skaņas atskaņošanas ierīcēm, savu aktualitāti zaudē tāda sadzīves elektronika kā mūzikas centri un videomagnetofoni, kas 20. gadsimta 90. gados tika uzskatīti par turīgas mājsaimniecības statusa simbolu. Ja 2010. gadā mūzikas centru un videomagnetofonu lietoja attiecīgi 40% un 42% mājsaimniecību, tad 2014. gadā salīdzinoši mazāk – attiecīgi 36% un 28% mājsaimniecību. Tomēr joprojām stabili vietu katrā mājsaimniecībā ieņem televizors – ja 1996. gadā vidēji uz 100 mājsaimniecībām

bija 103 televizori (no kuriem 72 bija krāsu televizori), tad 2014. gadā attiecīgi 125 televizori.

Digitālo fotoaparātu pieejamība pēdējo 10 gadu laikā dinamiski augusi. Ja 2005. gadā digitālos fotoaparātus lietoja tikai katrā desmitajā mājsaimniecībā, tad 2014. gadā jau gandrīz katrā otrajā mājsaimniecībā. Pēdējos gados videokameru skaits mājsaimniecībās nedaudz samazinās, jo šīs preces aizvien biežāk izkonkurē mobilie telefoni un digitālie fotoaparāti, ar kuriem iespējams uzņemt ikdienai pietiekami kvalitatīvus video.

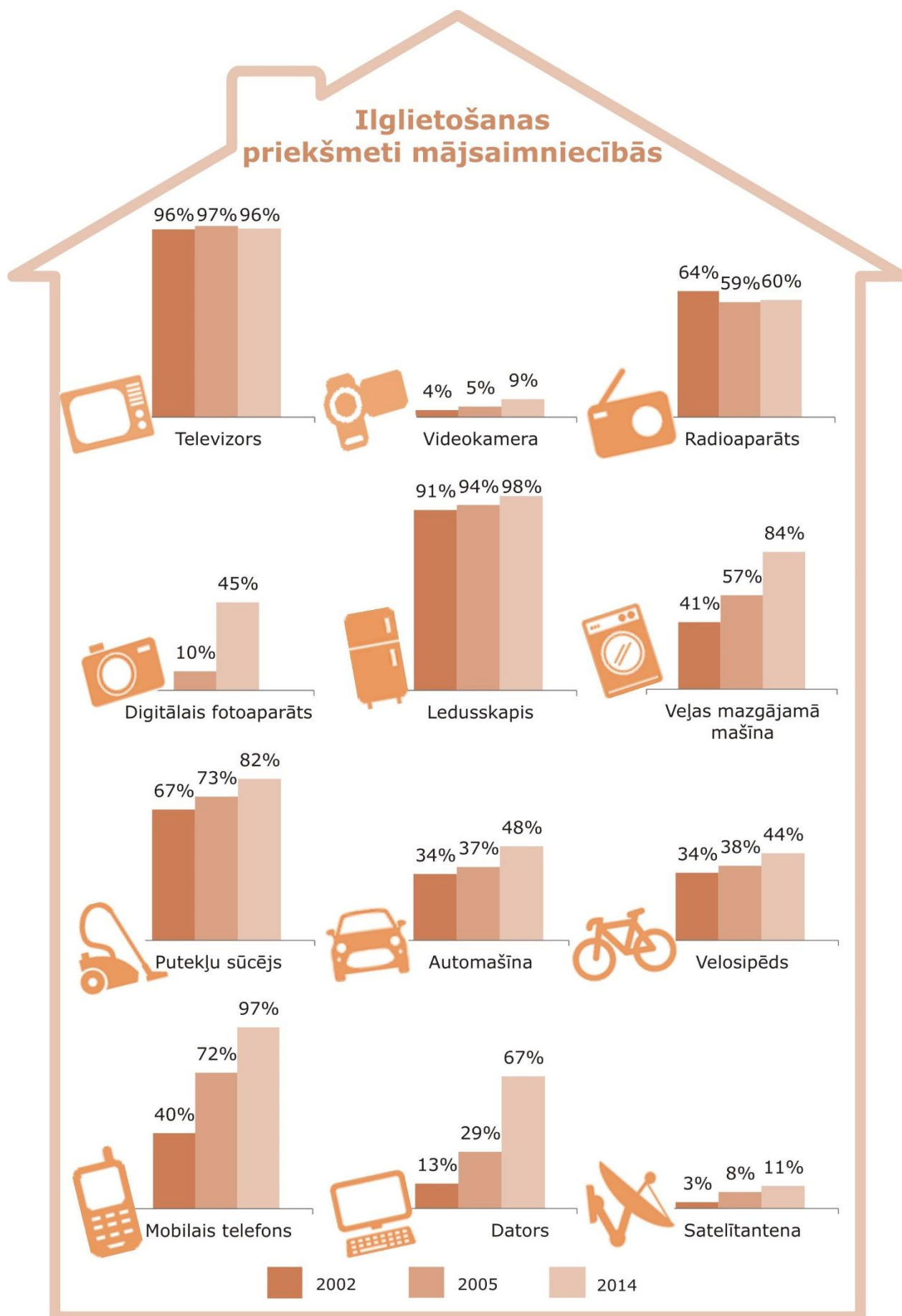
11.2. Mājsaimniecību īpatsvars, kurās bija pieejamas mājas audio un video ierīces, %

CSA aprēķins.

¹ Šeit un turpmāk iespēja lietot mājsaimniecībā.

² Pēc apsekojuma „Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošana mājsaimniecībās” datiem 2014. gadā daturs ir 73% mājsaimniecību rīcībā. Apsekojums aptver visas privātās mājsaimniecības, kurās dzīvo vismaz viena persona vecumā no 16 līdz 74 gadiem, atšķirībā no Mājsaimniecību budžeta apsekojuma, kurā aptvertas visas privātās mājsaimniecības.

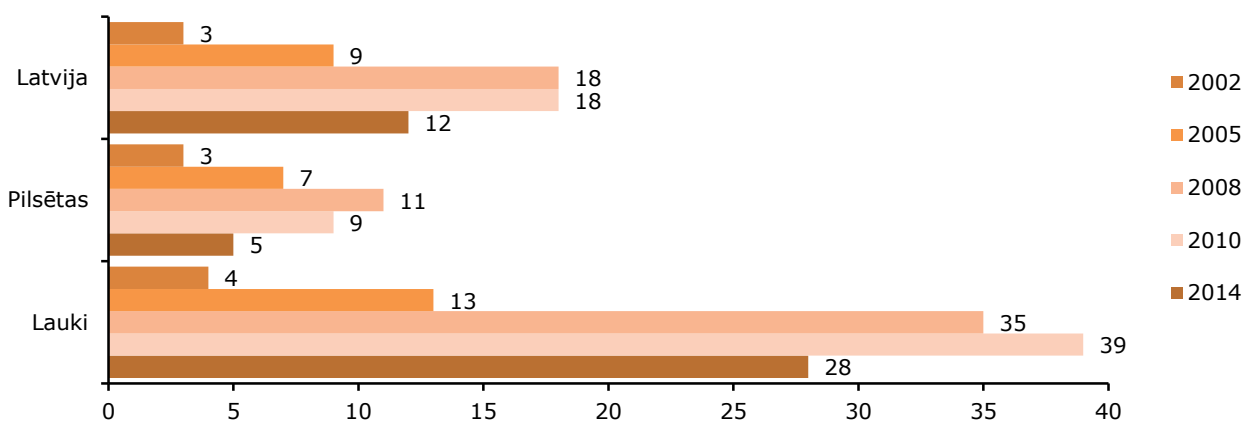
Laukos un pilsētās tehnoloģiju pieejamība atšķiras

Pirms digitālās televīzijas ieviešanas mājsaimniecības varēja izvēlēties starp analogo apraidi un satelīttelevīziju. Pilsētu mājsaimniecībām ir pieejama kabeļtelevīzija, līdz ar to satelītantenu skaits pilsētu mājsaimniecībās ir mazāks. Savukārt vairāk satelītantenu lieto laukos – 2002. gadā 4 no 100 mājsaimniecībām

(vidēji valstī 3), 2014. gadā 28 (vidēji valstī 12). Tā kā no 2009. līdz 2010. gadam notika virszemes digitālās televīzijas apraides ieviešana, satelītantenu skaits visās mājsaimniecību grupās pēc 2010. gada ir ievērojami samazinājies.

11.3. Satelītantenu pieejamība pilsētās un laukos

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

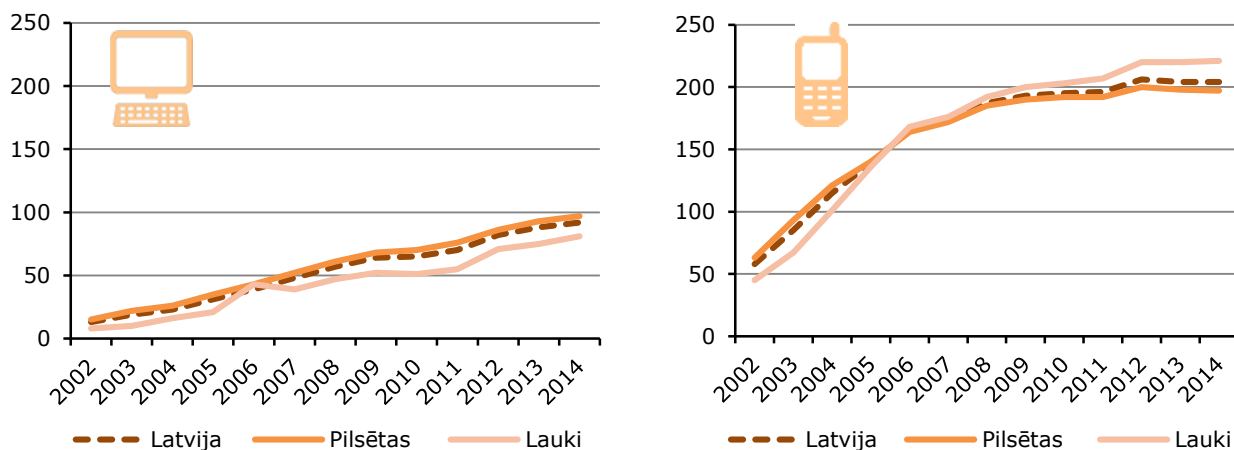
CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG165).

Pēdējo 13 gadu laikā ļoti strauji palielinājusies datoru pieejamība mājsaimniecībās. Ja 2002. gadā laukos bija iespēja lietot 8 datorus vidēji uz 100 mājsaimniecībām, tad pilsētās divas reizes vairāk – 15 datorus. Savukārt 2014. gadā, kad pilsētās gandrīz katrā mājsaimniecībā ir dators (97 no 100 mājsaimniecībām), laukos tie ir pieejami vidēji 81 mājsaimniecībai no 100.

Nedaudz atšķirīga situācija ir ar mobilo telefonu pieejamību mājsaimniecībās. Ja 2002. gadā uz 100 pilsētu mājsaimniecībām bija 63 mobilie telefoni, bet laukos 45, tad 2014. gadā laukos telefonu skaits sasniedzis 221 vidēji uz 100 mājsaimniecībām, bet pilsētās tas nesasniedz divus simtus (197), ko var izskaidrot ar vidēji lielāku mājsaimniecības locekļu skaitu vienā mājsaimniecībā laukos.

11.4. Datoru un mobilo telefonu pieejamība pilsētu un lauku mājsaimniecībās

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG165).

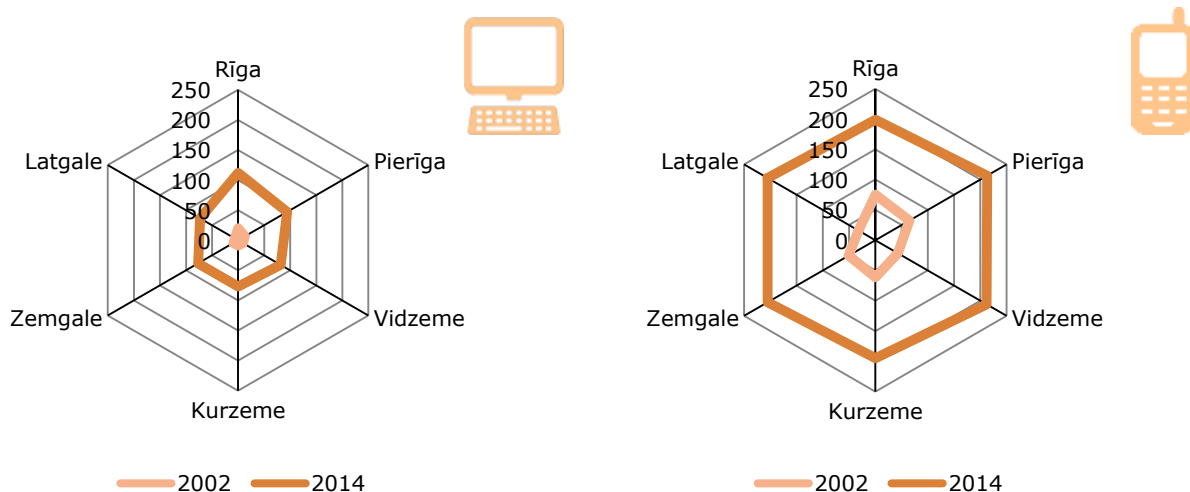
Rīgas reģionā datoru pieejamība augstāka nekā pārējos Latvijas reģionos

Arī reģionos laika gaitā atšķirības mobilo telefonu un datoru pieejamībā ir mazinājušās: ja 2002. gadā moblie telefoni un datori bija plašāk izplatīti Rīgas un Pierīgas mājsaimniecībās, tad 2014. gadā moblie telefoni

ir vienādi pieejami visā Latvijas teritorijā (no 195 Kurzemē līdz 213 Pierīgā vidēji uz 100 mājsaimniecībām), tomēr datoru pieejamībā joprojām dominē Rīga (112 datori uz 100 mājsaimniecībām).

11.5. Datoru un mobilo telefonu pieejamība reģionos

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

CSP aprēķins.

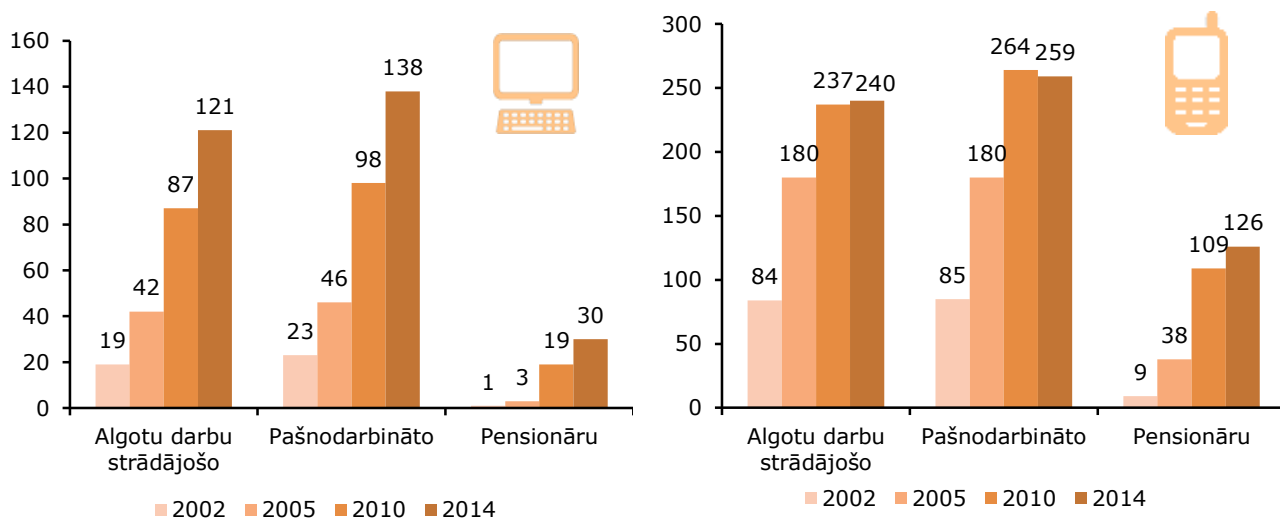
Pašnodarbināto mājsaimniecībās vislielākais mobilo telefonu un datoru skaits

Dažādu sociālekonomisko grupu mājsaimniecībām ir atšķirīga informācijas tehnoloģiju pieejamība. Īpaši tas attiecināms uz pensionāru mājsaimniecībām. Ja 2002. gadā algotu darbu strādājošo un pašnodarbināto mājsaimniecībās bija iespēja lietot attiecīgi 19 un 23

datorus uz katrām 100 mājsaimniecībām, tad pensionāru mājsaimniecībām attiecīgi tikai vienu datoru. 2014. gadā uz 100 pensionāru mājsaimniecībām bija pieejami 126 moblie telefoni (2002. gadā tikai 9), bet vienas algotu darbu strādājošo un pašnodarbināto mājsaimniecības rīcībā vidēji bija vairāk kā divi moblie telefoni.

11.6. Datoru un mobilo telefonu pieejamība dažādās sociālekonomiskajās grupās

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

CSP aprēķins.

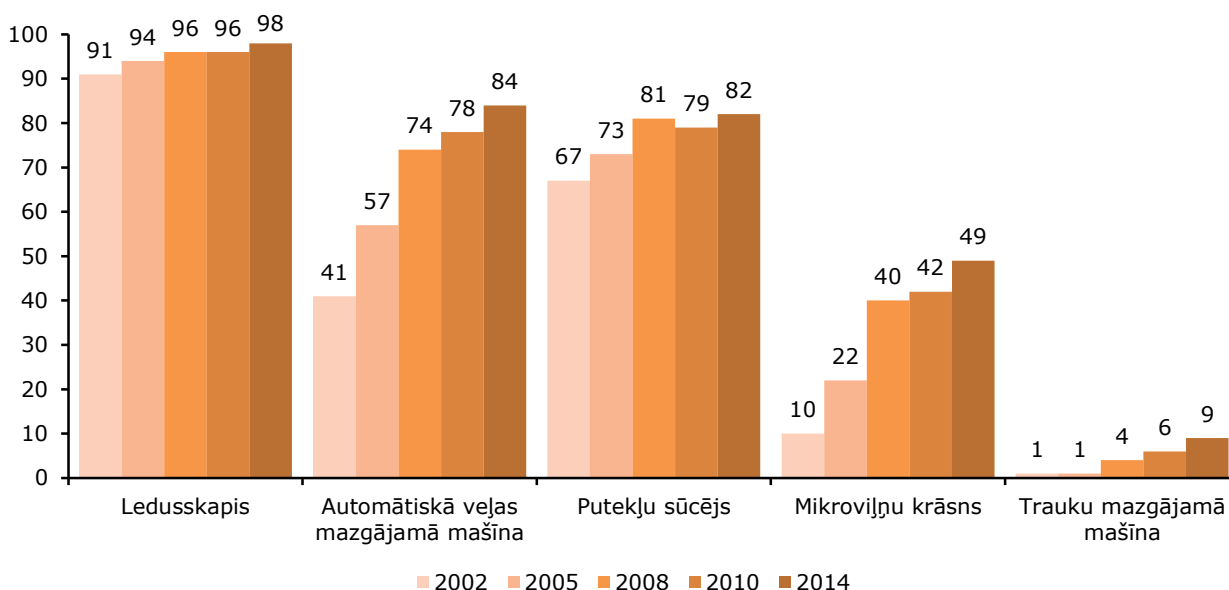
Trauku mazgājamās mašīnas nav prioritāte

Mājsaimniecībām visnepieciešamākā sadzīves tehnikas ierīce, nenoliedzami, ir ledusskapis, kas 2014. gadā bija 98% mājsaimniecību (2002. gadā – 91%). Automātisko veļas mašīnu pieejamība pēdējo 13 gadu laikā mājsaimniecībās ir palielinājusies divas reizes – 2014. gadā to lietoja 84% mājsaimniecību (2002. gadā 41%). Trešā izplatītākā sadzīves ierīce ir putekļu sūcējs. Ja 2002. gadā putekļu sūcēju lietoja divas no trim mājsaimniecībām (67%), tad 2014. gadā jau četras no piecām mājsaimniecībām (82%).

Salīdzinoši strauji popularitāte augusi mikroviļņu krāsnīm – ja 2002. gadā to lietoja vien katrā desmitā mājsaimniecība (10%), tad 2014. gadā tās bija pieejamas gandrīz katrai otrajai mājsaimniecībai (49%).

Trauku mazgājamā mašīna joprojām ir salīdzinoši ekskluzīva sadzīves ierīce – 2014. gadā to lietoja vien gandrīz katrā desmitā mājsaimniecība (9%), 2002. gadā – 1%. Iespēja lietot trauku mazgājamo mašīnu atkarīga no mājsaimniecības sociālekonomiskā tipa, kā arī tā, vai mājsaimniecībā ir bērni.

11.7. Mājsaimniecību īpatsvars, kurās bija pieejamas atsevišķas sadzīves tehnikas ierīces, %

📖 CSP aprēķins.

Kopš 2002. gada veļas mazgājamās mašīnas pieejamībai ir tendence pieaugt visās mājsaimniecībās. Pensionāru mājsaimniecībās pēdējo 13 gadu laikā automātisko veļas mašīnu pieejamība pieaugusi vairāk nekā četras reizes (2002. gadā 15 uz 100 pensionāru mājsaimniecībām, 2014. gadā attiecīgi 68).

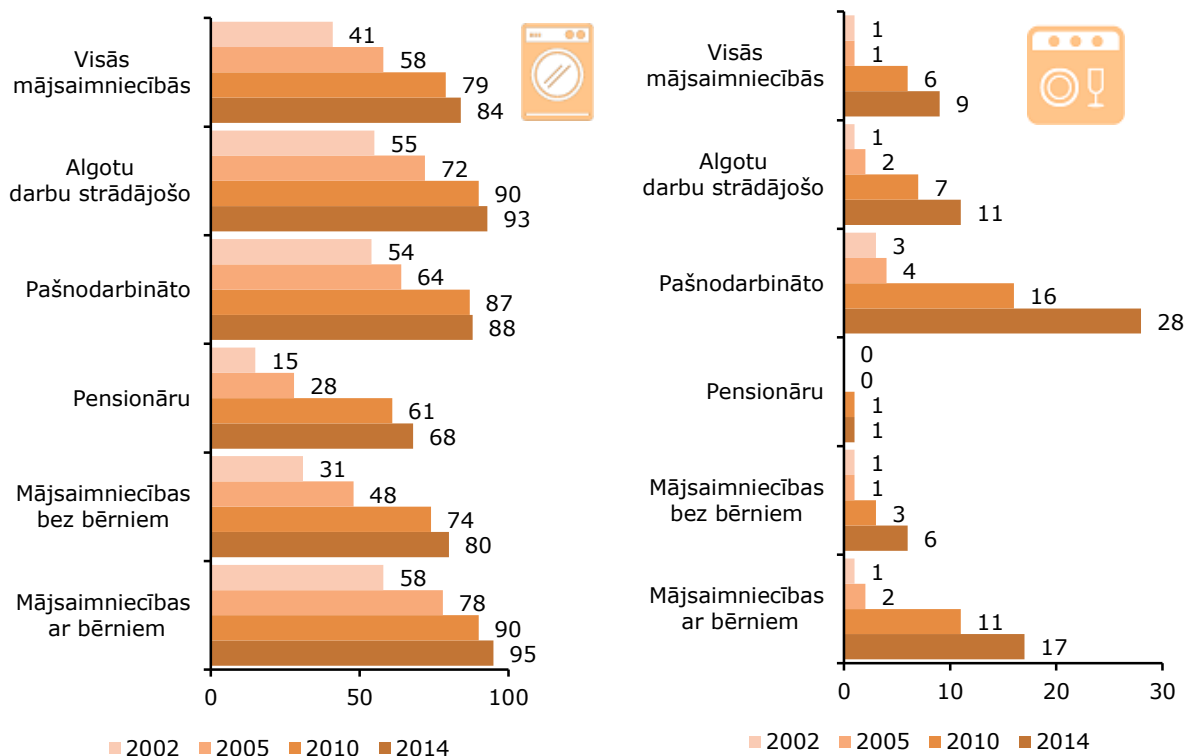
Starp sociālekonomiskajām grupām visaugstākais trauku mazgājamo mašīnu skaits ir mājsaimniecībās, kurās to galvenais pelnītājs ir pašnodarbinātais. 2014. gadā šādās mājsaimniecībās lietoja vidēji 28 trauku

mazgājamās mašīnas vidēji uz 100 mājsaimniecībām, un tas ir trīs reizes vairāk nekā vidēji valstī (attiecīgi 2014. gadā – 9). Savukārt pensionāru mājsaimniecībās trauku mazgājamo mašīnu bija vismazāk – 2014. gadā vidēji 1 no 100 mājsaimniecībām.

Var novērot, ka mājsaimniecības, kurās ir bērni, vairāk izmanto veļas un trauku mazgājamās mašīnas – 2014. gadā attiecīgi 95 un 17 vienības vidēji uz 100 mājsaimniecībām.

11.8. Automātisko veļas mazgājamo mašīnu un trauku mazgājamo mašīnu pieejamība atsevišķās mājsaimniecību grupās

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

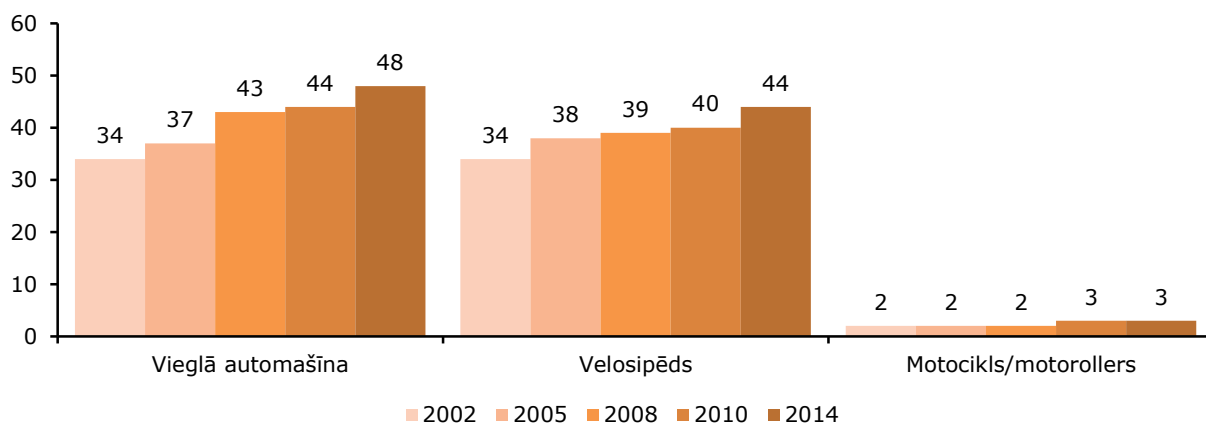
CSP aprēķins.

Vieglā auto pieejamība 2014. gadā – katrā otrajā mājsaimniecībā

MBA dati liecina, ka iespēja lietot kādu no personīgā transporta līdzekļiem gadu no gada pieaug. Ja 2002. gadā gan velosipēdi, gan automašīnas bija pieejamas 34% mājsaimniecību, tad 2014. gadā

velosipēds vai automašīna bija pieejami attiecīgi 44% un 48% mājsaimniecību. 2014. gadā motociklu, motorolleru kā pārvietošanās līdzekli izmantoja vien 3% mājsaimniecību.

11.9. Mājsaimniecību īpatsvars, kurās bija pieejami transporta līdzekļi, %

CSP aprēķins.

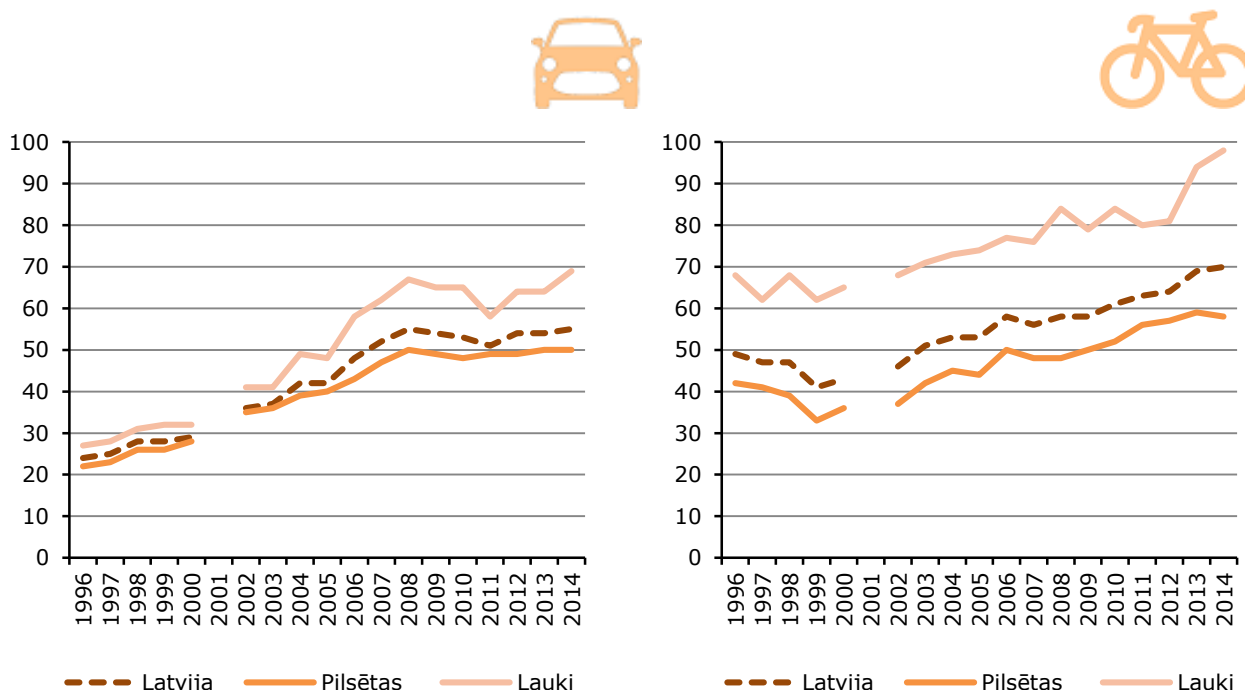
Personīgos transportlīdzekļus laukos lieto vairāk nekā pilsētās

Velosipēdu un vieglo automašīnu pieejamība būtiski atšķiras pilsētās un laukos. MBA dati liecina, ka vidēji visās pilsētās uz 100 mājsaimniecībām velosipēdu skaits palielinājies no 37 vienībām 2002. gadā līdz attiecīgi 58 vienībām 2014. gadā. Laukos novērots vēl straujāks pieaugums. Ja 2002. gadā vidēji uz 100 mājsaimniecībām bija pieejami 68 velosipēdi, tad 2014.

gadā jau 98 velosipēdi. Arī vieglo automašīnu skaits lauku mājsaimniecībās ir lielāks nekā pilsētās, kas izskaidrojams ar nepietiekamu sabiedriskā transporta pieejamību laukos. Vieglo automašīnu skaits laukos pieaudzis no 41 vienības 2002. gadā līdz 69 vidēji uz 100 mājsaimniecībām 2014. gadā (pilsētās attiecīgi no 35 uz 50).

11.10. Vieglo automašīnu un velosipēdu pieejamība pilsētu un lauku mājsaimniecībās

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

CSA CSP aprēķins un CSP datubāzes internetā (tabulas numurs: MBG165).

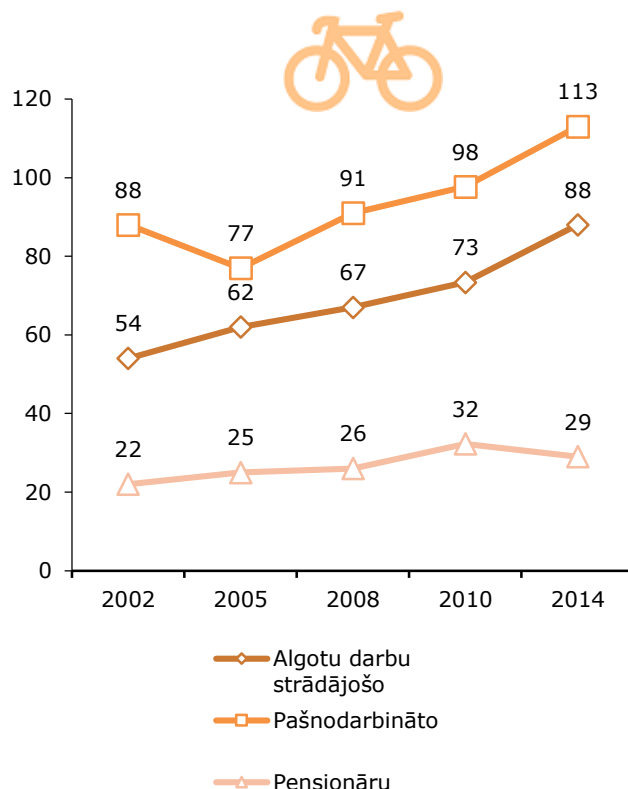
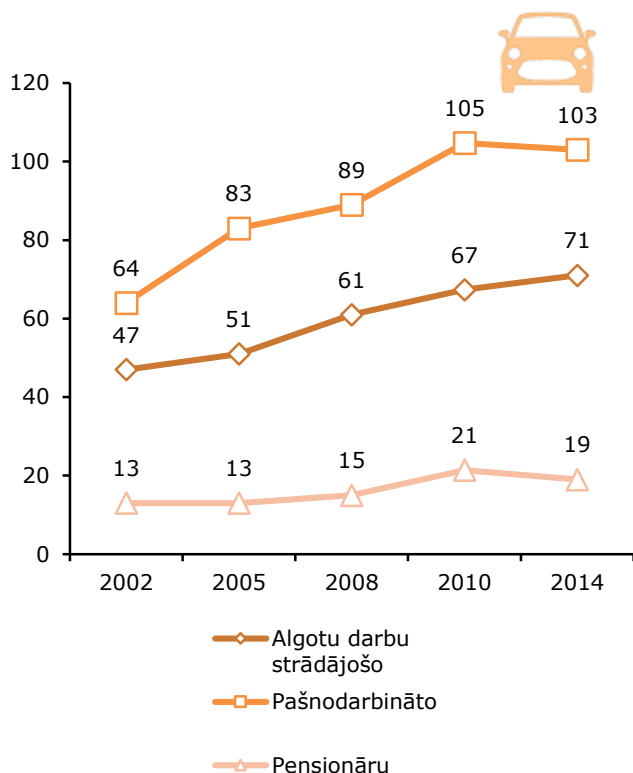
Uz katru pašnodarbinātā mājsaimniecību vidēji ir 1 vieglā automašīna

Velosipēdus un automašīnas visvairāk lieto pašnodarbināto, kā arī algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās. 2014. gadā vidēji vismaz 1 vieglā automašīna un viens velosipēds bija katrā mājsaimniecībā, kurās to galvenais pelnītājs bija pašnodarbinātais. Turpretī pensionāru mājsaimniecībās 2014. gadā vieglā automašīna bija vien katrā piektajā mājsaimniecībā (19 uz 100 pensionāru mājsaimniecībām), bet velosipēds katrā ceturtajā mājsaimniecībā (attiecīgi 29 uz 100 pensionāru mājsaimniecībām). Pēdējo 13 gadu laikā pašnodarbināto

un pensionāru mājsaimniecībās personīgo transportlīdzekļu skaits dažādos periodos gan pieauga, gan samazinājās. Turpretī algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās vieglo automašīnu un velosipēdu skaits gadu no gada mēreni pieauga, neatkarīgi no ekonomiskās situācijas. Uz 100 algotu darbu strādājošo mājsaimniecībām 2014. gadā vieglā automašīna bija vairāk nekā divām no trīs mājsaimniecībām (71), savukārt velosipēdu skaits tajās sasniedza 88 vidēji uz 100 mājsaimniecībām.

11.11. Vieglo automašīnu un velosipēdu pieejamība sociālekonomiskajās grupās

(vidēji uz 100 mājsaimniecībām, skaits)

CSA aprēķins.

Personīgais transporta līdzeklis svarīgāks mājsaimniecībās, kurās ir bērni

Raksturīgi, ka mājsaimniecībās, kurās ir bērni, vairāk lieto gan vieglo automašīnu, gan velosipēdu. Ja 2014. gadā mājsaimniecībās bez bērniem bija 45 vieglās automašīnas vidēji uz 100 mājsaimniecībām un 52 velosipēdi, tad mājsaimniecībās ar trīs un vairāk bērniem attiecīgi 88 vieglās automašīnas un 208 velosipēdi.

Mājsaimniecībās, kurās ir divi, trīs un vairāk bērni, 2014. gadā bija vismaz viens velosipēds. Turklāt mājsaimniecībās ar 3 bērniem velosipēdu skaits 2014. gadā, salīdzinot ar 2002. gadu, ir palielinājies gandrīz divas reizes (no 108 līdz 208 velosipēdiem vidēji uz 100 mājsaimniecībām).

12. STARPVALSTU SALĪDZINĀJUMI

Latvija un pārējās Baltijas valstis savā attīstībā ir panākušas būtisku labklājības līmeņa kāpumu, tomēr saskaņā ar *Eurostat* publicētajiem MBA 2010.¹ gada datiem, Baltijas valstu rādītāji attiecībā uz patēriņu joprojām ievērojami atpaliek no Eiropas Savienības vidējā līmeņa. 2010. gadā² patēriņa izdevumi uz vienu ekvivalento patērētāju Latvijā bija 403 eiro mēnesī, kas veidoja vien 30% no vidējā līmeņa ES-28 dalībvalstīs (1322 eiro). Kā liecina *Eurostat* MBA 2010. gada dati ES-28 dalībvalstu vidū augstākie patēriņa izdevumi uz vienu ekvivalento patērētāju bija Luksemburgā. Šis valsts patēriņa izdevumi 7,2 reizes pārsniedza attiecīgo Latvijas rādītāju.

2010. gadā vismazākais pārtikas izdevumu īpatsvars bija Luksemburgā (8,8%), Nīderlandē (10,0) un Vācijā (11,6%), bet Latvijā – 26,1%. Salīdzinot ar vidējo ES līmeni, Latvijā tas bija par 10 procentpunktiem augstāks. Lielāks nekā Latvijā izdevumu īpatsvars pārtikai bija tikai trīs dalībvalstīs – Lietuvai, Bulgārijai un Rumānijai. No visām bijušajām Austrumu bloka valstīm tikai Slovēnijā pārtikas izdevumu īpatsvars 2010. gadā bija zem vidējā ES-28 līmeņa (14,5%).

2010. gadā ES-28 dalībvalstīs vislielākais patēriņa izdevumu īpatsvars bija izdevumiem par mājokli, tā īri (tai skaitā arī nosacīto īri) un komunālajiem maksājumiem – 29%. Šāds mājokļa izdevumu īpatsvars 2010. gadā bija arī kaimiņvalstīs

Igaunijā un Lietuvā, kamēr Latvijā šie izdevumi bija otri lielākie un veidoja 23,5% no kopējiem patēriņa izdevumiem.

2010. gadā transporta izdevumu īpatsvars Latvijā (11%) bija pietuvojies ES vidējam līmenim (12,3%), kas ir vairāk nekā Igaunijā (9,7%) un Lietuvā (8,0%).

Mājsaimniecības Latvijā par veselības aprūpi maksā samērā daudz. Ja vidēji ES 2010. gadā patēriņa izdevumu īpatsvars par veselības aprūpi bija 3,1%, tad Latvijā veselībai tērēja 5,4% no patēriņa izdevumiem. Pensionāru mājsaimniecībās Latvijā patēriņa izdevumi par veselību sasniedza pat 10,9% no kopējiem patēriņa izdevumiem, kas pārsniedz ES vidējo attiecīgajā mājsaimniecību grupā vairāk nekā 2 reizes (ES-28 – 4,7%).

Salīdzinoši lielu daļu no kopējiem patēriņa izdevumiem mājsaimniecības ES atvēl brīvā laika pavadīšanai. Ja 2010. gadā vidēji ES-28 atpūtai un kultūrai tērēja nedaudz vairāk par 8% no patēriņa izdevumiem, tad Latvijā salīdzinoši mazāk – 6,5%. Tajā pašā laikā tādas valstis kā Zviedrija, Apvienotā Karaliste un Austrija šim nolūkam varēja atļauties tērēt līdz 14%.

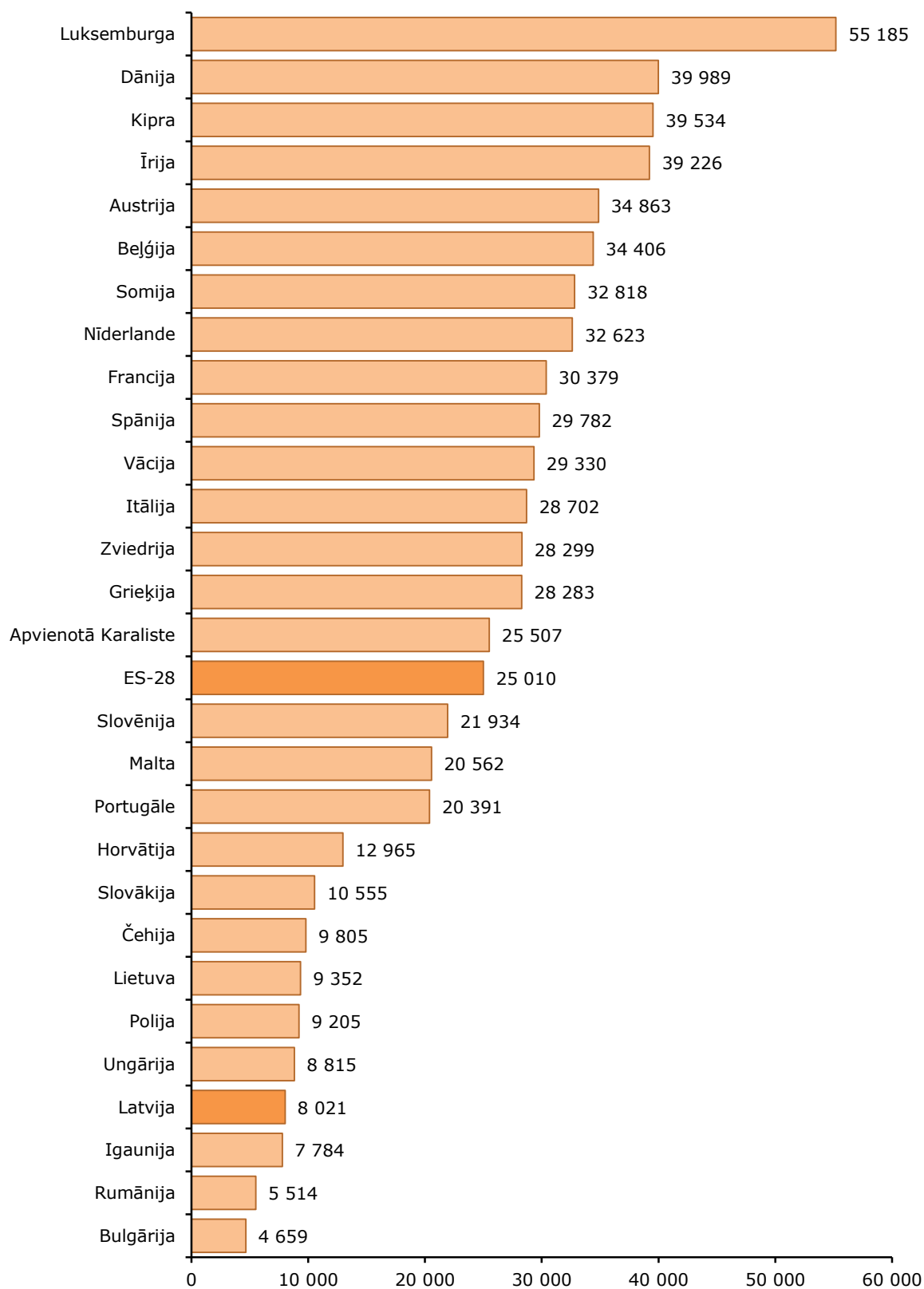
2010. gadā izdevumu īpatsvars apģērbiem un apaviem Latvijā un citās Baltijas valstīs bija līdzīgs ES vidējam līmenim, tomēr aiz šiem samērā līdzīgiem procentiem ir atšķirīgs iedzīvotāju ienākumu līmenis.

¹ Sakarā ar to, ka *Eurostat* no ES dalībvalstīm apkopo MBA datus reizi 5 gados, pēdējie pieejamie starptautiski salīdzināmie publicētie dati *Eurostat* datubāzē ir par 2010. gadu.

² Šajā sadaļā dati sniegti, iekļaujot nosacīto īri. Patēriņa izdevumu grupā „Mājoklis, ūdens, elektroenerģija, gāze un cits kurināmais” nacionālajā līmenī nosacītā īre, t. i., īpašnieka apdzīvotā mājokļa nosacīti aprēķinātā īres maksa netiek iekļauta, kura tiek ņemta vērā, salīdzinot datus starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

12.1. Patēriņa izdevumi vidēji uz vienu mājsaimniecību Eiropas valstīs 2010. gadā

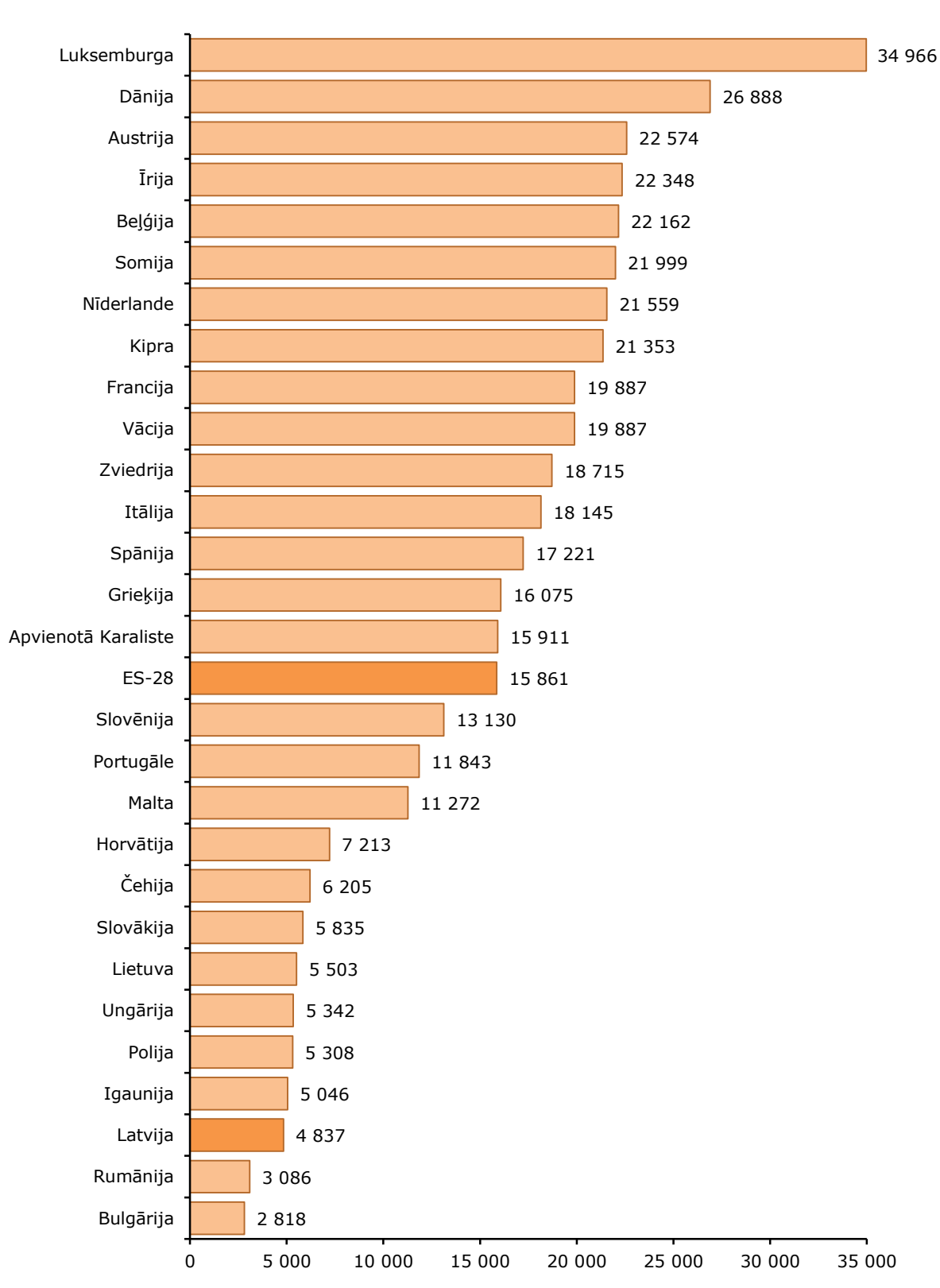
(EUR)

Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_exp_t111).

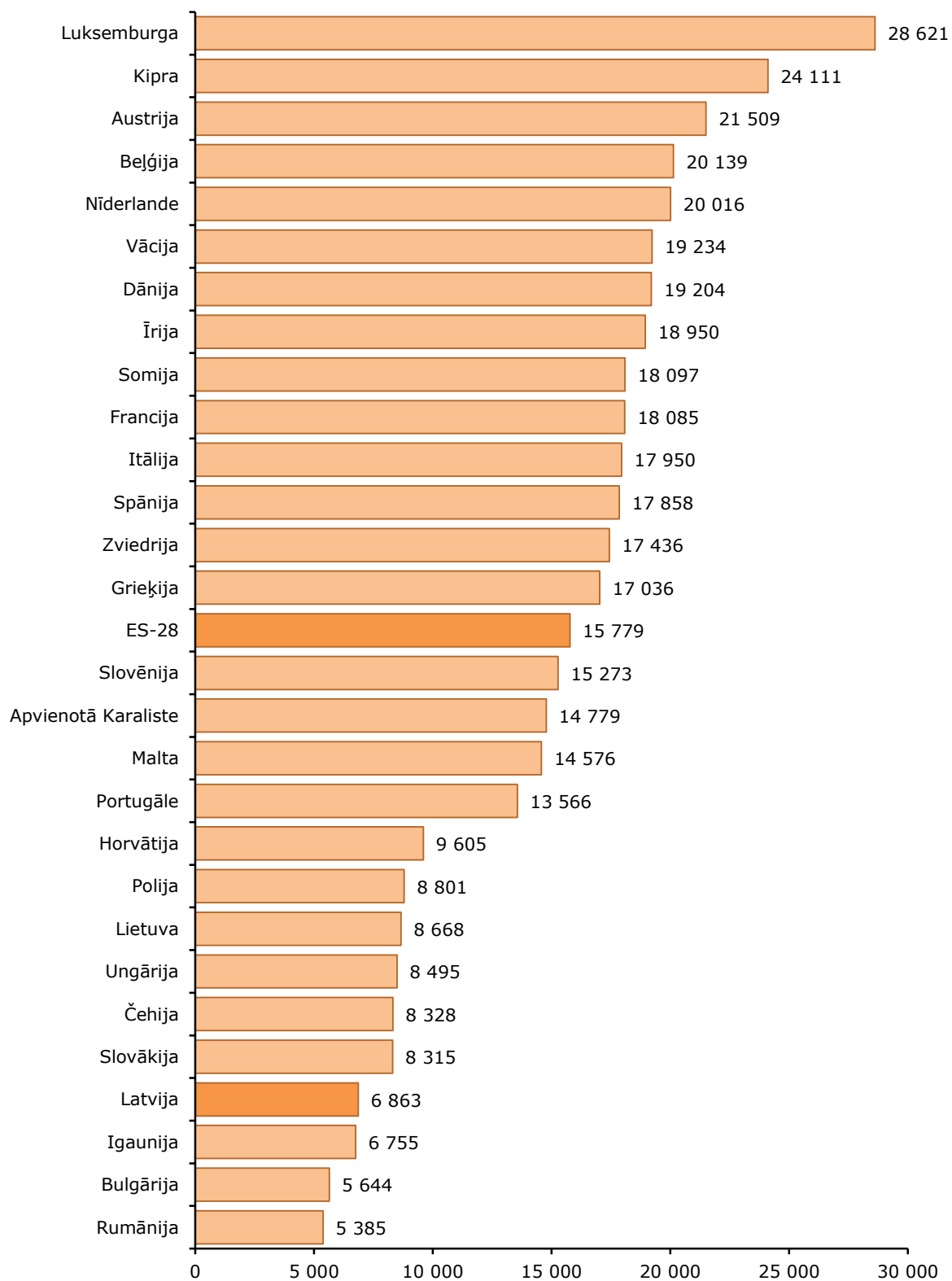
12.2. Patēriņa izdevumi vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju Eiropas valstīs 2010. gadā

(EUR)

 Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_exp_t111).

12.3. Patēriņa izdevumi vidēji uz vienu ekvivalento patērētāju Eiropas valstīs 2010. gadā
(PSL)

Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_exp_t111).

12.4. Patēriņa izdevumu struktūra Eiropas Savienības dalībvalstīs 2010. gadā vidēji visās mājāsaimniecībās, %

Valsts	Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni	Alkoholiskie dzērieni un tabaka	Apģērbi un apavi	Mājoklis, ūdens, elektroenerģija, gāze u.c. kurināmais	Mājokļa iekārta, piederumi un uzkopšana	Veselība
ES-28	16,2	2,4	5,0	28,7	5,2	3,1
Beļģija	13,2	2,1	4,5	26,7	6,3	4,7
Bulgārija	29,3	4,0	2,5	37,2	2,8	4,8
Čehija	20,3	2,9	5,2	22,7	6,6	2,9
Dānija	11,8	2,8	5,2	31,2	5,6	2,7
Vācija	11,6	1,6	4,4	30,3	4,7	3,9
Igaunija	23,3	3,1	4,0	29,4	5,5	3,2
Īrija	12,2	3,2	5,4	27,7	3,7	2,9
Grieķija	16,0	3,0	6,0	27,5	5,6	5,3
Spānija	14,4	2,1	5,6	30,0	4,9	3,2
Francija	15,8	2,6	4,0	26,8	4,9	1,5
Horvātija	25,6	3,0	5,1	32,3	3,9	2,6
Itālija	18,6	1,7	6,4	32,3	5,1	3,8
Kipra	12,3	1,3	6,8	26,6	5,7	5,3
Latvija	26,1	3,1	5,4	23,5	3,8	5,4
Lietuva	28,5	3,2	7,0	28,5	4,1	4,0
Luksemburga	8,8	1,4	6,2	33,8	6,3	2,5
Ungārija	18,7	2,6	3,2	39,0	3,2	4,0
Malta	22,2	2,4	7,1	8,1	8,8	6,3
Nīderlande	10,0	1,8	5,1	28,6	5,7	1,4
Austrija	12,1	2,4	5,7	23,8	6,9	3,5
Polija	22,7	2,5	4,8	32,7	4,7	4,4
Portugāle	13,3	1,9	3,7	29,2	4,2	5,8
Rumānija	31,5	5,9	4,2	36,0	3,1	3,5
Slovēnija	14,5	1,9	5,9	29,8	5,8	2,0
Slovākija	22,0	3,0	5,3	33,8	4,0	3,0
Somija	13,0	2,3	3,4	26,7	4,8	3,2
Zviedrija	12,7	2,0	4,7	33,1	6,1	2,2
Apvienotā Karaliste	12,6	2,8	5,6	18,0	7,5	1,2

📄 Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_str_t211).

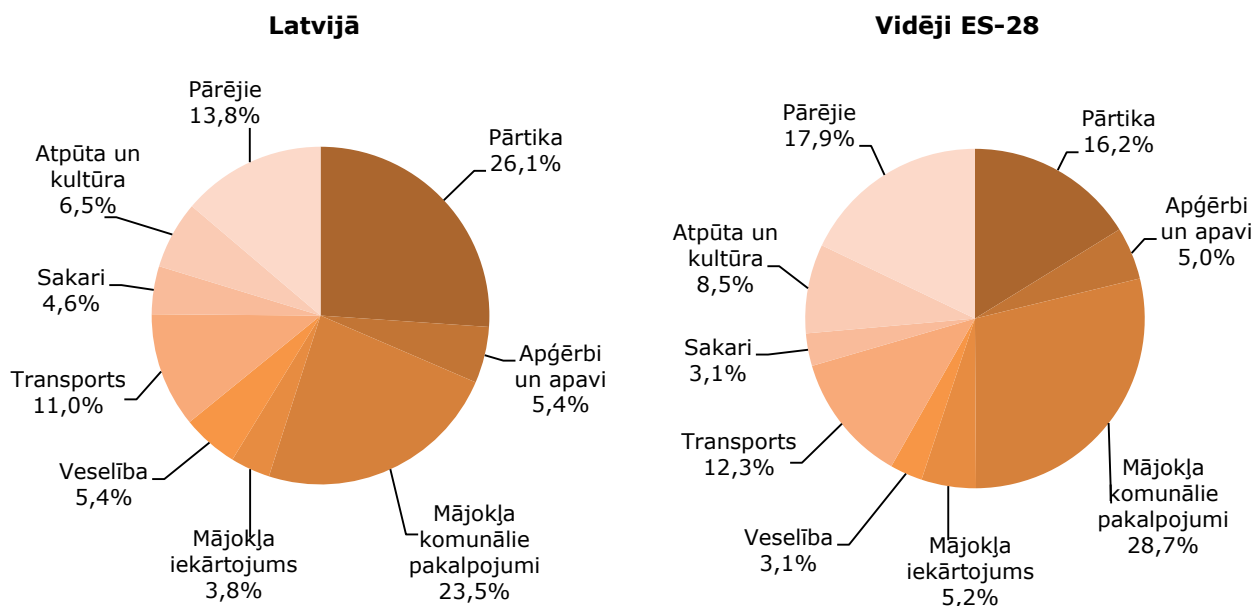
Transports	Sakari	Atpūta un kultūra	Izglītība	Restorāni, kafējnīcas, viesnīcas	Dažādas preces un pakalpojumi	Valsts
12,3	3,1	8,5	1,1	5,7	8,7	ES-28
13,0	2,6	9,1	0,5	6,4	11,0	Beļģija
5,3	4,1	2,6	0,3	4,1	3,1	Bulgārija
11,2	4,8	10,7	0,7	5,3	6,9	Čehija
12,3	2,4	11,5	0,6	5,0	9,0	Dānija
14,0	2,7	10,5	0,8	4,7	10,8	Vācija
9,7	5,2	8,4	1,1	2,6	4,6	Igaunija
12,8	3,5	8,9	2,0	7,9	9,9	Īrija
10,5	3,4	3,9	2,8	9,6	6,4	Grieķija
12,4	3,1	6,6	1,0	9,1	7,6	Spānija
14,1	2,9	7,7	0,5	5,5	13,7	Francija
9,5	4,2	4,4	0,7	1,9	6,8	Horvātija
11,6	2,0	5,6	0,8	4,9	7,1	Itālija
13,9	3,5	5,4	3,4	8,5	7,2	Kipra
11,0	4,6	6,5	1,7	3,7	5,3	Latvija
8,0	3,8	3,9	0,5	4,5	4,1	Lietuva
14,5	2,1	7,3	0,4	7,6	9,3	Luksemburga
9,0	4,9	6,4	0,7	3,1	5,2	Ungārija
13,8	4,0	8,4	1,7	7,0	10,3	Malta
11,5	3,0	10,5	1,1	6,1	15,1	Nīderlande
15,0	1,7	12,8	1,0	5,7	9,3	Austrija
8,8	4,0	7,4	1,2	2,1	4,8	Polija
14,5	3,3	5,3	2,2	10,4	6,3	Portugāle
4,6	3,8	3,1	0,6	1,0	2,9	Rumānija
13,2	4,1	9,0	0,8	3,6	9,2	Slovēnija
7,2	5,2	7,2	0,4	4,8	4,0	Slovākija
17,5	2,6	10,4	0,2	4,2	11,9	Somija
12,3	2,9	14,1	0	3,8	6,1	Zviedrija
15,4	3,1	13,6	2,4	9,3	8,5	Apvienotā Karaliste

12.5. Pārtikas izdevumu īpatsvars kopējos patēriņa izdevumos Eiropas valstīs, %

	Valsts	1999	2005	2010
	ES-28	...	...	16,2
RO	Rumānija	51,9	44,2	31,5
BG	Bulgārija	48,2	31,5	29,3
LT	Lietuva	45,7	33,8	28,5
LV	Latvija	39,1	29,2	26,1
HR	Horvātija	...	27,1	25,6
EE	Igaunija	34,0	22,5	23,3
PL	Polija	32,3	25,5	22,7
MT	Malta	21,1	21,3	22,2
SK	Slovākija	29,8	24,5	22,0
CZ	Čehija	23,2	20,6	20,3
HU	Ungārija	25,0	22,6	18,7
IT	Itālija	19,0	...	18,6
EL	Grieķija	16,6	15,5	16,0
FR	Francija	15,4	13,4	15,8
SI	Slovēnija	24,0	16,7	14,5
ES	Spānija	18,3	18,0	14,4
PT	Portugāle	18,7	15,5	13,3
BE	Beļģija	13,3	13,5	13,2
FI	Somija	14,2	12,7	13,0
SE	Zviedrija	15,4	10,5	12,7
UK	Apvienotā Karaliste	10,5	9,9	12,6
CY	Kipra	17,8	15,1	12,3
IE	Īrija	15,7	12,3	12,2
AT	Austrija	13,4	13,0	12,1
DK	Dānija	13,1	11,9	11,8
DE	Vācija	11,0	11,2	11,6
NL	Nīderlande	10,5	10,5	10,0
LU	Luksemburga	10,1	9,3	8,8

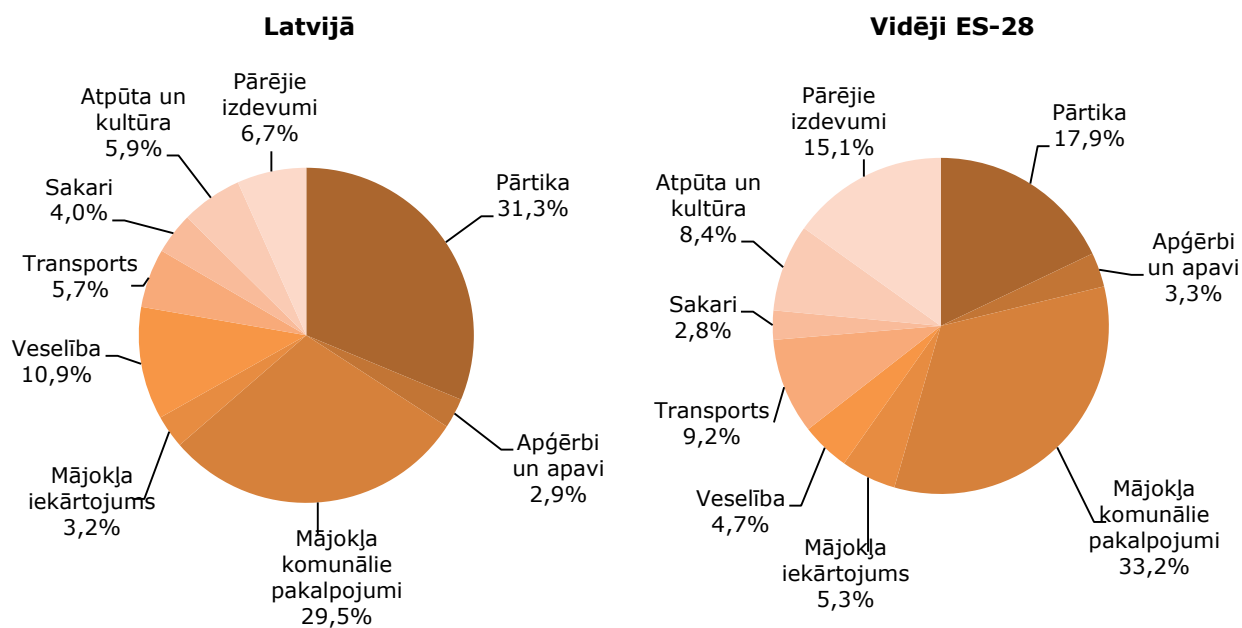
📄 Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_str_t211).

12.6. Patēriņa izdevumu struktūra mājsaimniecībās pavisam 2010. gadā, %

Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_str_t211).

12.7. Patēriņa izdevumu struktūra pensionāru mājsaimniecībās 2010. gadā, %

Eurostat dati (tiešsaistes datu kods: hbs_str_t221).

CENTRĀLĀ STATISTIKAS PĀRVALDE

Lāčplēša iela 1, Rīga, LV-1301, Latvija, tālrunis 67366850, fakss 67830137
e-pasts: csb@csb.gov.lv, <http://www.csb.gov.lv>

ISBN 978-9984-06-478-9
15-015-000